

T.C
ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE- FİNANSMAN BİLİM DALI

BİREYSEL KREDİLERİN KREDİ RİSKİNİ ETKİLEYEN
BİREYSEL FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Şerife ALTINKAYA

Niğde
Şubat, 2017

T.C
ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE- FİNANSMAN BİLİM DALI

BİREYSEL KREDİLERİN KREDİ RİSKİNİ ETKİLEYEN
BİREYSEL FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Şerife ALTINKAYA

Danışman : Doç. Dr. Hatice Işın DİZDARLAR
Üye : Prof Dr. Başaran ÖZTÜRK
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ömür DEMİRER

Niğde

Şubat, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "**Bireysel Kredilerin Kredi Riskini Etkileyen Bireysel Faktörler Üzerine Bir Uygulama**" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Serife ALTINKAYA

ONAY SAYFASI

Doç.Dr.Hatice Işın DİZDARLAR danışmanlığında **Şerife ALTINKAYA** tarafından hazırlanan " Bireysel Kredilerin Kredi Riskini Etkileyen Bireysel Faktörler Üzerine Bir Uygulama " adlı bu çalışma jürimiz tarafından Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 09/02/2017

JÜRİ :

Danışman : Doç.Dr. H. Işın DİZDARLAR

Üye : Prof.Dr. Mutlu Başaran ÖZTÜRK

Üye : Yrd.Doç.Dr. Ömür DEMİRER

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDEROĞLU
Enstitü Müdürü

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİREYSEL KREDİLERİN KREDİ RİSKİNİ ETKİLEYEN BİREYSEL
FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

ALTINKAYA, Şerife

İşletme Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice Işın DİZDARLAR

Şubat 2017, 89 sayfa

Bu çalışmanın amacı, neredeyse hayatımızın bir parçası haline gelen bireysel kredilerin, kredi riskini etkileyen faktörleri ayrıntılı olarak araştırmaktır. Yani hızla büyüyen bankacılık sektöründeki bireysel kredilerin risklerini etkileyen etmenleri inceleyerek kredi riskini minimize etme yolları irdelenecektir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Bireysel kredilerin tarihi ve gelişimi, bireysel kredi türleri, taleplerin değerlendirilmesi, kredilerin red olma sebepleri ve sorunlu bireysel kredilere değinilecektir. Uluslararası ödemeler bankası, Basel bankacılık ve denetleme komitesi, Basel I, Basel II ve Basel III kriterleri ayrı ayrı ele alınarak karşılaştırılacaktır.

Çalışmada Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren bir kuruluşun veri tabanından elde edilen doneler kullanılmıştır. Bireysel kredilerin kredi riskini etkileyen bireysel faktörleri belirlerken aynı zamanda bireysel kredilerin riskli (sorunlu) kredi ya da risksiz (sorunsuz) kredi ayırımı yaparak bankaların kredi tahsisi ve kredi tahsilatı açısından işlerini kolaylaştıracak öneriler sunmaktır. Sonuç olarak bireysel kredilerde kredi riskini etkileyen bireysel faktörler; maaş tutarı ve kredi kayıt bürosu notudur. Bu sonuç, özellikle Basel II'de bireysel alanda derecelendirme için verilerle de uyumludur.

Anahtar Kelime: Bireysel Kredilerde Kredi Riski, Basel Kriterleri

ABSTRACT
MASTER THESIS

INDIVIDUAL CREDITS AN APPLICATION ON INDIVIDUAL FACTORS
AFFECTING CREDIT RISK

ALTINKAYA, Şerife

Business Administration

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Hatice Işın DİZDARLAR

February 2017, 89 pages

The aim of this study is to research the factors in detail which affect the credit risks of the personal loans that have become almost a part of our daily life. That is to say, the ways of minimizing the credit risk will be scrutinized by analyzing the factors which affect the risks of the personal loans in the banking sector growing so fast.

The study consists of four chapters. The history and development of the personal loans, the types of personal loans, the assessment of the demands, the reasons of rejecting the loans and problematic personal loans will be mentioned. The Bank for International Settlement, Basel Committee on Banking Supervision, Basel I, Basel II and Basel III criteria will be compared by handling with them separately.

In the study, the data which have been obtained from the database of an institution that is active on Turkish Banking Sector. While it determines the personal factors which affect the credit risk of personal loans, it offers the suggestions that ease their works from the aspects of banks' credit assignment and credit collection by discriminating the risky (problematic) or the covered (unproblematic) credit of personal loans. Consequently, the personal factors affecting the credit risk of personal loans are the salary rate and the score of credit reference agency. This consequent is also compatible with the data for rating on the personal scope especially on Basel II.

Key Words: The Credit Risk of Personal Loans, Bael Criteria

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE BİREYSEL KREDİLERDE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

1.1. Bireysel Kredinin Tanımı	3
1.2. Bankalar Açısından Bireysel Kredinin Gelişimi.....	4
1.3. Bireysel Kredinin Sınıflandırılması	5
1.3.1. Tüketici Kredileri.....	6
1.3.2. Taşıt Kredileri.....	8
1.3.3. Konut Finansman Kredileri.....	9
1.3.4 Kredili Mevduat Hesabı (KMH).....	10
1.3.5. Kredi Kartı.....	11
1.4. Bireysel Kredinin Olumlu ve Olumsuz Yanları.....	12
1.5. Bireysel Kredi Taleplerini Değerlendirme İlkeleri	13
1.6. Bireysel Kredinin Kullanım Aşaması	14
1.7. Bireysel Kredilerin Bankaca Ret Nedenleri	16
1.8. Sorunlu Krediler (Non-Performing Loans)	17
1.8.1. Bireysel Kredilerin Sorunlu Olma Nedenleri.....	18
1.8.2. Sorunlu Kredilerin Bankaya Olan Etkisi	20

1.8.3. Sorunlu Kredilerin Oluşmasına Karşı Alınacak Önlemler.....	20
1.8.4. Bireysel Kredilerin Takibe Aktarılması ve Paraya Çevrilmesi	22
1.8.4.1. Özel Takip.....	22
1.8.4.2. İdari Takip.....	23
1.8.4.3. Kanuni Takip.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ

2.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)	24
2.2. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi	24
2.3. Basel I (1988 Tarihli Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi)	25
2.3.1. Basel I'e Yönelik Eleştiriler ve Eksiklikler.....	26
2.3.2. Basel II'ye Duyulan ihtiyaç.....	28
2.4. Basel II.....	28
2.4.1. Birinci Yapısal Blok (Asgari Sermaye Yeterliliği)	29
2.4.1.1 Kredi Riski.....	30
2.4.1.1.1. Standart Yaklaşım.....	31
2.4.1.1.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı.....	31
2.4.1.2 Piyasa Riski.....	32
2.4.1.3 Operasyonel Risk	32
2.4.2. İkinci Yapısal Blok (Denetimsel Gözden Geçirme)	32
2.4.3. Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)	33
2.5. Basel I ve Basel II Karşılaştırması.....	33
2.6. Basel III'ü Ortaya Çıkaran Nedenler	35
2.7. Basel III	36
2.7.1. Basel III'ün Getirdiği Yenilikler	38
2.7.1.1. Sermaye (Özkaynak)	38

2.7.1.2. Sermayeye ilişkin Oranlar	38
2.7.1.2.1. Asgari Sermaye Rasyosu.....	39
2.7.1.2.2. Sermaye Tamponu Oluşturulması.....	39
2.7.1.2.3. Döngüsellik ve Sistemik Risk.....	39
2.7.1.3. Kaldıraç Rasyosu.....	40
2.7.1.4. Likidite oranı.....	40
2.7.1.4.1. Likidite Karşılama Oranı.....	40
2.7.1.4.2. Net İstikrarlı Fonlama Oranı.....	41
2.8. Türkiye Açısından Basel III Düzenlemeleri.....	41
2.9. Basel III'e İlişkin Eleştiriler ve Endişeler	42
2.10. Basel III Kriterleri Hakkında Değerlendirme	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL KREDİLERDE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

3.1. Risk Kavramı	45
3.1.1. Sistemik Risk	45
3.1.2 Sistemik Olmayan Risk.....	46
3.1.3. Bankacılıkta Karşılaşılan Riskler	46
3.1.3.1. Piyasa Riski.....	46
3.1.3.2. Likidite Riski.....	46
3.1.3.3. Operasyonel Risk	46
3.1.3.4. Faiz Oranı Riski	47
3.1.3.5. Kredi Riski	47
3.1.3.5.1. Kredi Riski Çeşitleri.....	48
3.1.3.5.1.1. Temel Kredi Riski	48
3.1.3.5.1.2. Piyasa Riskinden Kaynaklanan Kredi Riski	49
3.1.3.5.1.3. İçsel Risk ve Kalıntı Riski	49

3.1.3.5.1.4. Kredi Yoğunlaşması Riski	49
3.2. Risk Yönetimi	50
3.2.1. Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri.....	50
3.2.1.1. Standart Yaklaşım	51
3.2.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	52
3.2.1.2.1. Temel İçsel Derecelendirme.....	54
3.2.1.2.2. İleri İçsel Derecelendirme	55
3.2.2. Kredi Riskinin Yönetilmesi.....	56
3.2.2.1. Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin Temel İlkeler	56
3.2.2.1.1. Kredi Riski Konusunda Uygun Ortamın Oluşturulması.....	57
3.2.2.1.2. Güvenilir Kredi Verme İşlevinin Bulunması	57
3.2.2.1.3. Kredilerin Uygun Yönetimi, Ölçümü ve İzlenmesi.....	57
3.2.2.1.4. Kredi Riskinin Uygun Kontrolünün Yapılması.....	58
3.2.2.1.5. Gözetim ve Denetim Otoritesinin Rolü.....	58
3.3. Basel I'e Göre Kredi Riski	58
3.4. Basel II'ye Göre Kredi Riski	59
3.4.1. Basel III'e göre Kredi Riski	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN TİCARİ BANKALARDA BİREYSEL KREDİLERİN KREDİ RİSKİNİ ETKİLEYEN BİREYSEL FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

4.1. Bireysel Krediler Üzerine Yapılan Daha Önceki Çalışmalar	63
4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	65
4.3. Araştırmanın Yöntemi	65
4.4. Veri Toplama Tekniği	66
4.5. Çalışmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri	67
4.5.1. Bağımlı Değişken	67

4.5.2. Bağımsız Değişkenler	67
4.5.3. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Analizde Kullanımı	71
4.6. Araştırmanın Modeli	72
4.6.1. Modelde Kullanılan Değişkenler	72
4.6.2. Modelin Açıklama Gücü	73
4.6.3. Parametrelerin Anlamlılık Testi	74
4.7. Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi	75
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	80
ÖZ GEÇMİŞ.....	89

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımı	30
Tablo 2.2: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması	35
Tablo 3.1 Basel Kriterlerinin Kredi Riskine Etkisi	55
Tablo 4.1: Analizde Kullanılan Potansiyel Değişkenler.....	70
Tablo 4.2: Modelde Kullanılan Değişkenler.....	73
Tablo 4.3: Modelin Açıklama Gücü	73
Tablo 4.4: Modelin Anlamlılık Testi Hosmer and Lemeshow Test.....	74
Tablo 4.5: Lojistik Regresyon Modelinin Doğru Sınıflandırma Oran Tablosu	74
Tablo 4.6. Parametrelerin Anlamlılık Testi.....	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Basel I'e göre Sermaye Yeterliliği Rasyosu Formülasyonu.....	25
Şekil 2.2: Basel I'e Göre SYR'nin Hesaplanması	26
Şekil 2.3: Basel II'ye Göre SYR Formülasyonu.....	29

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası
BSMV	: Banka Sigorta Muamele Vergisi
DASK	: Deprem Sigortası
ECAI	: Yetkilendirilmiş Kredi Derecelendirme Kuruluşu
ECB	: Avrupa Merkez Bankası
EFT	: Elektronik Fon Transferi
FSB	: Finansal İstikrar Kurulu:
KKB	: Kredi Kayıt Bürosu
KKDF	: Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KMH	: Kredili Mevduat Hesabı
LKS	: Limit Kontrol Sistemi
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
RAV	: Risk Ağırlıklı Varlıkların
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SYR	: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TSRSB	: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

GİRİŞ

Uluslararası piyasalarda artış gösteren bireysel krediler, ülkemizde de her geçen gün daha fazla talep edilir hale gelmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu eski başkanı Tevfik Bilgin'in 2010 yılında BDDK'nın 10. Kuruluş Yılı Dönümü Konferansı'nda yapmış olduğu konuşmasında 2000 – 2010 döneminde Türk bankacılık sektöründe bireysel kredilerin yirmi iki (22) kat arttığını belirtmiştir. Bu kadar hızlı gelişen bireysel krediler bankacılık sektörün içinde “parlayan bir yıldız” olarak kabul edilebilir.

Bankalar gerek piyasalardan kaynaklı gerekse faaliyetlerden dolayı birçok riskle karşı karşıya kalmıştır. Her sektörde olduğu gibi bankaların da bir amacı karşılanmış oldukları risklerden kaçınmak ve risklerden değer yaratarak bu durumu kara dönüştürebilmektir. Günümüzde birçok alanda faaliyette bulunan bankaların ana faaliyet konusu ve temel amacı kredi vermektir. Dolayısıyla bankacılık sektörünün yoğun olarak karşılaştığı ve yönetilmeden başarıya ulaşılması mümkün olmayan risk türünün kredi riski olduğunu söylemek mümkündür.

Finansal piyasalarda bankaları etkileyen birçok risk bulunmaktadır. Bankalar bu risklerden korunmak ve bu riskleri yönetmek durumunda kalmışlardır. Bu açıdan uluslararası platformda tüm bankacılık sektörünü kapsayan en etkin, en köklü çalışma Basel kriterleri olarak kabul edilmiştir. Basel kriterlerinin amacı, bankacılık sektöründe ortaya çıkan sorunları çözmek, riskleri ve krizleri önlemeye çalışmaktır. Uluslararası Ödemeler Bankası tarafından oluşturulan Basel komitesi, değişen finansal piyasalarda ekonomiyi canlı tutabilmek, aynı zamanda piyasayı krizlerden koruyabilmek için Basel kriterlerini sürekli olarak revize eder. Basel komitesi bankacılık sektörü içinde kurum içi düzenleme ve denetleme sistemlerinin oluşturulması hususuna ayrıca önem vermiştir.

Tezin amacı, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari bankalarda bireysel kredilerin kredi riskini etkileyen bireysel faktörleri tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma dört bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde nakit açığı olan her bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için öncelikli olarak başvurduğu yöntemlerden en bilineni olan bireysel kredilerden kapsamlı olarak bahsedilecektir. Hemen hemen her bireyin hayatında dönem dönem önemli bir yere sahip olan bireysel

krediler; tüketici, taşıt, konut, kredili mevduat hesabı ve kredi kartı olarak beş kısımda ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Bireysel kredilerin olumlu ve olumsuz yönleri irdelenecek, bireysel kredinin talebinden kredinin kullanılması aşamasına kadar her aşaması açıklanacaktır. Bireysel kredilerde kredi riskinin yönetilmesi aşamasında önemli yere sahip olan sorunlu krediler tanımlanacak, sorunlu kredi nedenleri, bankaya olan etkisi, alınacak önlemler değerlendirilecektir. Sorunlu kredilerin tahsil edilememesi sorunlu kredilerin takip aktarımı ve paraya çevrilebilme durumu ele alınacaktır.

İkinci bölümde, Basel komitesinin kuruluşu, Basel I kriterleri ve sermaye yeterliliği rasyosu açıklanacaktır. Basel I'e yönelik eleştiriler ve eksiklikler dile getirilecek olup Basel II'ye duyulan ihtiyaçlar belirtilecektir. Basel II kriterlerinin riske dayalı sermaye yeterliliği ölçümünde kullanılan birinci, ikinci ve üçüncü yapısal blok açıklanacaktır. Basel I ve Basel II incelendikten sonra Basel I ve Basel II kriterleri karşılaştırılacaktır. Daha sonra Basel II'den Basel III'e geçiş süreci, Basel III ve getirdiği yenilikler ayrı ayrı ele alınacaktır. Türkiye açısından Basel III kriterleri, Basel III'e eleştiriler ve Basel III'ün eksiklikleri açıklanacaktır.

Üçüncü bölümde, hayatın her aşamasında karşı karşıya kaldığımız ve onunla yaşamayı öğrendiğimiz bir kavram olan risk kavramı tanımlanarak kısaca sistematik ve sistematik olmayan risk çeşitlerinden bahsedilecektir. Bankacılıkta karşılaşılan piyasa ve likidite riski, operasyonel risk ve faiz oranı riski açıklanacaktır. Kredi riski çeşitlerinden olan temel kredi riski, piyasadan kaynaklı kredi riski, kredi yoğunlaşması riski, içsel ve kalıntı risk açıklanacaktır. Risk yönetimi açıklanarak kredi risk ölçüm modelleri; standart yaklaşım ve içsel derecelendirme yaklaşımı olarak ayrı ayrı irdelenecektir. Kredi riskinin yönetilmesi ve kredi riskinin yönetilmesine ilişkin temel ilkelerden bahsedilecektir. Kredi riski Basel I, Basel II ve Basel III açısından ayrı ayrı açıklanacaktır.

Dördüncü bölümde, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari bankalarda bireysel kredilerin kredi riskini etkileyen bireysel faktörler üzerine bir uygulama yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE BİREYSEL KREDİLERDE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

1.1. Bireysel Kredinin Tanımı

Dünya devletleri arasında rekabetin artması ile hız kazanan teknolojik gelişmeler üretimin artmasını sağlamış, globalleşme ile yediden yetmişe herkes gerek çağa ayak uydurmak için gerekse bitmek bilmeyen ve sürekli artan ihtiyaçlar için tüketime yönelmişlerdir. Tüketim toplumu olmamız, enflasyonun artması, ihtiyaçların maksimum seviyede karşılanabilmesi için öncelikle üreticiler ellerindeki mal ve hizmetleri daha kolay tüketici ile buluşturmak için bazı yöntemler geliştirmiştir. Böylece değişen piyasa koşullarında satıcıların ürün pazarlama şekilleri de gelişmiştir. Bireylerin sürekli tüketim yapma isteklerine tek engel, yetersiz satın alma gücüdür. Bankalar ise bu sınırsız pazara tüketicinin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yeni ürünler sunmuşlardır. Bu ürünlerden en çok talep edilenleri bireysel krediler ve kredi kartlarıdır.

Genel anlamda bireysel krediler, belirli bir malın veya hizmetin satın alınmasına bağlı olmaksızın, eğitim, sağlık, seyahat vb. kişisel ihtiyaçların karşılanması amacıyla fatura istenmeden ve nakit olarak kullanılan kredilerdir.

Bireysel krediler genellikle teminatsız kredilerdir. Bankalar, müşterilerine bireysel kredi kullanırken herhangi bir teminat talep etmezler teminatsız oldu için diğer kredi türlerine göre daha kolay elde edilebilen bir kredi türüdür. Bankalar bireysel kredileri verirken genellikle kredi talep edenlerin kredi notunda dikkat ederler düşük notlu kredi müşterilerinin başvurularının onaylanması genellikle zordur (Yao, 2012: 12). Bireysel kredi, gerçek kişilerin sürekli olarak artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için piyasa şartlarına göre bankalara düzenli periyotlar halinde ödeyecekleri taahhüt ettikleri ödünç parayı ifade eder. Bireysel krediyi başka bir açıdan değerlendirmek gerekirse, gerçek kişilerin ticari veya zirai faaliyetleri dışında kalan her türlü mal ve hizmet bedelini satın almak amacıyla talep edilen kredi türüdür.

Bireysel krediye duyulan ihtiyaçları söyle sıralayabiliriz:

- Tkretim harcamaları,
- Taşıt alımları,
- Konut alımları,
- Kredi ve kredi kartı borcunun transfer edilmesi
- Dayanıklı tkretim mal alımı,
- Ayrıca eğitim, bedelli askerlik, çeyiz, evlilik, tatil, sağlık, tadilat vb. gibi birçok alanda bireysel kredisini sunmaktadır.

1.2. Bankalar Açısından Bireysel Kredinin Gelişimi

Ticari bankaların temel işlevleri oluşturduğu kaynakları getiri sağlayan alanlarda değerlendirmektir. Oluşturulan kaynakların ve fonların en çok kullanıldığı alanlardan biri kredilerdir. Bankalar, ticari, zirai ve bireysel kredi verirler. Bireysel krediler, bankaların portföylerin de önemli bir yere sahiptir. Bankaların fonlarını bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla kullandırmaları aynı zamanda topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri ve toplumsal refahın artması açısından da katlı sağlar. (Alpergin, 1998: 11).

Bireysel krediler, ticari bankaların toplam kredileri içinde önemli bir yere sahiptir. Bankaların kredi vermek faaliyetleri, sadece bankaların temel faaliyetini değil aynı zamanda en karlı fon kullanım alanını da oluşturmuştur. Müşterilerle olan kredi ilişkileri, bankalara yalnızca kredi dolayısıyla faiz ve komisyon geliri sağlamaz aynı zamanda diğer karlı finansal hizmetlerden de kar elde edilmesini sağlar. Ayrıca bankaların kredi müşterileri, çoğu kez, bankaların mevduat müşterileri de olmaktadır. Bankalarla kredi müşterileri arasındaki ilişki genellikle iki yönlüdür. Belirli bir dönemde banka müşterisinden alacaklı durumda olduğu halde diğer bir dönemde müşteri bankadan alacaklı olabilmektedir. Bankalar kredi müşterilerinin finansmanına katkıda buldukları gibi, müşteriler de zaman zaman bankaya kaynak sağlamakta, bankanın kaynaklarını genişletmektedir (Akgüç, 2008: 482).

Türkiye’de bankalar tarafından bireysel kredi kullandırılması 1988 yılında açıklanan ekonomik paket sonrasına dayanır. 1988 yılında ekonomik paketin açıklanması sonrasında faiz oranları artmış ve şirketler kendi zkaynaklarına

yönelmiştir. Bu durum kullandırılan ticari kredi miktarının azalmasına neden olurken bankaların kasalarında atıl nakit kalmasına yol açmıştır. Bankalar ellerinde bulunan bu atıl fonları ekonomiye dahil edip fonları tüketici kredilerine yönlendirerek risklerini dağıtmayı ve karlılıklarını arttırmayı amaçlamışlardır. Ayrıca, bankalar, özellikle tüketici kredilerinin amacına yönelik kullanılmasını sağlamak için kredileri belirli sektörlere veya ilişkili oldukları firmalara yönlendirmişlerdir. Böylece malın kredilendirilmesi sisteminin yanı sıra bireyin kredilendirilmesi sistemi de önem kazanmıştır. (Tekirdağ, 2009: 7).

Bireysel kredilerin çeşitlendirilmesi açısından gelişmeleri incelersek; 31 Ağustos 2010 yılı BDDK 10. kuruluş yılı dönümü konferansında bireysel kredilerin yirmi iki kat artışı belirtilerek 2000 yılında 701 milyon TL konut kredisi kullandırılmışken bu tutarın 76 (yetmiş altı) kat artış göstererek 53 milyon TL ulaştığı belirtilmiştir (BDDK, 2010).

Bireysel kredileri Mart 2013 de 206.492 milyon TL iken Mart 2014'de 252.167 milyon TL yükselmiştir. Tüketici kredisi kapsamında yer alan konut, taşıt ve diğer ihtiyaç kredilerini ayrı ayrı değerlendirecek olursak konut kredisi 92.116 milyon TL'den 112.399 milyon TL'ye İhtiyaç kredileri 106.418 milyon TL'den 131.883 milyon TL'ye yükselmiştir. Taşıt kredileri ise 7.958 milyon TL'den 7.885 milyon TL düşmüştür (BDDK, 2015). Taşıt kredilerinde ufak düşüş Özel Tüketim Vergisi'nin artmasına bağlı olabileceği gibi kişilerin araç alımlarında araç rehini gerektirmeyen ihtiyaç kredilerine yönelmelerine de bağlı olabilir.

BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerine göre Bireysel kredi gelişimi Aralık 2015 verilerinde 385 milyon TL iken Mart 2016 da artarak 388 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Mart 2016 verilerine göre konut, bireysel kredi kartları ve ihtiyaç kredileri sırasıyla 147 milyon TL, 78 milyon TL ve 157 milyon TL'dir (BDDK, 2016).

1.3. Bireysel Kredinin Sınıflandırılması

Bireysel kredilerin teminatl ve teminatsız olmak üzere temel olarak iki tipi vardır. Bu ayırım kredinin faiz oranına etkisi açısından önemlidir. Teminatl kredilerde kredi veren kredi alanın sahip olduğu araba, ev gibi bir varlığı kredi ödeninceye kadar

elinde tutar. Teminatsız kredilerde ise kredi veren kredi aladan her hangi bir teminat istemez. Teminatsız krediler daha yüksek faizli kredilerdir (Walker, 2002: 90).

Bireysel kredilerin bir başka ayrımı ise dolaylı krediler ve doğrudan nakit kredilerdir. Dolaylı krediler, satıcının tüketiciye sattığı malın parasal karşılığını aylık ödemeler şeklinde geri alınmasını öngören, mal ve hizmet alımının finansman ihtiyacını sağlamak amacıyla verilen kredilerdir. Doğrudan nakit krediler ise bir banka veya finans kurumu tarafından tüketiciye verilen ödünç nakitin, çeşitli vadelerde ve aylık ödemeler şeklinde tüketiciden tahsil edilmesidir. (Ulukapı, 1998: 199). Uygulamada değişik türlerde bireysel krediler bulunmasına rağmen bu tür kredilerin ortak özelliği, tüketiciye kullanılan kredinin anapara ve faiz geri ödemelerinin kredi vadesi boyunca, sabit zaman dilimleri içinde gerçekleştirilmesidir (İmre, 1989: 14). Bankacılık sektöründe yaşanan rekabet, son dönemlerde bankaları müşterilerine özel çözümler sunmaya yöneltmiş ve farklı ödeme planları içeren alternatif bireysel kredi uygulamaları yaygınlaştırmıştır.

Ayrıca bireysel kredileri vadelerine göre de sınıflandırmak mümkündür. Kısa vadeli krediler 1 yıl veya daha kısa süreli kredilerdir. Orta vadeli krediler ise 1 ile 5 yıl arasındaki kredilerdir. Uzun vadeli krediler ise 5 yıldan uzun olanlardır.

Bankada kullanılan Bireysel Kredileri türlerine göre ayırmak gerekirse; Tüketici Kredileri, Taşıt Kredileri, Konut Finansmanı ve bireysel kredi olarak sayılabilecek Kredili Mevduat Hesabı ve Kredi Kartıdır. Bir müşteriye ödeme performansı olması dahilinde birden fazla kredi türü kullanılabilir.

1.3.1. Tüketici Kredileri

Tüketici Kredisi, gerçek kişilerin ticari amaç dışında mal ve hizmet alımlarının finansmanına yönelik olarak başlangıçta belirlenen faiz oranlarına göre geri ödemesi yapılan kredi türüdür (Aydın ve Şahin, 2009: 49). Tüketici kredisinin kendi içinde de birçok türü mevcuttur. Birkaç tane örnek verecek olursak;

- Bireysel destek kredisi
- Mortgage dışı bireysel destek kredisi
- Borç transfer kredisi
- Meslek gruplarına özel öğretmenler günü, tıp günü, polis günü gibi

- Eğitim kredisi
- Bedelli askerlik kredisi
- Emeklilere krediler
- Emekli olabilmek için krediler
- Personel Kredisi
- Ev tamir ve tadilat kredisi vb.

Tüketici kredisi kefalet veya maddi teminat karşılığında kullanılabildiği gibi hiçbir teminat olmadan da kullanılabilmektedir. Her bankanın kendine göre şube/bölge yetkisi farklı farklıdır. Örneğin aynı bankaya ait şubelerden birinin kredi kullandırım limiti 50.000 TL iken aynı bankanın daha küçük ölçekli bir şubesinin kredi kullandırım limiti 30.000 TL olması gibi, bankaların şubelerine farklı kredi limitleri belirlemesinin ana nedeni kredi riskini en etkin şekilde yönetirken, şubelerin kredi işlemlerini aksamadan gerçekleştirilebilmesini sağlamaktır.

Tüketici kredileri kullanacak olan maaş bordrolu kişiler için bankaların kredi kullandırım limitleri kişilerin aylık geliri ile ödeyebileceği taksit tutarına göre belirlenmektedir. Örneğin bir öğretmenin ek ders ücreti ile birlikte 3.000 TL aylık geliri olduğu ve aynı zamanda aynı kişinin başka bir bankaya aylık taksitleri 600 TL olan taşıt kredisi olduğunu varsayalım. Genel kabul görmüş uygulamalara göre bankalar bireylerin aylık gelirinin en çok %70' i kadarını taksit olarak ödeyeceğini varsayar. Kişinin maaşı 3.000 TL ise maaşının 2.100 TL' si ile taksit ödeyeceği düşünülür, öncelikle kişinin varsa diğer banka kredi taksitleri toplanır ve 2.100 TL' den düşülür. (2100 – 600 = 1500) Kişi aylık 1.500 TL taksit ile maksimum 48 ay vade 55.000 TL kredi kullanabilir (55.000 TL 48 ay vadede % 1,00'den aylık taksitleri 1.514 TL olur).

Tüketici kredileri kullanarak kişilerin aşırı borçlanmasına engel olabilmek için BDDK 31 Aralık 2013 de yayınladığı yönetmelikle maksimum kredi vadesini 01 Ocak 2014 den itibaren 60 aydan 36 aya kısaltılmıştır. Kredi vadesinin kısaltılmasındaki başka bir sebep de kredi riskini daha etkin kontrolünün sağlanmasıdır (BDDK, 2013). Ayrıca, BDDK 27 Eylül 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelikle Tüketici kredilerinde vade sınırını 48 aya yükseltmiştir.

Bireysel destek kredisi ve mortgage dışı bireysel destek kredilerinde konut ipoteği alınmasına rağmen vadesi 48 ayı geçmemektedir. Bireysel destek kredisi, kişinin tapusu kendi adına bulunan taşınmaz üzerine kredi kullanmasıdır. Krediyeye konu olan taşınmaz krediyeye talep eden, taşınmazın sahibinden başka birisi ise mortgage dışı bireysel destek kredisi kullanılmaktadır.

Personel kredisi (Banka personeli kredisi), tüketici kredisi kapsamında yer alan fakat bankaların sadece kendi personeli kullanılabildiği kredi türüdür. Yasa gereği hiçbir banka kendi personeline net maaşının 5 katı aşan kredi veremez.

1.3.2. Taşıt Kredileri

Taşıt kredisi, gerçek kişilerin ticari faaliyetler dışında satın alacakları yeni (sıfır km) veya 2. el taşıt alımları için kullandıkları bireysel kredilerdir. Taşıt kredileri, BDDK 31Aralık 2013 tarihli yönetmelik gereği maksimum 48 aya kadar vadede kullanılabilir. Taşıt kredilerinde kredi kullandırımı yapılan tutar krediyeye çeken kişiye nakden ödenmez, kredi tutarının satıcının hesabına aktarılması gerekmektedir. Bu yönüyle taşıt kredisi tüketici kredisinden ayrılır.

Taşıt kredisinin ana teminatını araç rehini oluşturmaktadır. Bankalar bazı özel durumlarda şahıs kefaleti veya menkul kıymet blokesi ile de kullandırımı yapabilir. Trafik şube müdürlüğünde kullanılan araç rehin ekranına eş güdümlü bankalarca da kullanılan rehin ekranı mevcuttur. Bu ekranda araç rehin koyma ve kaldırma işlemleri gerçekleştirilmektedir. Krediyeye konu olan aracın üzerine 2. kez araç rehini konulması mümkün değildir.

Taşıt kredilerinde sıfır araçlara kredi kullandırımı yapıldığı gibi 5 yaşından küçük ikinci el araçlara da taşıt kredisi kullanılabilir. İkinci el araçlar için Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRSB) tarafından yayınlanan araç kasko değerler listesindeki fiyatlar dikkate alınır. Bankalar sıfır araçların proforma fatura bedellerinin 50.000 TL'ye kadar olan kısımları için % 70, 50.000 TL'nin üzerinde kalan kısım için ise %50 kredilendirme yapmaktadır. Örneğin 2. el aracın (TSRSB) değeri 80.000 TL ise

50.000 TL'ye kadar olan kısmı için % 70 35.000 TL

50.000' yi aşan kısım için (80.000-50.000 = 30.000) % 50 15.000 TL

35.000 + 15.000= 50.000 TL taşıt kredisi kullanabilir.

Taşıt kredilerinde kredi kullandırılan taşıta kasko yapılması zorunludur. Bankalar kredilerin teminatlarında yer alan gayrimenkulleri riskten korumak için sigortayı zorunlu kılmaktadır. Taşıt kredisinin ihtiyaç kredisine göre daha uygun olmasının ana sebebi bankaların teminat altına aldıkları taşıt sebebiyle kredinin geri ödenmemesi riski belli bir ölçüde garantiye alması yatmaktadır.

1.3.3. Konut Finansman Kredileri

Bireylerin konut edinmeleri amacıyla, konut ipoteği alınarak ticari amaç dışı kullandırılan kredilerdir. Konut kredilerin vadesi kişilerin ödeme gücü düşünülerek 240 aya kadar vadelenirilmesi mümkündür.

Mortgage yasası, Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 5582 sayılı yasa ile düzenlenmiştir. 28 Kasım 2013 Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren tüketici kredi yasası ile konut kredilerinde % 2 olan erken kapatma cezaları 36 aydan kısa olan krediler için % 1 düşülmüştür. 36 aydan uzun kredilerde ise halen %2 erken kapatma cezası söz konusudur. Ayrıca mortgage yasası gereği konut kredisi Banka Sigorta Muamele Vergisi (BSMV) ve Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'dan (KKDF) muaftır. Konut kredi sözleşmesinin imzalanmasından önce kredi kullanacak kişilere sözleşme öncesi bilgi formu verilir. Bilgi Formunun imzalandığı tarih kredi sözleşmesinden en az 1 işgünü önce olmak zorundadır. Aksi halde konut kredisi sözleşmesi mortgage yarasınca geçersizdir. Konut kredisi kullandırılan taşınmaza dask (deprem sigortası), bina tamamlama sigortası yapılması zorunludur. 28 Kasım 2013 yürürlüğe 6502 Sayılı Tüketici Korunması Kanununun da diğer sigortaların zorunluluğu kaldırılmıştır.

Bankalar konut kredisi kullandırımında öncelikle krediye konu olan taşınmazın değerlendirmesini yaptırmak üzere Sermaye Piyasa Kurulu lisansı bulunan firmalara evin ekspertiz değerini, diğer bir deyişle evin piyasadaki satış değerini tespit ettirmek zorundadır. Ekspertiz raporlarında evin tapu takyidatı, imar durumu, yıkım kararı, yapı kullanım izin belgesi evrak kontroller gerçekleştirilir. Bankalar ekspertiz raporu düzenleterek kredi riskini minimize etmeyi amaçlamaktadır. Örnek vermek

gerekirse, müteahhitlerin tapuları çıkartırken daireleri yanlış numaralandırılması trampalı işlemler olarak bilinir ve bu gibi evlerin ekspertiz değeri 0 çıkar, işlem düzeltilmedikçe de bu taşınmazlara kesinlikle kredi verilemez.

Konut kredisi kullanılacak taşınmazın değerinin tamamına bankalar kredi vermemektedir. BDDK 16.12.2010 tarih, 3980 sayılı kararı uyarınca 01.01.2011 tarihinden itibaren; ekspertiz değerinin % 75'i ile sınırlı iken 27.09.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelik gereği bu oran % 80 olarak değiştirilmiştir. Tabii ki bu durumun istisnası da vardır. Kredi kullanacak kişi başka taşınmazlarda teminat olarak veriyorsa bu durumda satın aldığı taşınmazın tamamı için konut kredisi kullanabilir.

Ülkemizde Tüketicilerin konut kredisi kullanamayacağı durumlar mevcuttur. Tüketicilere konut alımı dışında başka bir amaçla konut kredisi verilemez. Bankalar bunu garanti altına almak için konut kredisi olarak verilen miktarı kredi kullandırımı yapılan konutun satıcısına öder. Ayrıca bankalar aile bireyleri arasındaki konut alım satımlarında konut kredisi kullandırılmaktan sakınırlar.

Konut kredisi kullandırmadan önce krediye konu olan taşınmaza bankaların 1. derece ipotek tesis etmeleri gerekmektedir. Bu durumun istisnası ise diğer bankadan kullanılan konut kredisinin transferinde görülmektedir. Faizlerin düşmesi durumunda, tüketiciler, daha önceden kullanmış oldukları konut kredisini düşük faiz teklif eden bankaya taşımak istemektedir. Böyle bir durumda konut kredisini transfer alan banka ipoteği 1. derece olan bankadan borcu kapatması halinde ipoteği fek edeceğine dair muvafakatname - muvafakatname, borcun kapatılması halinde koşulsuz şartsız ipoteği fek edeceğine dair yazı - alınır ve taşınmaza 2. derece ipotek tesis ederler. Böylece konut kredisi transferi gerçekleştirilir. Konut bedeli EFT (elektirik fon transferi) kanalı ile borcun bulunduğu bankadan kapatılmış olur.

1.3.4 Kredili Mevduat Hesabı (KMH)

Kredili mevduat hesabı en basit haliyle tanımı, vadesiz mevduat hesabına tanımlanmış kredi limitidir. Gerçek kişilerin kullanabileceği bu hesaplar mevduat hesaplarından farklı olarak eksi bakiyeye geçebilen yani hem alacak hem borç bakiye verebilen kısa vadeli nakit ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak kullanılan hesaplardır.

KMH hesapların tüketiciye sağladığı belki de en büyük kolaylık tüketicilerin günün her saati banka kartı aracılığı ile ATM’lerden (Asynchronous Transfer Mode-Eşzamansız Aktarım Modu) kredi kullanabilmesine olanak verir.

KMH’ın tüketiciye sağladığı en büyük fayda tüketicinin kısa süreli nakit ihtiyaçlarını kolayca karşılamasını sağlamasıdır. Ayrıca düzenli/otomatik ödeme talimat işlemleri ile ilişkilendirilmesi halinde, kişinin hesabında para bulunmasa bile, banka tarafından müşteri adına kurum tahsilat işlemlerinin gerçekleşmesini sağlar. KMH’ı ayın hangi günü kullanıldığı önemli değildir, kullanıldığı tutar ve gün sayısı üzerinden faiz hesaplanır ve bu faiz genellikle ay sonunda tahakkuk eder.

1.3.5. Kredi Kartı

Mal veya hizmet alımı sonrası nakit çekim, borcun taksitlendirilmesi veya ödemelerin ertelenmesine olanak sağlayan, kişilerin geliri ve ödeme performansı dikkate alınarak tahsis edilen kredi türüdür. Kredi kartlarında hesap kesim ve son ödeme gününe göre borçlar ödenir. Hesap kesim tarihinden 10 gün sonrası kredi kartının son ödeme günüdür. Son ödeme gününde borcun ödenmemesi halinde gecikme faizi işler.

Kredi kartları tüketiciler açısından son derece çekici olabilir. Çünkü kredi kartı, kart sahibi olmadan da alım satım yapılmasına olanak verir (Walker, 2002: 90).

Kredi kartlarının günümüzde kullanımı hızla artmış ve artmaya da devam etmektedir. Kredi kartlarının diğer bir kullanım alanı ise taksitli nakit avans seçenekleridir. Kısa vadelerde müşteriye cazip gelebilecek seçeneklerde taksitli nakit avans hizmeti de sunmaktadırlar.

27 Eylül 2016 tarihli resmi gazetede yayınlanan 29840 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik gereğince “mal veya hizmet alımı sonrası belli bir ücret karşılığı borcun taksitlendirilmesi veya ödemenin ertelendiği dönemler de dâhil olmak üzere, kredi kartları ile gerçekleştirilecek mal ve hizmet alımları ile nakit çekimlerinde taksitlendirme süresi on iki ayı geçemez”. “Bu süre; kuyumculukla ilgili harcamalarda dört ay, elektronik eşya ve bilgisayar alımlarında altı ay, havayolları, seyahat acenteleri, taşımacılık, konaklama, sağlık ve sosyal hizmetler ile ilgili harcamalarda, sağlık ürünü alımlarında, kulüp ve derneklere yapılan ödemelerde

ve vergi ödemelerinde dokuz ay olarak uygulanır. Kredi kartlarıyla gerçekleştirilecek telekomünikasyon, doğrudan pazarlama ile ilgili harcamalar, yurt dışında yapılan harcamalar ve yemek, gıda, alkollü içecek, akaryakıt, kozmetik, ofis malzemesi ile hediye kartı, hediye çeki ve benzeri şekillerde herhangi somut bir mal veya hizmeti içermeyen ürünlerin alımlarında taksit uygulanamaz”.

Bankalar Düzenleme Denetleme Kurulu tarafından yapılan bu değişiklikle, ilk kez kredi kartı sahibi olan bireyin, tüm bankalardan sahip olduğu kredi kartlarının toplam limiti, ilk yıl için gelirinin 2 katını, ikinci yıl için ise 4 katını aşamaz. Birden fazla açık kart sahibi olan tüketicilerin mevcut limitleri gelirlerinin 4 katını aşamaz. Kredi kayıt bürosu tarafından limit kontrol sistemi (LKS) oluşturulmuş olup üye bankalar tarafından kredi kartı talebinde bulunan kişiler bu sistemdeki güncel verilerden değerlendirilmektedir.

Son dönemde oldukça artan tüketici hakem heyeti kararlarına istinaden bankalar geçmiş yıllarda müşterilerinden tahsil etmiş oldukları kart aidatlarını müşterilerini iade etmekteyken 28 Kasım 2013 Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren tüketici kredi yasası ile artık bankalar kart aidatı ücreti olmayan kredi kartı ürünü de müşteriye sunma zorunluluğu getirilmiştir.

1.4. Bireysel Kredinin Olumlu ve Olumsuz Yanları

Bireysel kredilerin olumlu ve olumsuz yanları bankalar, bireyler ve ülke ekonomileri için ayrı ayrı ele almak daha uygun olacaktır.

Bankalar açısından ele alacak olursak; bankalar plasman hacimlerini genişletirken bir yandan da risklerini tabana yayarak kredinin geri ödenmeme riskini azaltabilirler. Bankalar ellerindeki fazla fonları, topladıkları kaynaktan daha yüksek bir faiz getirisi elde etmek için bireysel kredilerde değerlendirebilir. Bireysel Krediler sektörel dalgalanmalardan daha az etkilenebileceğinden, bankalar açısından risk yönetiminin etkinleşmesine yardımcı olur. (Kaptan, 2011: 8).

Bireyler açısından önemli olan alınan kredinin, bireyin ihtiyaçlarını karşılamak için uygun hale getirilmesidir. Çünkü kredi sözleşmesine girildiğinde koşullar balayıcıdır (Walker, 2002: 90).

Bireysel Krediyi bireyler açısından ele alacak olursak; bireylerin düzenli olarak aylık gelirinin belli bir kısmı ile taksit ödemesi kişi için zorunlu tasarruf sağlar. Bireylerin sahip olmak istedikleri mal ve hizmetleri kısa sürede elde etmelerini sağlayarak hayat standartlarını yükseltir. Kişilerin uzun yıllar para biriktirerek gerçekleştiremeyeceği isteklerini uygun ödeme koşullarıyla ödemesini sağlayarak kişilerin hayata daha pozitif bakmasını sağlar.

Bireysel kredilerin olumsuz yanları olarak kredilerin aşırı kullanımı, insanları gereksiz harcamaya yönelteceği, tasarrufları azaltacağı, yapılabilecek tasarrufların bugünden harcanmasına neden olabileceği ve böylece gelecekte reel yatırımlarda düşme görülebileceği ileri sürülmüştür. Ayrıca aşırı bireysel kredisi kullanımının fazla talep nedeniyle enflasyona yol açabileceği savunulmuştur. İthalat eğilimi yüksek gelişmekte olan ülkelerde bireysel kredilerin dış ticaret dengesini ihracat aleyhine bozucu etki yapacağı ve cari açığa neden olacağı da öne sürülmüştür (Yetim, 1997: 60).

Bireysel kredilerin bir diğer olumsuz yanı da bireylerin kredi ve kredi kartı borcunu sürekli olarak yenilemesi diğer bir ifade ile borcu borçla kapatması kişinin bir süre sonra aşırı borçlanmasına yol açabilir. Ayrıca, bireyin gelirinin bu borçları ödemeye yetmemesine durumunda da bireyin hem sosyal hem de ailevi hayatının olumsuz yönde etkilenmesi mümkün olabilir.

Bireysel krediyi ülke ekonomisi açısından ele alırsak; bireysel kredinin, paranın dolaşım hızını artırdığı kabul edilmiştir. Çünkü; tüketicilerin gelirinden fazla tüketim yapmalarından dolayı paranın dolaşım hızı artmıştır. Bireysel kredi piyasalarda toplam talebin atmasına neden olurken toplam talebi karşılamak için toplam arzında artması ve toplam arza olumlu etki yapması beklenir. Toplam arz diğer bir ifade ile toplam üretim artışı yeni yatırımlara yol açabilir. Bu durum ise istihdamı artırıcı etki yapabilir. Böylece bireysel krediler ticaret hacmini artırır ve ekonomik büyümeye yol açabilir (Kaptan, 2011: 9-10).

1.5. Bireysel Kredi Taleplerini Değerlendirme İlkeleri

Bankalar bireysel kredi taleplerinde kredi almak isteyen gerçek kişi bir dizi incelemelerden geçirilerek yapılan değerlendirmeler sonucunda uygun bulunan talepler kredilendirilir.

Kredi taleplerinin değerlendirilmesinde temel amaç; krediyi talep eden kişinin ödeme performansını tespit ederek kredi riskini azaltmaktır. Gerçek kişilerin ihtiyaçlarını doğru tespit ederek maksimum fayda sağlayacak vade ve tutarda kredi kullanımını gerçekleştirmektir.

Kredilerin değerlendirilmesi aşağıda belirtilen üç ilke göz önüne alınarak yapılmaktadır (Kaptan, 2011: 83-84):

- **Gizlilik:** Bankalar gizlilik ilkesi üzerine kurulmuş bir kurumdur. Hiç kimsenin herhangi bir bilgisi kredi çeksin ya da çekmesinin üçüncü bir şahsa verilemez. Tabii ki bu durumun istinai durumları da vardır örneğin savcılıktan gelen mahkeme kararı veya MASAK'ın (Mali Suçları Araştırma Kurulu) talep etmiş olduğu bilgi hariçtir.
- **Doğruluk ve Tarafsızlık:** Kredi talep eden kişinin kimliği ve bankaya ibraz ettiği evrakların doğruluğunun araştırılması esastır. Kredinin risk unsurunu azaltabilmek için bu en gerekli unsurlardandır. Bankalar kredi talebinde bulunan kişileri herhangi bir etnik köken, ırk, cinsiyet veya siyasi görüşüne bakmaksızın değerlendirme yapmaktadır.
- **Süreklilik:** Bankalar kredi talep eden müşterilerini ödeme tablosu boyunca her ay düzenli olarak takip etmek zorundadır. Herhangi bir aksilik olması halinde müşteri aranarak bilgilendirilmez. Bir kredinin kredi riski kredi süresi boyunca her an gerçekleşebilir. Bankalar bu riskten korunabilmek için kendi bünyesinde bir birimler oluşturmuştur. Örneğin, risk takip ve tasfiye birimi, yakın izleme birimleri gibi.

1.6. Bireysel Kredinin Kullanım Aşaması

Bireysel kredi talebinde bulunan kişilerden temel olarak alınması gereken evrakları şöyledir:

- Müşteri bilgi formu
- Kredi başvuru formu,
- Kimlik belgesi (nüfus cüzdanı, ehliyet veya pasaport),

- MERNİS'den (Merkezi Nüfus İdare Sistemi) tespit edilemeyen kişiler için ikametgahını tasdik edici fatura veya nüfus il müdürlüğünden temin edebileceği ikametgah belgesi,
- Serbest meslek erbabı ise bağlı oldukları odadan alınan üyelik belgesi ve ticaret sicil gazetesi,
- Emekli SGK'dan (Sosyal Güvenlik Kurumu) alınan emekli maaş bordrosu veya maaş aldığı bankadan aldığı maaş ekstresi
- Tüzel kişilerden noter onaylı imza örneği,
- Kamu personellerinden icra kesinti olmadığını belirten onaylı maaş bordrosu,
- Özel sektör çalışanlarından SGK dökümü
- Düzenli kira gelirin e sahip gayrimenkul sahiplerinden noter onaylı kira kontratı ve kira kontratı bulunan taşınmazın tapu fotokopisi, kira ödemelerinin yapıldığı hesap ekstresi,
- Mevduat sahibi kişiler faiz gelirin e istinaden kredi talep ediliyor ise söz konusu hesabın başka bankada olması durumunda hesap cüzdanı fotokopisi,

Bireysel kredi talebinde bulunan tüketiciler öncelikle bankaya kredi görüşmeye giderler, kredi şartları ve faiz oranı gibi unsurlar kendisine uygunsa kredi başvurusunda bulunurlar, banka gerekli evrakları kişiden talep eder ve evrakların doğruluğu teyit edilir. Kişinin kredi çekebilmesi için gerekli olan ekran kontrollerini yapar. Kredi onaylanmışsa, kredi sözleşmesini yapan kişiden imza alınır, eğer varsa kefilinden de imzalar alınır. Kefil evli ise kefilin eşinden eş rıza alınması gerekmektedir. 6098 sayılı Borçlar Kanun'unun 01.07.2012 de yürürlüğe girmesiyle birlikte tüm kredilerde kefilin eşinde krediye kefil olacağına ilişkin muvafakatname alınması gerekmektedir. Aksi halde kişinin kefilliği geçersiz sayılacaktır. Bankaca onaylanan kredinin imzaları da tamamlandıktan kredi kişin hesabına aktarılır. Kişinin krediyi geri ödeme periyotları takibe düşmeden kredi tahsil edilmeye çalışılır. Kredi tahsis süresini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- Krediye başvuru aşaması
- Belge ve bilgilerin doğruluğunun tespiti (istihbarat aşaması)
- Kredi dosyası oluşturma aşaması
- Sorgulama ve Değerlendirme aşaması
- Kredi sözleşmesinin oluşturulması

- Kredinin hesaba aktarımı
- Tahsil
- Yakın izleme

1.7. Bireysel Kredilerin Bankaca Ret Nedenleri

Bireysel kredilerin bankaca ret edilmesi farklı etkenlerden kaynaklı olabilir. Kredinin ret edilmesi kredi talep eden kişiden, banka kredi politikasından veya bankacılık mevzuatından kaynaklı olabilir.

Kredi Talep Edenlerden Kaynaklı Ret Nedenleri;

- Kredi talep eden kişinin filli ehliyetinin olmaması,
- Kredi talep eden kişinin aylık veya yıllık gelirin kredi ödemesine yeterli olmaması
- Kişilerin kredi kayıt bürosu notunun yani ödeme performansının kötü olması
- Kişinin aktif takibinin bulunması
- Kişinin aktif kredilerindeki 2 dönem ve üstü kredi taksit gecikmeleri
- Kişinin beyan etmiş olduğu evrakların sahte olması

Banka Kredi Politikasından Kaynaklı Ret Nedenleri (Akgüç, 2010: 454-455);

- İstenilen kredinin, bankanın vermeyi planladığı kredi türünden olmayışı,
- Kişinin talep ettiği kredinin bankanın uzmanlaştığı alan dışında olması,

Yasal Düzenlemelere İlişkin Ret Nedenleri;

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullanılabilecek kredilerin toplamı, bankaların özkaynaklarının yüzde yirmibeşini aşamaz (TMSF, 2015).

Birinci derece akrabalar arasındaki konut satış işlemlerini içeren konut kredileri dolaylı kredi-gerçek amaç dışında kullanılan krediler- olabileceği varsayılarak ret edilir.

1.8. Sorunlu Krediler (Non-Performing Loans)

Sorunlu kredi, banka ile kredi müşterisi arasında yapılan kredi geri ödenme sözleşmesinin yerine getirilememesi, tahsilatın gecikmesi ve banka açısından zarar olasılığının ortaya çıkması olarak tanımlanabilir. Bankacılık sektöründeki en önemli risklerden biri sorunlu hale gelmiş kredilerdir. Bankalarca verilmiş kredilerde, kredi kullanım koşullarında sorunların oluşması, kredi ödemelerinin zamanında ödenmemesi veya kredi alan kişi ya da kurumun kredibilitesini yitirmiş olduğunun belirlenmesi söz konusu ise kredi sorunlu hale gelmiş demektir (Şahbaz ve İncekaya, 2014: 49).

Avrupa Merkez Bankası bankacılık denetçilerine göre sorunlu krediler genellikle kredi alan bireyin kredi sözleşmesinde anlaşmaya varılan vadelerde taksit ödemelerinin 90 gün veya daha fazla gecikmesi durumunda ortaya çıkan kredilerdir (ECB, 2016).

Bankalarca kullanılan kredilerin sorunlu hale gelmesi için vade gününde ödenmemesi yeterli olmayıp ayrıca kredi anlaşmasının önemli şekilde bozularak tahsilatın gecikmesi ve yaşanan gecikmeye bağlı olarak da zararın veya zarar olasılığının ortaya çıkması gerekmektedir. Kredi anlaşmasının önemli şekilde bozulması ise kredi türüne, gecikme süresine, firmanın birden fazla onaylı kredisinde aynı anda veya birinde gecikme olmasına göre değişebilmektedir (Karamustafa, 2011: 5).

Mevduat müşterilerinden toplanan tasarrufları, fon talep eden kişi ve firmalara kredi olarak kullandıran bankaların, aracılık fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmeleri ve beklenen karlılığı sağlayabilmeleri için, tasarrufları kredi kanalıyla doğru yatırım alanlarına yönlendirmeleri gerekmektedir. Ancak açılan her kredi, bünyesinde vadede geri ödenmeme riskini taşımaktadır. Bu sebeple bankalar, verecekleri kredinin riskini en az düzeye indirecek ve bankanın finansman kaynaklarının daha etkin kullanılmasını sağlayacak kredilendirme politikaları oluşturmalıdır ve kredi tahsisinde temel prensiplere uymalıdır. Aksi durumda kullanılan kredilerin vadesinde ödenmemesi ve sorunlu hale gelmesi kaçınılmaz olmaktadır. Sorunlu kredilerin artışında bankaların maliyetleri de artış göstereceğinden ve ekonomideki kaynakların etkin kullanılamayacağından, sorunlu

krediler hem finans sistemi üzerinde hem de ekonominin geneli üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır (Karamustafa, 2011: 5).

1.8.1. Bireysel Kredilerin Sorunlu Olma Nedenleri

Bankaların kredi kullandırımında karşılaştığı sorunlar bankadan veya kredi kullanan müşteriden kaynaklı olduğu gibi dışsal etkenlerden de kaynaklı olabilir.

Banka kaynaklı etmenler, krediyi kullandıran bankaların kredi kullandırım sürecinin öncesi ve/veya sonrasında yapacağı hataları ifade etmekte olup, bu hatalar kredilerin sorunlu hale gelmesine neden olabilmektedir. Kredinin kullandırım amacının ve geri ödeme kaynağının iyi belirlenmemiş olması, kredi müşterisinin geçmiş performansının yeterince analiz edilmemesi, yeterli teminat alınmaması, kredide uzun süreli ödemesiz dönemlerin bulunması, riskli sektörlerde faaliyet gösteren firmalara kredi tahsis edilmesi, banka yönetiminin kredi verilmesi konusunda aceleci ve zorlayıcı tutum alması, kredilerin müşteri talebi ile değil daha çok bankalar tarafından önerilen bir hizmet haline dönüşmesi ve bankanın kredi politikasına veya kredilendirmeye ilişkin düzenlemelere aykırı hareket ederek kredi tahsis etmesi en yaygın görülen banka kaynaklı etmenlerdir (Savaşal, 2003: 51).

Dünya ve ülke ekonomisinde meydana gelebilecek siyasi ve ekonomik dalgalanmalar ya da sektörleri etkileyebilecek olumsuz gelişmeler kredilerin vadesinde düzenli olarak geri dönüşünü zorlaştırabilir. Bunun yanı sıra ödünç alma verme ilişkisini düzenleyen mevzuatın dikkate alınmaması, kredi kullandırılırken bankalar hukukuna, borçlar hukukuna, ticaret hukukuna vb. aykırı hareketler edilmesi, kredilerin geri dönüşünde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Herhangi bir banka, kredi verme politikasını etkin bir şekilde oluşturamadığı takdirde kredi komitesi ve kredileri iyi takip edemeyecek ve yönetemeyecek hale gelecektir. Böylece bankanın aktif kalitesi de bozulabilecektir. Bankaların takipteki kredilerinin, kullandığı krediye oranının % 5' e kadar olması normal karşılanmaktadır. Bu oran % 5'i aştığı takdirde bankanın riskinin de arttığı kabul edilmektedir (Takan, 2001: 446).

Kredilerin sorunlu hale dönüşmesinde, krediyi tahsis eden bankaların yaptığı hataların da rolü olabilir (Aktaş, 2002: 20). Ödeme performansı ve taksit tutarlarının göz önünde bulundurulmaması, kredi çeken kişinin geçici personel olması veya asker,

doğum gibi özel durumunun değerlendirilmemesi kredilerin sorunlu hale gelmesine neden olur.

Kredilerin sorunlu hale gelmesindeki bir diğer sebep de kişilerin alım güçlerini hesaplamadan doyumsuzca tüketime yönelerek ödeme güçlerini aşan uzun vadeli krediler kullanmalarıdır. Ödeme gücü ve performansına bakılmadan kullanılan bu kredilerin belli bir süre sonrasında sorunlu kredi statüsüne düşmemesi mümkün değildir. Örneğin 3.000 TL maaş alan bir memur 2.700 TL taksit ödemesi mümkün değildir. Bu tarz dikkatsizce kullanılan veya kullanılan krediler birkaç ay sonrasında sorunlu kredi statüsüne dönüşürler.

Sorunlu kredilerin diğer bir sebebi de değişen piyasadır. Enflasyonun artması kişilerin alım gücünün düşmesine sebep olmakla birlikte elde kalan paranın yetmemesine de yol açmaktadır. Bu gibi durumlarda kişiler kısa vadedeki nakit ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uzun vadeli ve yüksek taksitli kredilere başvurmaktadır. Bu tarz krediler de genellikle sorunlu krediler haline gelmektedir.

Özel sektörde çalışan kişilere kullanılan kredilerin sorunlu hale gelmesinin en önemli sebebi kişilerin işyerlerinde sirkülasyon yaşamasıdır. Kişilerin çalıştığı işletmelerin mali başarısızlığı sebebiyle işletmelerin kapanması, kısacası, özel sektörde çalışan kişilerin kamuya oranla iş sürekliliğinin daha kısa süreli olmasıdır.

Çevresel nedenler ekonomik, politik, teknolojik çevreden kaynaklanabileceği gibi doğal çevreden de kaynaklanabilmektedir. Ülke ve dünya ekonomisinde yaşanan olumsuzluk ve istikrarsızlıklar, yaşanan ekonomik ve siyasal krizler, teknolojik gelişmelere firmanın uyum sağlayamaması, hammadde ve enerji gibi doğal kaynaklarda yaşanan sıkıntılar, deprem ve yangın gibi doğal çevreden kaynaklanan sorunlar en yaygın görülen çevresel nedenlerdir (Karamustafa, 2013: 10).

Bankaların eksik ve yetersiz iç kontrol sistemlerine sahip olması kredi artışını hızlandırabilir. Fakat kredi artışı her zaman olumlu sonuç vermeyebilir. Bankaların sorunlu ve takipteki kredilerinin artmasına yol açabilir.

1.8.2. Sorunlu Kredilerin Bankaya Olan Etkisi

Sorunlu kredilerin bankalar üzerindeki etkisi incelendiğinde en önemli etki maliyet artışı dolayısıyla da kar kaybıdır. Hatta bazı bankalar iç yönetmelikleri gereği sorunlu hale dönüşen ve sorunlu hale dönüşmesi muhtemel olan krediler için belirli oranlarda karşılık ayırması ve sermayesini düzenlemesi gerekmektedir. Bu durum aynı zamanda kredinin maliyetini de yükseltir. Bankalarda sorunlu kredilerin artması bankaya her açıdan zarar vermiştir. Sorunlu krediler bankaların iş yükünü artırmasının yanında bankaların yeni kredi açmalarına da engel teşkil etmiştir. Bu sebepten bankalar yapmış oldukları her işlemde karşılaşılabilecekleri her türlü riski tespit etmek ve bu riskleri minimize etmek zorunda kalmışlardır.

Sorunlu kredilerin takibe düşmemesi için bankalar zaman ve bütçe ayırırlar. Ayrıca kredilerin sorunlu hale düşmemesi için departmanlar oluşturarak bu departmanlarda çalışacak kalifiye eleman alırlar. Sorunlu kredilerin bankaya olan maliyetleri şunlardır (Seval, 1990: 275-276);

- Sorunlu hale gelmiş krediler için ayrılacak kaynaklar daha yüksek getiri sağlaması muhtemel projelere yönlendirilebilecekken banka açısından zarar teşkil eden kredilere dönüşebilmektedir.
- Sorunlu kredilerin tahsilatının zor olması sebebiyle daha fazla zaman ve takip gerektirebileceğinden personel giderlerinin artmasına yol açabilir.
- Sorunlu krediler kurum içerisinde her kesimi ayrı ayrı ilgilendirdiğinden, maliyetleri artırır. Kişilerin diğer yapması gereken işlemleri aksatmasına yol açabilir.
- Sorunlu kredilerin fazlalığı bankanın adını ve imajı zedeleyebilmekte, uzun vadede bu durum bankanın büyümesini olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

1.8.3. Sorunlu Kredilerin Oluşmasına Karşı Alınacak Önlemler

Krediler sorunlu kredi haline hale geldikten sonra uygulanacak çözüm yolları çeşitli olmakla birlikte, tercih edilen uygulama, risk gerçekleşmeden önce bankaların gerekli önlemleri almalarıdır. Bu çerçevede bankalar, erken uyarı sinyallerini iyi bir şekilde analiz etmeli ve buna uygun çözümler üreterek hemen harekete geçmelidirler.

Bankaların önlem almada gecikmeleri halinde ise bazı kredilerin sorunlu hale gelmesi kaçınılmaz olmaktadır (Karamustafa, 2013: 15).

Bireysel kredilerin tamamının sorunsuz kredisi olması mümkün değildir. Ancak, bankaların kredinin vadesi boyunca sorunsuz olarak ödenmesi için tedbir alması mümkündür.

Kredi tahsis aşamasını belli prensiplere bağlamak sorunlu kredilerin oluşumunu önlemede en etkin yöntemdir. Bankalar kredilerin tahsisi aşamasının da tahsilatı ne kadar sıkı tutarlarsa batık kredileri o kadar azalacaktır. Buradaki asıl kriter kişilere ödeyebilecekleri ölçüde kredi vermektir. Örneğin 5.000 aylık geliri olan bir kişinin ayrıca başka bir geliri yoksa 4.500 TL taksit ödemesi mümkün görünmemektedir. Kredi tahsis aşamasında dikkat edilmesi gereken diğer bir hususta kredinin teminatlandırılmasıdır. Teminatlı krediler teminatsız kredilere oranla daha sorunsuz bir ödeme süreci yaşamaktadır.

Bankaların faaliyetlerinin ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olması sebebiyle bankalar ciddi denetim altında faaliyet gösterirler (Akgül, 1984: 57). Bankacılıkta hatalar, eksiklikler ne kadar sık ve etkin kontrol edilirse hata yapma olasılığı o kadar azalır. Bankalarda İç kontrol ve denetim işlemlerinin sadece sorunlu kredileri, önlemek için yapıldığı düşünülmemelidir. Basel II kriterlerinde yer alan kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskin önlenmesinde en etkili yöntem iç kontrol ve denetim mekanizmalarının kusursuz işlemesidir. İç kontrol ve denetim işlemleri etkin bir şekilde gerçekleştirildiği taktide sorunlu kredileri önlemede de önemli bir rolü olacaktır.

Bankaların gerek genel müdürlük birimlerince gerekse şube bazında sürekli olarak tahsis edilmiş kredileri izlemeleri gerekmektedir. Çünkü sorunlu kredilere geç kalınmadan müdahale edilmesi sorunlu kredi sayısının azaltmaktadır. Örneğin 2 taksit gecikmiş olan bireysel kredi müşterisi aranarak bilgilendirilir. 90 günü geçen kredilerin takibe aktarılacağı ve temerrüt faizi işleyeceği belirtilerek müşterinin zarar etmeden krediyi ödemesi gerektiği belirtilir. Bu da bankaların yakın izleme rakamlarını düşürmekle kalmaz, aynı zamanda, bankaların ayırdığı karşılık oranını ve tüm faaliyetlerini olumlu etkiler. Örneğin, yakın izleme rakamı yüksek olan şubelerin kredi tahsis yetki limitinin düşülmesi gibi.

Sorunlu krediler için bankaların uyguladıkları yöntemler farklıdır. Ancak, bankaların temel yaklaşımı kredinin takibe düşmeden kredinin tahsil edilmesi olmalıdır. Bankaların sorunlu krediler için yasal takibe geçmeleri, kredi teminatlarına el koyma gibi girişimler, en son yapılması gereken işlemlerdir (Akgüç, 2010: 465).

1.8.4. Bireysel Kredilerin Takibe Aktarılması ve Paraya Çevrilmesi

Takipteki krediler, sermaye yeterlilik oranını olumsuz yönde etkiler (Akbalık, 2009: 79). Sorunlu kredilerin tahsil edilememesine bağlı olarak özel takip, idari takip ve kanuni takip olarak üçe ayrılmaktadır.

1.8.4.1. Özel Takip

Kredinin tahsili mümkün olmakla birlikte tahsilinin sorunlu olduğu kredilerin takip ve kontrol edilerek tahsilinin gerçekleştirilmesidir. Başka bir deyişle kredinin bankaca yakın izlemeye alınmasıdır. Kredi alacağı henüz muaccel olmamakla birlikte, kredi vadesi sırasında beklenmedik nedenlerle ortaya çıkabilecek gecikmelerin, kredi takibe aktarılmadan tahsilatına olanak sağlar.

Özel takipte kredinin değerliliği çeşitli kontrol unsurlarıyla analiz edilmektedir.

Bu takip usulünde (Özgül, 2010: 29-30);

- Borçlunun özkaynaklarının borcun vadesinde ödenmesini karşılayıp karşılayamayacağı,
- Borçlunun ödeme gücünde önemli bir değişimin olup olmadığı,
- Borçlunun işletme sermayesinin, işletme faaliyetlerini karşılama yeterliliği,
- Şirket hakkında icra-iflas talebi bulunup bulunmadığı,
- Şirketin borç yükü ve ödemelerinde sıkıntı olup olmadığı gibi unsurlar kontrol edilerek, kullanılan kredinin değerliliği analiz edilmektedir. Bu takip usulü önleyici nitelikte olup, bankaya gerekli önlemleri doğru zamanda alabilme imkanı vermektedir.

1.8.4.2. İdari Takip

İdari takip, alacağın temerrüde düşmesi diğer bir ifade ile kredinin tahsil edilememesi durumunda kanuni takibe başvurulmaksızın yapılan takip işlemidir. 01.11.2006 tarihli Karşılıklar Yönetmeliği'ne göre “anapara veya faiz ödemelerinin tahsili, vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren 30 günden fazla geciken ancak 90 günü geçmemiş alacaklar” yakın izlemedeki alacaklar grubunda yer almakta olup, bu tür alacaklar idari takip sürecinde izlenmektedir (Özgül, 2010: 27).

1.8.4.3. Kanuni Takip

Kanuni takip, idari takibe düşmüş bireysel kredilerin tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması, borçlu ile anlaşılmış olunmasına rağmen tahsili mümkün görünmeyen kredilere uygulanan takiptir. Kanuni takip bankanın borçlu üzerindeki tüm yasal icra işlemlerinin başlatılmasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ

2.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)

BIS, 17 Mayıs 1930 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde kurulmuştur. BIS, piyasanın denetlenmesi, bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve farklılıkların giderilerek standart denetleme sistemi oluşturmasını amaçlayan dünyanın en eski uluslararası finansal kurumudur. BIS bir danışma organıdır. Ana amaçlarından biri Merkez bankaları için bir işbirliği forumu oluşturmak bunun yanı sıra uluslararası piyasalarda istikrarı sağlamaya yönelik araştırmalar yaparak önerilerde bulunmaktadır. BIS, merkez bankası müşterileri ve uluslararası organizasyonlar için temel bankacılık faaliyetleri yapmaktadır (Babuşcu, 2005: 256).

2.2. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi

BIS, 1975 yılında G-10 Ülkelerinin (İngiltere, Fransa, Japonya, ABD, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, Belçika ve Lüksemburg) Merkez Bankası Başkanlarınca kurulmuş bir bankacılık denetim otoritesidir. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesinin amacı, standart bir yaklaşım oluşturmaktır. Komitenin önemli bir amacı da bankacılık denetim sistemindeki aksaklıkları tespit etmektir. Bunun için, bütün bankacılık sektörünün denetlenmesi ve denetlemelerin yeterliliği olmak üzere iki temel ilke belirlenmiştir (Babuşcu, 2005: 260).

BIS bünyesindeki uluslararası parasal ve finansal işbirliği platformu kapsamında faaliyet gösteren en önemli komitenin Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi olduğu söylenebilir. BIS, bankaların dünya çapındaki aktivitelerinin etkili bir şekilde denetlendiğinden emin olmak amacıyla denetim ve gözetim sorumluluğunun ulusal otoriteler tarafından paylaşılmasını koordine etmektedir. Basel kriterlerinin değişen piyasa koşullarına yanıt verebilmesi için Basel I, II ve III kriterleri oluşturulmuştur.

2.3. Basel I (1988 Tarihli Sermaye Yeterliliği Dzenlemesi)

Basel komitesi tarafından bankaların risk ynetimi amacıyla oluşturulmuş uluslararası standartları içeren kararlardır. Basel I uluslarüstü bir denetim otoritesi konumunda olmamakla birlikte, tüm bankacılık sisteminin belirli standartlar doğrultusunda denetlenmesini sağlayan bankalar arası ortak bir denetim plartformu oluşturulması hususunda ilk adımı atan kuruluştur. Basel I bankaların maruz kaldıkları riskleri azaltabilmek amacıyla sermaye yapılarına ilişkin dzenlemelerde bulunmuştur (BIS, 2004).

Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYR):

$$\frac{\text{Toplam Sermaye (Sermaye Tabanı)}}{\text{(Kredi Riski + Piyasa Riski)}} = \text{Banka Sermaye Yeterlilik Rasyosu (en az yüzde 8)}$$

şekil 2.1: Basel I'e göre Sermaye Yeterliliği Rasyosu Formülasyonu (Aykut, 2008, s.2).

1988 tarihli Basel I Sermaye Uzlaşısı, başta G-10 ülkeleri olmak tüm ülke ve bankalar için genel bir sermaye standardı oluşturmuştur. Basel I Uzlaşısı ile bankaların varlıkları ve bu varlıkların teminat yapısını oluşturan unsurları risk ağırlığına tabi tutulmuştur. Daha sonra buna karşılık gelen en az sermaye ihtiyacı hesaplanmıştır (TBB, 2006: 5).

A. Ana Sermaye (1. Kuşak) Ödenmiş sermaye Yedek akçeler Kamuya açıklanmış rezervler (dağıtılmamış karlar)
B. Katkı Sermaye (2. Kuşak) İhtiyari rezervler Yeniden değerlendirme Genel karşılıklar Sermaye benzeri krediler
C. Sermaye = (A + B)
D. Sermayeden İndirilen Kalemler Şerefiye Mali iştirakler
E. Özkaynak = (C-D)
F. Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklar Risk ağırlığı yüzde 0 olanlar Risk ağırlığı yüzde 20 olanlar Risk ağırlığı yüzde 50 olanlar Risk ağırlığı yüzde 100 olanlar
Minimum SYR = E/F = Özkaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar > 8 %

Şekil 2.2: Basel I'e Göre SYR'nin Hesaplanması (Değirmenci, 2003, s.23).

Uzlaşımın ilk bölümünde sermayenin bileşenleri açıklanmıştır. Buna göre sermaye; ana sermaye ve katkı sermayesi olmak üzere iki bileşenden oluşmuştur. Uzlaşımın ikinci bölümünde ise risklerin ağırlıklandırılması ele alınmıştır. Bankaların sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde, aktiflerin risk derecelerine göre (%0, 20, 50, 100 olarak) ağırlıklandırıldığı bir yöntem kullanılmaktadır. Üçüncü bölümde, %8 olarak belirlenmiş en az sermaye yeterlilik oranının nasıl hesaplanacağı açıklanmıştır. Söz konusu olan %8 oranı 1992 yılı ve sonrasında kapsamakta olup aşamalı bir biçimde bu düzeye yükseltilmiştir (Ayan, 2007: 31).

2.3.1. Basel I'e Yönelik Eleştiriler ve Eksiklikler

Basel Komitesinin temel amacı, bankaların karşı karşıya kaldıkları riskleri ortaya koyan bir sistemi oluşturmaktır. Ancak, sadece asgari sermaye yeterlilik rasyosu ile bu amacı gerçekleştirmek zordur. Bunun için etkin bir denetim ve gözetim sisteminin oluşturulması ve piyasa disiplininin etkinliğinin artırılması gereklidir. 1990'larda sermaye yeterliliğine sahip olmasına rağmen iflas eden bankaların varlığı bu konuda farklı tedbirlerin alınması gerekliliğini ortaya koymuştur (Cengiz, 2013: 149).

Basel I kriterlerinin önemli bir eksikliğini sermaye yeterliliği hesaplanırken baz alınan risk hesaplama ölçütleriyle ilgili olduğu ve bu ölçütlerin yetersiz olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca, Basel I kriterlerinin sadece kredi ve piyasa riskinin dikkate aldığı operasyonel risk, faiz oranı riski ve likidite riski gibi risklerin göz ardı edildiği, kredi riski ve piyasa riskini ölçmek için kullanılan mevcut yöntemlerin, bankacılık risklerini gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz kaldığı konusunda kriterler eleştirilmiştir. Basel I kriterlerinin diğer eksik yanları, bankaların sahip olduğu varlıklar ile bankaların kredibilitesi arasında hassas bir risk ayırımı yapmaması, bankaların portföylerini dikkate almayarak bankaların sahip olduğu portföy içindeki risklerin netleştirilmemesi ve elde tutulan varlıkların piyasa değerleri yerine muhasebe değerlerini esas alması, finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterince dikkate almaması, bankaların portföy oluşturma davranışlarındaki farklılıkları gözlemlemesi olduğu ileri sürülmüştür. Bu nedenlerle söz konusu standardın yeniden gözden geçirilerek kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm yöntemlerine yer verecek şekilde yapılandırılması gerektiği konusu kabul görmüştür (Tekler, vd, 2005: 42-52).

Basel I Uzlaşısında sermaye ve kredilerdeki risk faktörü ele alınırken, Basel I'e yönelik bir diğer eleştiri ise Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkesi olma kriteridir; bu kriterin risk faktörü açısından anlam ifade etmemesi eleştirilmiştir. Basel I'e getirilen bir diğer eleştiri ise kredi risk ağırlıkları değerlendirilirken OECD üyeliği kistasıdır. Bu kural, "Kulüp Kuralı" olarak tanınmaktadır. OECD üyesi olması sebebiyle OECD üyesi olmayan bazı ülkelere göre düşük riskli hatta risksiz addolunan Türkiye gibi bazı ülkelerin durumu tartışma konusu olmuştur (Altıntaş, 2006: 71).

Basel I'e göre sermaye yeterliliğinin ölçümü için tüm bankaların aynı yöntemi kullanması riskin ölçümünde hassas davranılmamasına neden olmuştur. Basel I'de örneğin, AAA ve CC derecesine sahip olan müşteriler aynı risk ağırlığını almış olabilirler, bu durum riskin hassas olmayan ölçümüne neden olabilir. Basel I'in risk yönetimini geliştiren bir yaklaşım olmaması nedeniyle Basel II'nin oluşumunu hızlandırmıştır (Cangürel, 2012: 144).

2.3.2. Basel II'ye Duyulan ihtiyaç

Küreselleşme süreci ile birlikte ekonomi, sanayi ve teknoloji alanında ortaya çıkan uluslararası rekabet artış göstermeye başlamıştır. Bu rekabet bankaları da etkilemiş ve bankalar da yeni ürünler geliştirmişlerdir. Bankalar, özellikle, reel sektörün finansman ihtiyacını karşılayabilmek için yeni finansman araçları geliştirmiştir. Uluslararası piyasalardaki bu gelişmeler, 1988 yılında finans sektörünün iyileşmesi ve güçlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olan düzenlemenin yetersiz kalması, risk çeşitlerinin artması gibi nedenlerle yeni bir standarta ihtiyaç duyulmuştur. Bu açıdan bakıldığında Basel I, ortaya çıktığı dönemdeki ihtiyaçları karşılayan, ancak daha sonraki dönem için risk ölçme yapısının yetersizliği nedeniyle eksik kalan bir uygulama haline gelmiştir (Çelik ve Kızıl, 2008: 96-97).

Basel II Uzlaşısı yayınlanmadan önce Basel I Uzlaşısını gelen eleştirilere paralel olarak çeşitli değişimler geçirmiştir. İlk olarak 1996 yılında Basel Komitesi, bankaların ticari işlemleri esnasında çeşitli finansal araçlarla yapılan işlemler neticesinde ortaya çıkan piyasa riski üzerinde durmuştur. Böylece piyasalardaki mevcut bu risklere yönelik olarak sermaye yeterliliğinin önemi bir daha ortaya çıkmış ve çalışmalar bu noktada yoğunlaştırılmıştır. Basel Komitesinin uzlaşılarda yaptığı revize süreci 1999 yılında da devam etmiştir. Haziran 1999'da Basel II'nin ilk taslak metni yayımlanmıştır. Yayımlanan "Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı" daha hassas risk ölçümüne ulaşmayı amaçlamıştır (Babuşcu, 2005: 263).

Basel II'ye duyulan bir ihtiyaç da Basel I uzlaşısında makro ekonomik krizlerden kaynaklanacak olan risklere karşı zararı azaltacak sermaye ihtiyacının belirlenmemiş olmasıdır. Basel II'de paranın piyasalardaki dalgalanmalarına karşı da sermaye tamponu oluşturulmuştur (Cangürel, 2012: 21).

2.4. Basel II

Ekonomik, sanayi ve teknoloji alanındaki gelişmeler yeni riskleri de beraberinde getirmiştir. Basel I kriterleri sadece kredi riskini ve piyasa riskini dikkate aldığından diğer risklerin yönetilmesi için yeni standartlara ihtiyaç duyulmuştur. Böylece Basel Komitesi, 2004 yılında yaptığı çalışmalarını bitirerek "A Revised Framework on International Convergence of Capital Measurement and Capital

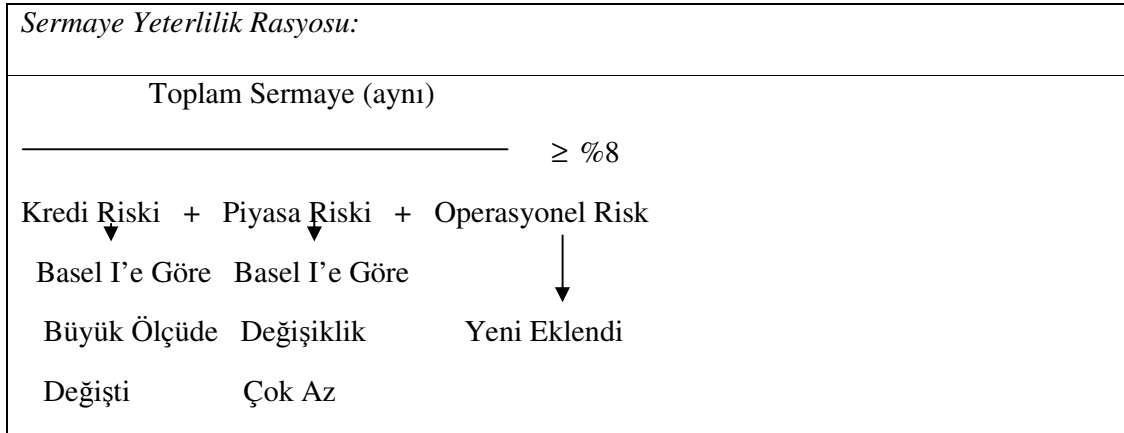
Standards” adı ile yayınlanmıştır. Basel II standartlarını İçeren bu yayımla Basel I standartları önemli ölçüde değiştirilmiştir (Cangürel, 2012: 27).

Basel II'nin amacı, bankalarda etkin bir risk yönetimini oluşturmak, piyasa disiplininin geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmak ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmaktır (Dinçer, 2006: 126). Basel II, sermaye yeterliliği ölçümünü üç yapısal blok olarak ele almıştır.

- Birinci Yapısal Blok (Asgari Sermaye Yeterliliği)
- İkinci Yapısal Blok (Denetimsel Gözden Geçirme)
- Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)

2.4.1. Birinci Yapısal Blok (Asgari Sermaye Yeterliliği)

Basel II'de en az sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasında esas olan üç risk grubu dikkate alınmış olup bunlar; kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risktir. Basel I kriterlerinde sadece kredi ve piyasa riski ele alınmıştır. Operasyonel risk Basel II'de ele alınmıştır (İmişiker, 2005: 23).

Şekil 2.3: Basel II'ye Göre SYR Formülasyonu (Aykut, 2008, s.4).

Basel I kriterlerinde yer alan sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının yüzde 8 olması koşulu Basel II'de de aynı kalmıştır. Ancak sermaye yeterlilik oranının paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riski daha detaylı tanımlanmış, piyasa riskinde çok az değişiklik yapılmış ve operasyonel risk ilave edilmiştir. Basel II standartında kredi riski için, temel içsel derecelendirme ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı olmak üzere üç yaklaşım önerilmiştir.

Operasyonel risk için de çalışmalar yapılmış ve temel gösterge, standart ve ileri ölçüm olmak üzere üç yaklaşım ortaya konmuştur.

Tablo 2.1: Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımı

Risk Ölçüm Yöntemleri			
Kredi riski	Standart Yaklaşım (IRB) (Standardized Approach)	İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Internal Ratings Basel Approach –IRB)	
		Temel Yaklaşım	Gelişmiş Yaklaşım
Piyasa riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Modeller Yaklaşımı (Internal Models Approach)	
Operasyonel risk	Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic Indicator Approach)	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Ölçüm Yaklaşımı (Internal Measurement Approach)

Kaynak: Aras, 2006, s.12

2.4.1.1 Kredi Riski

Kredi riski, fon kullanıcıların ödünç aldıkları yabancı kaynakların anapara ve faizini geri ödeyememe olasılığıdır (Temizel, 2007: 52).

Basel II'nin getirdiği yeniliklerden biri de kullanılacak krediler için firmaların verecekleri teminatlardır. Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar; nakit para, altın, ana endekste ki hisse senetleri, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, ratingi iyi olan firmaların borçlanma senetleri, ratingi olmasa bile belirli koşulları taşıyan borçlanma senetleri, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri barındıran fonlardır. Türkiye açısından bakıldığında, kredi işlemlerinde yoğun olarak kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleri, ortak ve grup şirketi kefaletleri teminat kapsamında yer almamaktadır. Ayrıca Basel II uygulamaları kapsamında ticari emlak ipoteği karşılığı verilen kredilerin (fabrika, depo vb) teminat kapsamına alınması oldukça zor şartlara bağlanmıştır. Diğer yandan teminatına ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği alınan krediler %35 risk ağırlığıyla değerlendirilmiştir (Babuşcu ve Hazar, T.Y.: 1).

2.4.1.1.1. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşım, borç ve kredi verirken daha basit özelliklere ve daha basit kontrol yapılarına sahip olan, düzenleyici sermaye araçları bankaların kendi müşterilerinin kredi kalitesini değerlendirmek için dış kredi derecelendirme firmalarından yararlanılarak uygulanan bir yöntemdir (Geyikçi, 2013: 15). Bankaların, kredi verirken sermaye rasyosunu olumsuz etkilemeyecek firmaları tercih etmesi, bir yandan bankaların kredi portföy kalitelerini yükseltirken, diğer yandan da dışsal derecelendirme notu düşük olan firmaların kredi imkanlarının daralması sonucunu doğuracaktır. Kredi değerliliği düşük firmalar, kullandıkları krediler için, bankanın ilave sermaye yükümlülüğünü oluşturarak borçlanma maliyetlerinde artışa sebep olabilir (Babuşcu ve Hazar, t.y.: 1).

2.4.1.1.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

İçsel derecelendirme sistemi bankaların müşteri portföylerini dikkate alarak kredilerin temerrüde düşme olasılığını ve sıklığını hesaplama yöntemidir. Bankalar vermiş oldukları kredilerin geri dönüş sürecini yani temerrüde düşme riskini ve temerrütlü olarak ödenme olasılığını doğru hesaplamalıdır.

İçsel derecelendirme yöntemi (Internal Ratings Based Approach) çerçevesinde risk ağırlığı hesaplamasında risk bileşenleri olasılıkların ölçümlenmesi, kayıpların hesaplanması, kaybi temerrüt ve ortaya çıkan efektif vade etkisi hesaplamalara dahil edilir. Ayrıca bankaların kendi portföylerinde yer alan yükümlülüklerini ve farklı risk özelliklerine sahip varlıklarını gruplandırmaları gerekir. Basel Komitesi tarafından risk ağırlıklı varlıkların temerrüt ve kayıp olasılıklarını hesaplamak için, her bir varlık kategorisi için üç temel bileşen belirlenmiştir (BIS, 2004).

1.Risk Bileşenleri: Risk parametrelerine ilişkin banka tahminleridir. Risk Bileşenleri aşağıdaki gibidir.

- **PD (Probability of Default) :** Kredi müşterisinin temerrüde düşme olasılığı
- **LGD (Loss Given Default) :** Kredi müşterisinin temerrüde düşmesi durumunda bankanın karşılayacağı kayıp miktarının toplam temerrüde oranı
- **EAD (Exposure At Default) :** Müşterinin temerrüt anındaki kredi bakiyesi

- **M (Effective Maturity) :** Efektif vade

2.Risk Ağırlık Fonksiyonları: Risk bileşenlerinin risk ağırlıklı varlıklara dolayısıyla sermaye yükümlülüğüne dönüştürüldüğü fonksiyonlardır.

3.Asgari Gereksinimler: Bankanın belirli bir varlık kategorisinde içsel derecelendirme yaklaşımını kullanabilmesi için yerine getirmesi gereken asgari standartlardır.

İçsel derecelendirme yaklaşımı iki şekilde ele alınmıştır;

2.4.1.2 Piyasa Riski

Piyasa riski bankaların piyasa şartlarında, faaliyet gösterdiği sektörlerde veya genel ekonomide yaşayabileceği gelişmelerin ortaya çıkardığı risklerdir. Piyasa riski, bankanın faaliyet gösterdiği ortamda oluşan dalgalanmalar sonucu ortaya çıkan bir risktir. Piyasada oluşan krizler bankaların pazarladığı finansal ürünlerin değerlerini de etkileyebilecektir (Parasız, 2000: 185).

2.4.1.3 Operasyonel Risk

Operasyonel risk, genel olarak “kredi riski” veya “piyasa riski” dışında kalan tüm riskler olarak tanımlanmıştır (Leblebici, v.d., 2005: 14). Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini gerçekleştirmek için katlanmak zorunda kaldıkları, iş sürecinin oluşumu sırasında ortaya çıkabilmesi mümkün olan çalışanların yapmış oldukları tüm hataları da içine alan en geniş kapsamlı risk grubudur.

2.4.2. İkinci Yapısal Blok (Denetimsel Gözden Geçirme)

İkinci yapısal blok, denetim otoritesinin bankanın risk yönetim yaklaşımını denetleme sürecini içermiştir. İkinci yapısal blok, bankaların sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi, asgari sermaye sınırının gerektiğinde yukarı çekilmesi, riskin artması durumunda sermaye sınırı dışında diğer önlemlerin alınmasının sağlanması temeline dayanmıştır. Bu süreçte bankanın iç kontrol sistemi, yönetsel yapısı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından denetiminin de yapılması ve bu alanlarda güçlendirici önlemlerin alınması da amaçlanmıştır (Aras, 2007: 24). İkinci yapısal blokta bankalar, toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirirken,

düzenleyici otorite, bankanın risk değerlendirmesini inceleyerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayeden daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir (Külahi vd., 2013: 195).

2.4.3. Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)

Bu blok, bankaların halka açık duyurularındaki şeffaflığın gerekliliğini vurgulamaktadır. Komitenin görüşüne göre, banka müşterileri ve piyasadaki katılımcılar bankanın aktiviteleri hakkında daha açık ve net bilgilere sahip olurlarsa, risk yönetimini daha iyi başaran bankalara yönelerek risk denetimi zayıf olanlardan uzaklaşacaklardır. Üçüncü Yapısal Blok uygulama kapsamındaki bankalara ve ulusal otoritelere fazladan görev yüklemiştir. Bu görevlerden en önemlisi, bankaların ulusal otoritelerce denetlenmesi yükümlülüğüdür (Çelik ve Kızıl, 2008: 19-34).

Piyasa disiplinine göre bankacılık sektörünün güçlü ve sağlam temel üzerine inşa edilmesi gereklidir. Piyasadaki oyuncuların gerekli bilgilere sahip olarak doğru kararlar vermesi sağlamalıdır. Üçüncü yapısal blokla sektör ile piyasa oyuncuları arasında simetrik bilgi akışı sağlanmaktadır. Piyasa disiplini ile şeffaf bir yapı oluşturulmuş olacaktır (BDDK, 2004: 2) .

2.5. Basel I ve Basel II Karşılaştırması

Her iki uzlaşıda bankacılık sektöründe oluşan risklerin daha iyi yönetilebilmesi için ortaya çıkmıştır. Basel II Basel I eksik yönlerini gidermek için daha üst bir model olarak tasarlanmasına karşılık maalesef kusursuz bir yaklaşım oluşturulamamıştır (Ayan, 2007: 41-42).

Basel I de sadece kredi riski dikkate alınmış olup dolayısıyla tek risk ölçüm modeli kullanılmıştır. Basel II bankacılıkta karşılaşılan tüm riskler dikkate alınarak denetim otoritesini de sisteme dahil etmiştir. Basel I'e göre risk ölçüm modelleri ve yönetimindeki gelişmeleri dikkate alarak daha kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılmıştır..

Basel I ve Basel II de asgari yüzde 8 risk ağırlıklı sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) oranı saptamıştır. Basel I, maliyetleri en aza indirmek için bankaların ellerinde tutması gereken asgari sermaye üzerine odaklanmışken, Basel II ise bankaların risk

yönetimine daha fazla önem vermesine ve risk değerlendirme tekniklerinin geliştirilmesine yönelmiştir.

Basel I de kredi riskine ilişkin katsayıların belirlenmesinde OECD üyesi ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı yapılmış, OECD üyesi ülkelere belirli avantajlar sağlanmıştır. Basel II’de ise kredi riskinin ölçülmesinde standart yaklaşım dikkate alınmış olup kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluşlar için verdiği dereceler kullanılmıştır. OECD üyesi olan ve olmayan ülkeler ayrımı tamamen ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla Basel II de Kulüp Kuralı terk edilmiş ve yerini dış derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlar esas alınmıştır (Ayan, 2007: 41-42).

Basel I kriterinde SYR’nun hesaplanmasında öncelikle kredi riski, daha sonra kredi riskinin yeterli olmaması sebebiyle piyasa riski hesaplamalarda kullanılmıştır. Basel II kriterinde kredi riski daha kapsamlı ele almış olup ilk kez operasyonel riske dikkat çekilerek operasyonel riskin SYR’u üzerindeki etkisine değinilmiştir.

Basel I’de risk azaltımına ilişkin herhangi bir uygulama bulunmamasına karşın, Basel II ile birlikte bankaların kredi riskini azaltıcı teknikler kullanarak bankaların kredi risklerini azaltmalarına olanak sağlanmıştır (Cengiz, 2013: 39).

Tablo 2.2: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması	
Basel I Standartı	Basel II Standartı
SYR hesaplamasında sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması.	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması yanında operasyonel riskin de dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin ağırlıkların belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı.	Kredi riskinin standart yöntem ile ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği risk derecelerinin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi.
Denetim otoritesince tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine ve risk kültürünün banka genelinde yaygınlaşmasına yapılan vurgu
Sadece asgari SYR'ye yapılan vurgu	Üçlü yapı, SYR yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplinin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler.

Kaynak: Aykut, 2008, s.4

2.6. Basel III'ü Ortaya Çıkaran Nedenler

Basel II istikrarlı bir sermaye yapısı ve etkin risk yönetimi oluşturmayı, finansal istikrarı da sağlayan krizlere dayanaklı piyasa yapısı oluşturmayı amaçlamıştır. Fakat Basel II beklentileri karşılayamamıştır. Avrupa Komitesi 2006 da Basel II eksikliklerini tamamlamak adına Basel III uzlaşısını yayınlamışlardır.

Ortaya çıkan global krizlerden sonra daha önce uygulanmış olan Basel II kriterlerinin eksik yanlarını gidermek, ilave önlemler olarak yaşanabilecek krizlerin engellenebilmesi ya da zararın en aza indirgenmesi amacıyla Basel Komitesince Basel III uzlaşısı hazırlanmıştır (Gürel, vd., 2012: 16-28). Basel III yaklaşımının ortaya çıkmasındaki temel sebep Basel II'nin mevcut finansal sistemin aksaklıkları ve krizlerle başa çıkma da yetersiz kalmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Basel III uzlaşısı, daha önceki Basel kriterlerindeki eksiklikler giderilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran

nedenler aslında Basel II'nin eksik yönleridir. Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran nedenlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz (BDDK, 2010: 2):

- Olumsuz piyasa koşullarında ani azalış gösterebilen sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin eşitli sermaye kalemleri ile kalitesinin artırılması,
- Basel II'ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulamasının getirilmesi,
- En az sermaye ihtiyacındaki döngüsellığı azaltma ve karşılık ayrılması,
- Bankacılık sektörünün güçlendirilmesi için ortaya konulan sermaye ve likidite düzenleme önerilerinin sunması,
- Risk yönetiminin geliştirilmesine ek olarak, bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığının artırılması.

2.7. Basel III

Basel III, 2008 küresel krizinin ardından bankacılık sektöründeki risk yönetiminin, denetimin ve finansal düzenlemelerin güçlendirilmesi amacıyla Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından geliştirilmiş kapsamlı reform tedbirleridir. Basel III, asgari sermayenin miktar olarak artırılması, kalitesinin iyileştirilmesi, risk temelli olmayan en az sermaye ihtiyacının ekonominin içinde bulunduğu koşullara göre artırılabilmesi ya da azaltılabilmesi, asgari likidite oranlarına yönelik düzenlemeler yapılması gibi birçok yeni uygulama getirmiştir. Bu uygulamalara 2013 yılından başlayarak 2019'a kadar aşamalı olarak geçiş yapılması planlanmaktadır. (BDDK, 2015)

Basel III ile ilgili dört temel nokta vurgulanmalıdır (Gürel vd., 2012: 16-28):

- Basel III kriterleri finans sektörüne daha fazla şeffaflık getirmiştir. Bu durum belirsizliği ortadan kaldırmak açısından katkı sağlayabilir.
- Basel III kriterleri sistematik riske karşı uygun sermaye ihtiyacını belirlemeyi amaçlamıştır. Basel III kriterleri ile sistematik riski sınıflandırmak mümkün olabilir.

- Basel III kriterleri ile gereğine uygun ve uzun bir geçiş dönemi planlanmıştır. Böylece ekonomiye olan yeni kredi akışını desteklemek, uygun kazanç korumak, daha yüksek sermaye standartlarına ulaşmak mümkün olabilecektir.
- Basel III kriterlerine uygun davranılmalı, kayıtsızlıktan kaçınılmalıdır. Aksi durumda bankalar ve banka denetçileri, bir mali krizden çıkmak ve davranışsal değişiklikleri teşvik etmek için daha fazla çaba harcayacaklardır.

Basel III olarak belirtilen düzenleme ile ulaşılmak istenen hedefler şu şekilde özetlenebilir (Cangürel, vd., 2010: 5-6):

- Küresel krizlere, finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin sağlamlılığının artırılması,
- Risk yönetimi uygulamalarının sürekli olarak geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının artırılması ve kamuya doğru, güvenilir ve hızlı bilgi vermesinin sağlanması,
- Bankacılık sektörü için yapılan düzenlemelerle bankaların güçlendirilmesi,
- Dünya çapında yapılan düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması.

Ayrıca, bankacılık sektöründe oluşabilecek krizlere her an hazırlıklı olmalarını, etkin risk yönetimi ve her an aktif denetim mekanizmaları geliştirmelerini sağlayarak asimetrik bilgiyi minimize ederek şeffaflığı güçlendirmelerini amaçlamaktadır (Demirkol ve Şenbayram, 2014: 245-262).

Basel Komitesi, Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB) ile birlikte bankaların risklerinin tanımlanmasına ilişkin çalışmalarını yürütmüştür. 2010 yılında Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları, yüksek sermayeye sahip finansal kuruluşların Basel III kriterlerinin de ötesinde zararlarını karşılayacak bir sermaye kapasitesine sahip olmaları konusunda anlaşmışlardır. Ayrıca aşağıda belirtilen çalışmalara da devam edilmiştir (Gürel, vd., 2012: 16-28):

- Alım satım hesaplarının (trading book) incelenmesi,
- Dışsal derecelendirme notlarının seküritizasyon işlemlerinde (sermaye hesaplamaları çerçevesinde) kullanılması ve etkileri,

- Finansal kuruluşlara ilişkin politikaların geliştirilmesi,
- Yüksek risklere ilişkin düzenlemeler,
- Sınır ötesi (cross-border) bankacılık ilkelerinin geliştirilmesi,
- “Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri”nin küresel krizden çıkarılan dersler sonrasında gözden geçirilmesi,
- Standart uygulamaların ve güçlü işbirliğinin banka denetçileri ve denetim otoriteleri arasında geliştirilmesi,

2.7.1. Basel III’ün Getirdiği Yenilikler

Basel III’ün getirdiği yenilikleri sermaye, sermayeye ilişkin oranlar, kaldıraç rasyosu ve likidite oranıdır.

2.7.1.1. Sermaye (Özkaynak)

Bankaların, piyasalarda yaşanan krizlerden yoğun şekilde etkilenmesinin sermaye yetersizliğinden kaynaklandığı düşünölmüştür. Basel komitesi bu düşünöceden yola çıkarak Basel III Uzlaşısı’nda sermayenin tanımını değiştirmiştir.

Basel III uzlaşısı ile sermayenin tanımı değişmiş olup bu durumda her koşulda sermayenin önemini arttırmıştır. Basel I ve Basel II uzlaşılarında bankalarda bulundurulması gereken sermaye oranının belirlenmesi yeterli olurken, yeni uzlaşı ile ana sermaye veya çekirdek sermaye bünyesinde ödenmiş sermaye gibi kaliteli sermaye kalemlerinin kalması sağlanmıştır. (Demirkol ve Aba şenbayram, 2014: 245-262).

2.7.1.2. Sermayeye ilişkin Oranlar

Basel III büyük ölçüde Basel II üzerine inşa edilmekle birlikte önemli yenilikleri de beraberinde getirmektedir (Seval, 2015: 186). Basel II’nin eksik yönlerinden olan sermaye unsurunu güçlendirmek için Basel III uzlaşısında asgari sermaye rasyosu ve sermaye tamponu oluşturulması konularına ayrıca yer verilmiştir.

2.7.1.2.1. Asgari Sermaye Rasyosu

Basel III kriterlerinde asgari sermaye yükümlülükleri şu şekilde belirlenmiştir (Seval, 2015:187-188):

- Çekirdek sermaye risk ağırlıklı varlıkların (RAV) en az %4,5' i düzeyinde,
- Toplam ana sermaye RAV'ın en az %6'sı düzeyinde
- Toplam sermaye tabanı (ana sermaye ve katkı sermaye toplamı) RAV'ın en az %8'i düzeyinde olmalıdır.

2.7.1.2.2. Sermaye Tamponu Oluşturulması

Sermaye koruma tamponun oluşturulmasıyla bankalar kriz durumlarında zararlarını karşılayacak düzeyde sermaye tutmayı tercih etmişlerdir (BDDK, 2010: 7). Kriz dönemlerinde bankaların finansal sıkıntı yaşamamaları ve taahhütlerini zamanında yerine getirebilmeleri için güçlü bir sermayeye sahip olmaları gereği ile sermaye koruma tamponu düzenlemesi yapılmıştır (kobitek, 2015).

Basel III ile yeni bir düzenleme olarak getirilen sermaye koruma tamponunun çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye kademeli olarak eklenmesi öngörülmüştür. Söz konusu oranın 2016 yılından 2019 yılına kadar kademeli olarak arttırılması planlanmıştır. Buna göre 2019 yılında %2,5 olarak nihai şeklini alması planlanmıştır. Sermaye koruma tamponunun öngördüğü koşulların sağlanamaması durumunda bankalar faaliyetlerine devam edeceklerdir. Ancak, kâr dağıtımına değişen oranlarda kısıtlamalar getirilecektir. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, standart olarak belirlenen orandan (%2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kâr dağıtımı üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir (Cangürel vd., 2010: 5-6).

2.7.1.2.3. Döngüsellik ve Sistemik Risk

Basel II kriterleri için eleştirilerden biri de döngüsellığe gerekli önemin verilmemesi olmuştur. Basel III kriterlerinde ülke koşullarına bağlı olarak %0'la %2,5 arasında değişen oranlarda çekirdek sermaye oranının döngüye ters (countercyclical) tampon olarak uygulanması önerildi. Sermaye koruma tamponun amacı, bankaların kârlarındaki çevrimselliğe karşı bir koruma sağlamak ve hızlı kredi büyümesinin

neden olabileceği sistemik riskleri azaltmaktır. Sermaye koruma tamponunun çekirdek sermayeden ayrılması gerekir. Ayrıca, sermaye koruma tamponunun zararı tam karşılama kapasitesi olan diğer sermaye bileşenlerinden de ayrılması gerekir (Cangürel vd., 2010 ; 5-6 Seval, 2015: 189).

2.7.1.3. Kaldıraç Rasyosu

Basel III'e eklenen diğer önemli bir konuda kaldıraç rasyosu kavramıdır. Bankaların maruz kalabilecekleri risklere karşı bankaların bünyesinde yeterli sermaye bulundurmasıdır. Sermaye oranlarını desteklemek amacıyla şeffaf, açık, basit, kolay anlaşılır, risk içermeyen kaldıraç oranı getirilmiştir. Söz konusu oran birinci kuşak sermayenin (ana sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktif toplamına bölünmesiyle (Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler) bulunacak olup 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. (Cangürel vd., 2010 : 7). Paralel uygulama döneminde alınacak sonuçlara göre kaldıraç oranına son şekli 2017'nin ilk yarısında verilecek ve uygun bir gözden geçirmeyle 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren birinci yapısal blok kapsamına dâhil edilecektir (Seval, 2015: 190).

2.7.1.4. Likidite oranı

Basel III, likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve net istikrarlı fonlama oranı (net stable funding ratio) olmak üzere iki oran önermiştir (Gürel, vd., 2012: 16-28).

2.7.1.4.1. Likidite Karşılama Oranı

Likidite karşılama oranı, bir bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde gerçekleşecek olan net nakit çıkışlarına bölünmesi suretiyle hesaplanan orandır. Bu oranın 1'den küçük olması bankanın likit varlıklarının net nakit çıkışlarını karşılamayacağını gösterir. Dolayısıyla bu oranın 1 den büyük olması istenir. Bu oranda net nakit çıkışı, bir bankanın 30 gün içerisinde gerçekleştireceği nakit çıkışları ile 30 gün içerisindeki nakit girişleri arasındaki fark olarak tanımlanmıştır (Gürel vd., 2012: 16-28).

Bir varlığın yüksek kaliteli likit varlık olarak sınıflandırılabilmesi için varlığın kendisinin ve piyasasının taşıması gereken özellikler Komite tarafından şu şekilde belirtilmiştir: (Seval, 2015: 190).

- a) Temel özellikler
 - Düşük kredi ve piyasa riskine sahip olmalı.
 - Değeri kolaylıkla ve doğru bir biçimde ölçülebilmeli.
 - Riskli varlıklarla arasındaki korelasyon düşük olmalı.
 - Gelişmiş ve tanınmış bir borsaya kote edilmiş olmalı.
- b) Varlığın piyasasına ilişkin özellikler
 - Aktif ve derin bir piyasası olmalı.
 - Piyasa yapıcılarının sürekli bulunduğu bir piyasa olmalı.
 - Piyasadaki yoğunlaşma düşük olmalı.
 - Likidite sıkışıklığı veya sistemik kriz dönemlerinde dahi güvenilir bir likidite kaynağı oluşturmalı.

2.7.1.4.2. Net İstikrarlı Fonlama Oranı

Net İstikrarlı Fonlama Oranı, orta ve uzun vadeli dönemde bankaların pasif yapılarını güçlendirerek daha istikrarlı ve güvenilir bir fonlama sağlamaları için oluşturulmuştur. Bu oran “mevcut istikrarlı fonlama tutarının” “ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına” bölünmesi suretiyle bulunur. Likidite karşılama oranına benzer şekilde net istikrarlı fonlama oranının da en az %100 olması gerekmektedir. “İstikrarlı fonlama tutarı” birinci ve ikinci kuşak sermaye de dâhil olmak üzere bankanın pasifinde yer alan kalemlerin vade ve kalitelerine göre belirlenir. “İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı”nın ise bankaların aktifinde yer alan kalemlerin vadelerine ve kalitelerine göre değişen oranlarda dikkate alınması suretiyle hesaplanması öngörülmüştür (Cangürel vd., 2010: 7).

2.8. Türkiye Açısından Basel III Düzenlemeleri

2008 yılında yaşanan dünyanın en güçlü ekonomilerini bile sarsan global krizin ardından Basel III uzlaşısı hazırlanmıştır. Basel III uzlaşısı sadece bankaların bulundurması gereken sermaye miktarlarını konu almakla kalmayıp piyasayı krizlere karşı sağlamlaştırma ve risk yönetimi konularına da değinilmiştir. Ayrıca küresel ve ulusal krizleri önlemesi düşünülen kararlar alınmıştır.

2001 yılında yaşanan bankacılık krizinden dersini alan Türk Bankacılık sistemi %16,5 sermaye yeterlilik oranına sahiptir. Türk Bankacılık sisteminde sermaye yapısı incelendiğinde öz kaynaklar içerisinde sermaye benzeri kredilerin oranının düşük olduğu tespit edilmiştir. Ancak, ödenmiş sermaye, kâr yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Türk Bankacılık sisteminin Basel III ile getirilen düzenlemelere uyumunun düzeyi oldukça yüksektir. Bunun ana nedeni, 2001 yılında yaşanan ve sektörü yeniden organize eden bankacılık krizidir (Gürel vd., 2012: 16-28).

2.9. Basel III'e İlişkin Eleştiriler ve Endişeler

Bazı araştırmacılar makro ekonomik dalgalanmalar için düzenlenen Basel III kriterlerinin krizlerin gerçek nedenini tanımlamakta başarısız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Basel III kurallarının, ABD'de ve Avrupa'da vergi mükelleflerinin paralarıyla kurtarılan mega bankalar tarafından karşılanmasının kolay olacağı ancak daha önceden sermaye yeterliliği oranını karşılamakta zorluk çeken yerel ticari bankaların yeni sermaye ve likidite yükümlüklerini karşılamada zorlanacağı ifade edilmektedir. David Daven 13 Eylül 2010 tarihli "Büyük Bankalar Zaten Basel III Reformlarına Uymaktadır" adlı makalesinde Lehman Brothers'ın iflas ettiği gün itibarıyla Basel III kurallarına uyumlu olduğunu belirtmektedir. Nitekim Lehman Brothers iflasından beş gün önce Eylül 2008'de, Tier 1 sermaye oranının asgari gereksiniminin yaklaşık üç katı olacak şekilde %11 olması ile övünmekteydi (Cangürel vd., 2010 : 7).

OECD tarafından 2010 yılında yayınlanan "Basel III'ün Ötesinde Düşünmek: Sermaye ve Likidite için Gerekli Çözümler" adlı çalışmada, bankalarda risk ağırlıklarının belirlenmesinde hata olabileceği ve buna ilişkin düzenleme getirilmemesi eleştirilmiştir. Birçok araştırmacı, uzman ve bankacı da aynı şekilde Basel III kriterlerinin riskli dönemlerde sorun olan risk ağırlıklarının belirlenmesinde yapılan hatalara ilişkin yeni bir düzenleme getirmemesini eleştirmiştir. Araştırmacı, uzman ve bankacılar, yüksek riskli portföylerin çeşitli türev ürünler ve finansal matematiğin kullanılmasıyla düşük riskli gibi gösterilmesinin ve sermaye yeterliliği hesaplamalarında bu şekilde dikkate alınmasının Basel II'nin en zayıf yanı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, büyük bankaların herhangi bir düzenlemeye tabi olmayan, bir tür sigorta sözleşmesi olan Credit Default Swapslarla (CDS) yüksek riskli

portföylerin düşük riskli olarak gösterildiği ortaya konulmuştur. CDS'lerin en büyük satıcısı AIG'dir. Bu şirketin 2008'de finansal sıkıntı yaşamasında etkili olan faktörün, CDS sözleşmelerinin sermaye yeterliliği açısından gerçeği göstermediği olduğu ileri sürülmüştür. Basel III'e ilişkin bir diğer eleştiri ise yeni kriterler ile birlikte banka fonlarının düşük kredilendirme notuna sahip ve düşük riskli kamu borçlanma araçlarına kayması durumunda bankaların portföylerinde büyük oranda ülke risklerinin taşınacağı öne sürülmüştür. Ayrıca reel sektörde düşük kredi notuna sahip firmaların da fon temin edememelerine neden olacağı tahmin edilmiştir (Cangürel vd., 2010 : 6-7).

BDDK 'Sorularla Basel III' Aralık 2010 yazısında Basel III ilişkin endişeleri şöyle sıralamıştır;

- Denetim Arbitrajı (Regulatory Arbitrage) oluşma ihtimali,
- Yeni kurallara uyum süreci ve piyasa tarafından kuralların kabul edilme seviyesi,
- Bankaların yeni standartlara uyum için geliştirecekleri strateji ve kararların ülke ve dünya ekonomisine etkileri,

2.10. Basel III Kriterleri Hakkında Değerlendirme

Finansal kriz dönemleri incelendiğinde, bankaların ekonomik büyüme dönemlerinde kredi arzlarını arttırdığı, hissedarlarına ve çalışanlarına yüksek oranda kâr dağıttıkları tespit edilmiştir. Buna karşılık ekonomik daralma dönemlerinde kredi arzlarını azalttıkları, reel sektöre kaynak aktarımında kısıntıya gittikleri, böylece ekonomik büyümenin daha da olumsuz etkilenmesine neden oldukları araştırmalarla tespit edilmiştir. Basel III kriterleri ile getirilen en önemli yenilik, bu makro ekonomik dalgalanmalar için "döngüsel sermaye tamponu" ve "sermaye koruma tamponu" uygulamalarının düzenlenmesidir. Bu açıdan bakıldığında Basel III'ün ek sermaye ihtiyacı getirmiş olması sebebiyle belirli bir dönem için bankaların özkaynak karşılıklarını olumsuz etkileyebilir. Ancak orta vadede sermaye tamponu şeklinde alınan tedbirlerin ekonomiye olumlu katkı sağlayacağı beklenmektedir. Ayrıca daha güçlü sermaye yapısına sahip bir bankacılık sisteminin makro ekonomik dengelerin oluşmasında daha etkin rol oynayacağı açıktır (Gürel vd., 2012: 16-28).

Özellikle bankacılık sektörünün içinde bulunduğu mevcut durum dikkate alındığında, yüksek sermaye yeterliliği rasyosu nedeniyle şirketlere verilen kredi maliyetinin artması gibi sorunların genelde göz ardı edildiği söylenebilir. Bu yaklaşımdaki temel gerekçe: 2002 yılından beri Türk bankacılık sektörü genelinde, sermaye yeterliliği oranının %18'lerin üzerinde seyretmesi ve öngörülebilir gelecekte bu oranda bir bozulma beklenmemesidir. Ayrıca, Türkiye son küresel kriz döneminde OECD ülkeleri arasında bankacılık sektörüne kamu desteği sağlamak zorunda kalmayan tek ülkedir. Bankacılık sektörünün sağlamlılığının bir başka göstergesi, BDDK'nın 2010 yılında gerçekleştirdiği son sayısal etki analizi olmuştur. Çalışma sonuçlarına göre, mevcut sermaye yapısı ile Basel II standart yaklaşımı arasında sermaye yeterlilik oranı farkı sadece 1,4 puandır. Buna ek olarak, Basel III çerçevesinde önerilen yeni düzenlemelerin, BDDK tarafından kriz öncesi alınan önlemlerle paralellik arz etmesi, ortaya konulan yeni sermaye çerçevesine hazır olma açısından önemlidir (Boyner, 2011: 3-4).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL KREDİLERDE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

3.1. Risk Kavramı

Hayatımızın her alanında iç içe yaşadığımız, ondan korunma yolları aradığımız fakat ne yaparsak yapalım sıfırlanması mümkün olmayan en önemli kavramlardan biri risktir. Dolayısıyla her konuda riskin farklı tanımları mevcuttur. Bunların bazıları şöyledir:

Risk kavramı başarısız olma olasılığı, hatalı karar verme tehlikesi, zarar etme veya kar etmeme gibi durumlardır (Bolak, 2004: 3). Başka bir deyişle ise risk, beklenmeyen sonuçlarla karşılaşılma olasılığıdır (Dereköy, 2006: 23).

Risk, gerek belirsizlik gerekse belirsizliğin sonuçları olarak tanımlanabilir (Teyfik ve Teyfik, 1997: 2). Bu tanım bankacılıkta karşı karşıya kaldığımız riski en kısa haliyle çok net ifade etmiştir.

Finansal açıdan risk ise bir getirinin geleceğin alternatif durumlarına bağlı olması ve bu durumlardan en az birinin negatif ya da pozitif bir getiriyle sona ermesi durumudur. Risk bu bağlamda, beklenen değer ile gerçekleşen değer arasındaki olumlu ya da olumsuz fark şeklinde açıklanmaktadır (Dereköy, 2006: 23).

Bankacılıkta risk, sistematik ve sistematik olmayan risk olarak 2 grupta incelenebilir:

3.1.1. Sistematik Risk

Sistematik risk sistemden kaynaklanan risklerdir. Sosyal, ekonomik ve politik çevredeki değişiklikler sistematik riski oluşturur. Sistematik risk, portföyün çeşitlendirmesi ile giderilemeyen risk olarak da tanımlanabilir (Demirtaş ve Güngör, 2004: 103). Sistematik riske piyasa riski de denebilir (Mandacı, 2003: 70).

Finansal sistemin tümünde ya da bir bölümünde ortaya çıkan aksaklıkların, reel ekonomi üzerinde ciddi sorunlar yaratarak büyük ölçüde finansal hizmeti kesintiye uğratması da risk olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile sistematik risk,

sistemin çökme veya bozulma riski veya olasılığı olup, finansal sistemin yetersiz kalma riskidir.

3.1.2 Sistematik Olmayan Risk

Sistemik olmayan risk, yatırım aracının veya işletmenin kendi varlığından kaynaklanan sadece kendisine özgü, kaçınılabılır riski ifade etmektedir: (Okanacar, 2015). Başka bir deyişle faaliyette bulunulan endüstriye özgün faktörlerden kaynaklanan risktir (Özbilen, 2012: 86-92).

Sadece bir işletmeyi etkileyen diğer firmaları etkilemeyen, finansal varlıkların bireysel ya da sektörel olarak sahip oldukları risklerdir. Genellikle işletmenin iç değişkenlerinden kaynaklandığından işletmeler tarafından kontrol edilebilir risklerdir.

3.1.3. Bankacılıkta Karşılaşılan Riskler

3.1.3.1. Piyasa Riski

Piyasa riski, genel anlamda, bankaların bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarında takip ettikleri varlık ve kaynaklarının cari piyasa değerinin düşmesi nedeniyle zarara uğrama ihtimalidir (Altıntaş, 2006: 241). Başka bir deyişle piyasa riski; bankaların sahip oldukları pozisyonlar itibariyle; finansal piyasalardan kaynaklanan faiz, döviz kuru ve menkul kıymet gibi piyasa değişkenlerinin fiyat değişimlerine bağlı olarak zarar etme olasılığıdır (Yüksel ve Ceran, T.Y: 33).

3.1.3.2. Likidite Riski

Likidite riski, sahip olunan varlığın ya da herhangi bir menkul değer istenildiğinde paraya çevrilememesini veya mevcut kıymetin cari piyasa değerinin altında elden çıkarılmasını ifade eder. (Parasız, 2000: 157). Basitçe, ödemelerin vadesi ile tahsilatların vadesindeki uyumsuzluk nedeniyle taahhütlerin karşılanamaması riski olarak özetlenebilir (Riskonomi, 2015).

3.1.3.3. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, banka içi her türlü oluşabilecek aksamaların, hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, etkin bir iç denetim sistemin kurulmamasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket

edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın ve sel gibi felaketlerden veya terör saldırılarından kaynaklanabilecek zarar olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Uysal, 2009: 74).

3.1.3.4. Faiz Oranı Riski

Faiz oranı riski, finansal varlıkların (menkul değerlerin) getirileri veya finansal varlıkların (menkul değerlerin) yükümlülüklerinin (maliyetlerinin) faiz oranı değişimlerinden etkilenmesi ve böylece net faiz gelirinde meydana gelen değişim riski, faiz oranı riski olarak ifade edilir. Piyasa faiz oranlarındaki değişimler bankanın net faiz marjını ve dolayısıyla kar marjını etkiler (Şişman, 2011: 24).

3.1.3.5. Kredi Riski

Kredi riski, en basit anlamıyla, bir bankanın kredi müşterisinin (borrower) ya da kendisiyle bir anlaşmaya taraf olanın (counterparty) anlaşma koşullarındaki yükümlülüklerini karşılayamama olasılığıdır (TBB, 1999). Başka bir ifade ile kredi riski, banka kredi müşterisinin yapılan sözleşme koşullarını şartlarını yerine getirememesi, yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında ödeyememesi, gibi bankanın karşılaştığı olumsuz durumu ifade etmektedir (Altıntaş, 2006: 360).

Kredi vermek bankaların temel işlevidir. Kredi sözleşmesi yapmadan önce bankaların kredi müşterilerinin kredibilitesini doğru tespit etmeleri ve doğru kararlar vermeleri gerekir. Ancak diğer yandan, banka, kredi müşterisinin kredibilitesini doğru hesaplasa dahi, kredi müşterisinin kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir (Alkin v.d., 2001: 110).

Ödünç alma ve ödünç verme işlemlerinde kredi riski söz konusudur. Bu risk, genellikle, borç veren taraf için daha yüksektir. Ödünç veren taraf piyasa koşullarına göre daha iyi (karlı) bir faiz oranından borç vermiş olabilir. Ancak, ödünç alan borcunu geri ödeyemediği takdirde ödünç veren zarara uğrayabilir (Aksu, 1997: 14). Kısacası kredi riski borçlunun borcu ödememesi ya da temerrütlü ödemesi halinde borç verenin maruz kaldığı bir risk türüdür.

Bankalar, kredi risklerini azaltmak için kredi analizleri yaparlar. Kredi analizlerinin amacı, kredi almak isteyen müşterilerinin sözleşme şartlarına uygun olarak krediyi geri ödeme kapasitesine ve arzusuna sahip olup olmadığını belirlemektir (Erol, 2007: 156-158).

Kredi riskinin yönetimi kredi açan banka ya da finansal kuruluş tarafından yapılır. Kredi riski yönetimi kredi müşterisine kredi verilmeden önce başlar ve kredi işlemi devam ettiği süre boyunca da devam eder. Kredi riskinin yönetiminde kanun ya da yönetmelikle getirilen yaptırımlar ve ilkeler önceliklidir. Bankacılık Kanunu'na göre, "bankalarca bir gerçek veya tüzel kişiye veya risk grubuna açılacak kredi tutarı, bankanın özkaynaklarının %25'i ile sınırlandırılmıştır. Kredi kullanılacak kişi banka ile ilişkili taraf ise açılacak kredi banka özkaynaklarının %20'sinden fazla olamaz". Buna göre bankaların belirtilen sınırları aşan kredi kullandırması mümkün değildir (Reitix, 2015).

Bankalar, ayrıca, kredi kullanmak isteyen kredi müşterilerinin gelirlerini, yaşlarını, çalışma alanlarını, faaliyet gösterdikleri sektörleri, buldukları coğrafi bölgeleri de dikkate alarak kredi limiti belirlerler. Kredi riski sistematik olmayan bir risk türüdür. Bu açıdan kredi riski, kredi alan müşteriler, sektörler ve bölgeler arasında çeşitlendirme yapılarak giderilebilir (Reitix, 2015).

3.1.3.5.1. Kredi Riski Çeşitleri

3.1.3.5.1.1. Temel Kredi Riski

Kredi müşterilerinin kredi sözleşmesini yerine getirmemesi sonucu, yükümlülüklerini, faiz ve anapara ödemelerini vadesinde yapmayarak geciktirme olasılığı kredi riskini oluşturmuştur. Hemen hemen her kredi işlemi, geri ödenmeme, gecikmeli ödenme, temerrüt düşme olasılığı taşır (Akgüç, 2008: 7). Temel kredi riski, bankaların sadece kredi hesaplarından kaynaklanan bir risk olmayıp, verilen nakdi ödünçlerin izlendiği kredi hesaplarına ek olarak; menkul kıymet portföyü, ters bakiye veren mevduat hesapları, diğer mali kuruluşlar nezdinde tutulan mevcutlar, teminat mektupları ve diğer garanti ve taahhütler ve türev sözleşmeler nedeniyle karşılaşılabilecek kredi risklerinden oluşmuştur (Kavcıoğlu, T.Y, 12-18).

3.1.3.5.1.2. Piyasa Riskinden Kaynaklanan Kredi Riski

Bir işlemin vadesi gelmeden karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getiremeyecek duruma gelmesine yol açan risk, “piyasa riskinden kaynaklanan kredi riski” dir. Kredi riski, piyasa fiyatlarındaki kaybı ifade eder. Piyasa riskinden kaynaklanan kredi riski, vadesi gelmeden önce kredi alan tarafın finansal sıkıntıya düşerek yükümlülüğünü ve anlaşma koşullarını yerine getirememesi ve kredi veren tarafın da kendi finansal yükümlülüklerini karşılamak ya da getirisi veya karını aynı düzeyde tutabilmesi için, aynı kredi verme işlemi yeniden yeni piyasa fiyatlarıyla gerçekleştirmek zorunda kalması nedeniyle ortaya çıkan risktir (Kavcıoğlu, T.Y, 12-18).

3.1.3.5.1.3. İçsel Risk ve Kalıntı Riski

İçsel risk (Inherent Risk) kredi işlem süreçlerinin doğasında var olan içsel, doğal risk seviyesidir. Her işlem sürecinin doğasında az veya çok mutlaka bir risk söz konusudur (Gürel, 2015).

Teminatların zamanında likiditeye dönüştürülememesi, garantörün ödemeyi reddetmesi veya ödemesini geciktirmesi, hukuki geçerliliğinden emin olunmayan kredi evraklarının hukuki sonuca ulaşılmasında etkisiz kalması gibi kriterler kalıntı olarak adlandırılan risklere örnektir (BIS, 2004: 10-11).

3.1.3.5.1.4. Kredi Yoğunlaşması Riski

Risk yoğunlaşması, bir krediye ait risk tutarının veya birden fazla kredinin risklerinin birleşerek risk tutarlarının bankanın ana faaliyetlerini yerine getirmesini etkileyebilecek düzeyde büyük zararlara neden olabilme potansiyelidir. Kredi riski yoğunlaşması, kredi alan ve veren tarafların kredibiliteleri üzerinde olumsuz etki yapabilecek birbiri ile ilişkili risk faktörlerine dayanmıştır. Bu yoğunlaşmaya neden olan temel olarak dört faktör bulunmaktadır. Bunlar; bireysel kredi müşterisinin veya birbiriyle bağlantılı grup firmalarının müşterilerinin risk tutarları, aynı sektörde veya coğrafi bölgede bulunan kredi müşterilerine yönelik kredi tutarları, finansal başarıları aynı faaliyetlere veya ticari mala dayanan kredi müşterilerinin kredi tutarları ve bankanın kredi riskini azaltmak için yaptığı faaliyetlerinden kaynaklanan dolaylı kredi tutarları neden olur (Kavcıoğlu, 12-18).

3.2. Risk Yönetimi

Ekonominin içinde yer alan bütün aktörler, özellikle de finansal kuruluşlar, aslında risk yönetimine odaklanmışlardır. Riski en aza indirmek için yapılan faaliyetler “risk yönetimi” diye adlandırılmış ve sistem haline getirilmiştir. Bu sistemin geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermiştir (Yavuz, 2002: 23).

Etkin bir risk yönetimi sisteminin temel unsurları şunlardır (Yüzbaşıoğlu, 2003: 4-19);

- Yönetim kurulunun risk yönetimi sürecini solo ve grup (konsolide) bazında oluşturması ve gözetim altında tutması
- Uygulama usullerinin ve risk limitlerinin kurum çapında tesisi
- Risk ölçümü, analizi ve izleme işlevlerinin gerçekleştirilmesi
- Kurum çapında etkin bir “Yönetim Bilgi Sistemi”nin mevcudiyeti
- Kurum çapında entegre ve doğru verilerin mevcudiyeti
- Kullanılan onaylanmış risk modellerinin varlığı
- Kurum çapında kapsamlı iç denetim uygulamasının bulunması
- Kurum içinde “Risk Kültürü”nün oluşturulması

3.2.1. Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri

Basel Komitesi tarafından 2000 yılında yayımlanan “Kredi Riski Yönetimi Prensipleri (Principles for the Management of Credit Risk) ” isimli tavsiye dokümanında bankalarda etkin bir kredi riski yönetimi için 17 prensibe yer verilmiştir. Özellikle 10. İlkede kredi riskinin yönetiminde banka faaliyetlerinin yapısı, büyüklüğü ve karmaşıklığı ile uyumlu içsel derecelendirme sistemlerini geliştirmeleri ve kullanmaları tavsiye edilmiştir (Cangürel, 2012: 53-54). Ayrıca, kredi riskine ilişkin uygun ortamın oluşturulması, güvenilir kredi verme işlevinin araştırılması, kredilerin yönetimi, ölçümü ve izlenmesi, kredi riskinin uygun kontrolünün yapılması, gözetim ve denetim otoritelerinin rolü başlıklarında toplanabilecek ilkelere yer verilmiştir (TBB, 1999:1).

Basel II kriterleri bankaların kredi risklerini ölçmede kullanmaları için iki temel yaklaşım önerilmiştir. Bu yöntemler kolay ve risk duyarlılığı az olandan, uygulaması zor fakat duyarlılığı yüksek olana doğrudur (TBB, 2005: 20). Bu yaklaşımlardan ilki, standart yaklaşım diğeri ise içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlardır. İçsel derecelendirme yaklaşımları da; Temel ve İleri içsel derecelendirme yaklaşımları olarak ikiye ayrılmaktadır.

3.2.1.1. Standart Yaklaşım

1988 tarihli düzenleme ile içerik bakımından aynı olup sadece son düzenlemede risk hassasiyeti daha yüksektir. Bireysel risk ağırlıkları hâlihazırda borçlunun dâhil olduğu kategoriye (ülkelere, bankalara ya da kurumlara) dayanmakta iken Basel II ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun (daha katı) kriterlerine göre belirlenecektir (TBB, 2002: 4).

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım'da, bankaların sermaye gereksinimi ile risk arasındaki bağlantı OECD'nin web sayfasında yayınlanan listede yer alan "İhracat Kredi Kuruluşları"nın verdikleri ülke derecelendirme notlarıyla oluşturulmuştur. Basitleştirilmiş standart yaklaşım ile standart yaklaşım arasındaki en temel fark; standart yaklaşımda Kredi Derecelendirme Kuruluşlarınca oluşturulan derecelendirme notlarının kullanımına izin verilmesi, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım ise sadece İhracat Kredi Kuruluşlarının düzenledikleri derecelendirme notlarının kullanması olmuştur (Cangürel, 2012: 54).

Kaynakların aktarıldığı karşı taraf dikkate alınarak belirlenen kategoriye göre sabit risk ağırlığı hesaplanmaktadır. Standart yaklaşımda riske duyarlılığı artırabilmek için dış kredi derecelendirme notlarının kullanılması öngörülmektedir. Bankalar öncelikle alacaklarını karşı tarafın risk ağırlıklarına göre, kamudan alacaklar, diğer bankalardan alacaklar, sermaye piyasası şirketlerinden alacaklar gibi gruplandırmaya gider. Daha sonra bulunduğu grupta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunur (Babuşcu, 2005: 144). Bu yaklaşımda ayrıca, "kredi riski azaltma teknikleri" de ele alınmıştır. Teminatlar, bilanço içi netleştirme anlaşmaları ile garantiler ve kredi türevleri bu kapsamda kullanılmıştır (Ayan, 2007: 122).

Basel uzlaşısında risk ağırlıkları beş kategoriye ayrılmıştır. %0, %10, %20, %50,%100. Bireysel risk ağırlıkları borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ya da kurumlar) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenecektir (TBB, 2002: 4). Basel II 1988 tarihli uzlaşya göre risk hassasiyeti artmıştır.

Basel II’de kredi riskinin hesaplanmasında OECD ‘kulüp kuralı’ geçerliliğini yitirmektedir. Bu çerçevede standart yaklaşımla kredi riskinin hesaplanmasında alacakların tabi olacağı borçlunun ECAI (Yetkilendirilmiş Kredi Derecelendirme Kuruluşu/ External Credit Assessment Institution) bağımsız derecelendirme kuruluşu tarafından almış olduğu derecelendirme notuna göre hesaplanmaktadır (Yayla ve Kaya, 2005: 6).

3.2.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Basel Komitesi tarafından 1988 yılında yayımlanan ilk sermaye yeterliliği uzlaşısına göre, tüm bankalar taşıdıkları riskleri karşılamaya yetecek kadar sermaye bulundurmak zorundadır. Uluslararası faaliyetlerde bulunan bankaların katlanmış oldukları risklerle orantılı olarak sermaye tutmaları ve bu durumun standarda bağlanmasının amaçlaması nedeniyle bu anlaşma birkaç yıl sonra ciddi eleştiriler almaya başlamıştır. Bu kapsamda öne sürülen kredi riski ölçüm yöntemlerinden birisi de bankaların kendi içsel derecelendirme sistemidir (Tekere ve Turan, 2003: 1) .

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı sağlaması ve bu sayede temerrüt ihtimali belirlemeleri mümkün olduğundan, önemli bir esneklik sağlamış ve yaklaşım uygulamasında özerklik vermiştir. Buna karşın resmi otorite bankanın içsel derecelendirme yöntemini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumunda olduğundan çok önemli bir sorumluluk üstlenmiştir (Yayla ve Kaya, 2005: 8). Bankalara, borçlunun kredibilesini kendi içsel yöntemleri ile belirleme izni vermektedir. Bankaların her bir borçlu için yapacağı kredi hesaplamaları, gelecekteki kredilerin zarar etme ihtimalini rakamlarla ifade edebilecektir.

Çeşitli riskler barındıran ve gelişmiş risk ölçüm sistemlerine sahip bankalar, denetçilerinin de onayını alarak, iki içsel değerlendirmeden birini seçebilir. Bunlardan bir tanesi temel içsel derecelendirme yaklaşımı diğeri ise gelişmiş içsel

derecelendirme yaklaşımıdır. Bir içsel derecelendirme yaklaşımında, bankalar sermaye gereksinimlerini belirlerken kısmen kendi kredi risk ölçümlerine güvenirler. Bunu yaparken de bir takım verileri ve operasyonel gereksinimleri göz önünde bulundururlar (Çelik ve Kızıl, 2008: 19-34).

Basel II içsel derecelendirme yaklaşımı sadece kredi riskini ölçmek üzere değil aynı zamanda kredi riskini yönetmeyi de hedefleyen bir tarzda dizayn edilmiştir (Altıntaş, 2006: 433).

İçsel derecelendirme yaklaşımında denetim otoriteleri veya bankalar tarafından her bir varlık sınıfı itibariyle ayrı ayrı tahmin ya da hesaplanması gereken dört risk bileşeni vardır. Bunlar (Çerçi, 2008: 88):

- Temerrüt Olasılığı: Müşterilerin temerrüde düşmesi, yani kredilerini geri ödememe olasılığıdır. Temerrüt olasılığı tahminleri içsel derecelendirme sisteminde tanımlı her bir kredi rating notuna sahip kredi borçlularından bir yıllık sürede yüzde kaçının temerrüde düşeceğini gösteren tahminlerdir.
- Temerrüt Halinde Zarar: Kredi müşterisinin temerrüde düşmesi durumunda bankanın kayıp miktarının, toplam temerrüde düşme ve ödenememesi durumudur. Borçlunun temerrüde düşmesi halinde, maruz kalınabilecek en yüksek zarar oranıdır.
- Temerrüt Halinde Risk Tutarı: Müşterinin temerrüt anındaki kredi bakiyesidir.
- Efektif Vade: Gerçek vade temelli değişken faktördür. Efektif vade, 1 yıldan kısa, 5 yıldan daha uzun olmamalıdır. Mesela, temel içsel yaklaşımda kurumsal alacaklar için aktif vade 2,5 yıldır.

İçsel derecelendirme modelleri bankaların taşıdıkları portföylerin özelliklerine göre farklılık göstermektedir. İçsel Derecelendirme Modelleri'nin oluşturulmasında dikkate alınması gerekli hususlar (Epikman, 5):

- Risk faktörleri ve bunların banka açısından taşıdıkları önem,
- Derecelendirme modellerinde niteliksel kriterlerin kullanımı,
- Riskin borçlu, garantör, teminat ve işlem bazında değerlendirilmesi,
- Kredi derecelerine ilişkin bilgilerin toplanması ve kullanımı,

- Risk derecesi bazında kredi zararının ölçülmesi,
- Risk derecelerinin tanımları,
- Kredi risk ölçümü için gerekli verilerin elde edilebilmesi olarak sıralanabilir.

Basel komitesi, bankaların risk faktörlerini içsel olarak tayin ettikleri içsel derecelendirme yaklaşımının, Basel II'nin hedeflerini destekleyen iki ana amacı garanti altına aldığına inanmaktadır (Teker ve Turan, 2003: 81).

Birinci amaç: Ek risk hassasiyeti, içsel derecelendirme temelli sermaye yeterliliklerinin, bir bankanın portföyünde oluşan ekonomik zararlar ve risk faktörlerine karşı daha hassas olduğu yönündeki istatistiksel bulgularca desteklenmiştir.

İkinci amaç: Gelişme güdüsü, uygun yapılandırılmış bir içsel derecelendirme yaklaşımının bankalara içsel risk yönetimi uygulamalarını geliştirmek noktasında cesaretlendirici etkide bulunmasıdır.

İçsel derecelendirme yaklaşımı, bir sermaye hesaplama aracı olmakla beraber, risk yönetim sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, bankaların, özellikle de kredi bölümünde çalışan personelinin, kredi riski yönetiminde, derecelendirme sistemi konusunda bilgi birikimine sahip olmaları önemlidir. Ayrıca, iç denetimin ilkelerinin ve aşamalarının belirlenmesi, bir dokümantasyon ve gözetim sisteminin kurulması önemlidir (Cangürel, 2012: 64).

3.2.1.2.1. Temel İçsel Derecelendirme

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında bankanın kendi içsel yöntem ve metotları ile borçlunun kredi borcunu ödememe ihtimalini başka bir ifade ile kredinin temerrüte düşme olasılığını hesaplarken kredinin temerrüte düşmesi halinde maruz kalınan riski, oluşacak zararı ve kredinin kalan vadesinin ulusal denetim otoriteleri tarafından hesaplandığı yöntemdir.

3.2.1.2.2. İleri İçsel Derecelendirme

İleri içsel derecelendirme kredinin temerrüte düşme olasılığını, temerrüte düşme halinde maruz kalınan riskleri ve oluşabilecek zararları, kredinin kalan vadesi dikkate alınarak bankanın belirlediği içsel yöntemler hesaplamasıdır.

Tablo 3.1 Basel Kriterlerinin Kredi Riskine Etkisi

KREDİ RİSKİ YAKLAŞIMININ ETKİLERİ	STANDART YAKLAŞIM	DAHİLİ DERECELENDİRMEYE DAYALI; TEMEL YAKLAŞIM İLERİ YAKLAŞIM	
1. Asgari sermaye yeterliliği	- İyi derecelendirilmiş borçlar için yararlıdır. - Risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları kullanılır. - Kredi riskini azaltmak için kullanılan tekniklerin sayısı artmıştır.	Standart yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak; - Kendi borç ödememe (default) olasılıklarının kullanılması, - 2004'e kadar iki yıllık veri seti oluşturulması, - İlave veri toplanması ve saklanması, - Menkul kıymetleştirme üzerinde ters yönlü etki yaratması, - Standart teminatlarda iskonto yapılması.	Önceki yaklaşımlardaki kriterlere ilave olarak; - Banka verilerinin geniş kullanımı (zarar oranları, borç ödememe durumunda maruz kalınacak risk, teminat durumu vb.) vardır, - Gayrimenkul teminatların değişen niteliği dikkate alınmaktadır, - Muhtemel vade birleşmeleri, - Tahminler için "back test" yapılması, - Proje finansmanının yönetimi öngörülmektedir.
2. Sermaye yeterliliğinin denetimi	- Mevcut uygulamada olduğu gibidir.	- Denetim otoritesi ile nitel testlere ilişkin anlaşma sağlanacaktır. - Yönetim Kurulu ve üst yönetim derecelendirme işlevinden sorumludur.	- Denetim otoritesi tüm zarar değişkenlerini inceler.
3. Kamuoyuna bilgilendirme (Piyasa Disiplini)	- Standart yaklaşımın kullanıldığına dair kamuoyu bilgilendirmesi yapılmalıdır.	- Portföy yapısı ve borç ödememe olasılıkları kamuoyuna duyurulacaktır (3 yıllık veri) - Risk modellerinin ve tekniklerinin açıklanması gerekmektedir.	- Default durumundaki maruz kalınan risk tahminleri, - Default durumundaki zararlara ilişkin veriler, - Derecelendirmedeki değişikliklerin dağılımı, - Ekonomik sermaye verisi, - Kredi türevlerine karşılık risk transferi ve menkul kıymetleştirme.
SERMAYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	Pozitif (ancak faaliyet riskine bağlı sermaye ihtiyacı doğması bu etkiyi dengeleyecektir)	Basel Komite tüm bankacılık sistemi toplam sermayesinde yüzde 2-3'lük bir azalma beklemektedir.	Temel yaklaşımın altında yüzde 10'a kadar gerekçeli olarak değişebilir.

Kaynak: Arslan, 2007, s. 3)

3.2.2. Kredi Riskinin Yönetilmesi

Bankacılık sektöründe bankaların maruz kaldıkları risklerden en önemlisinin kredi riski olduğu ifade edilebilir. Kredi riski “kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirmemesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığı” olarak tanımlanmıştır. Kredi riskinin denetlenmesi ve takip edilebilmesi için verilerin işlenmesi ve sayısallaştırılması gerekmiştir. Ayrıca, bankaların risklerini etkin bir şekilde ölçmeleri, yönetmeleri ve bunlar için oluşturulacak ölçüm yöntemlerinin bankaların faaliyet yapısına ve hacmine uygun olmasına dikkate edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Cangürel, 2012: 53).

Kredi riski yönetimindeki temel amaç, kredilendirme faaliyetlerini mevzuata uygun yapmak ve karşılaşılabilecekleri kredi zararını banka sermayesiyle uyumlu bir şekilde en az düzeyde tutmak olmalıdır. Etkin bir kredi riski yönetimi için iyi analiz edilmiş kredilendirme ve risk takip süreci oluşturmak gereklidir. Ayrıca, faaliyetlerin mevzuatlara uygun olarak ihtiyati limitler içinde yapılması sağlanmalıdır. Bunların yanı sıra, kredi riskini hassas bir şekilde ölçmek, üstlenilen kredi riski için gerektiğinde sermaye artırımı yapmak ve risk azaltımı veya transferi için faaliyette bulunmak kredi riskinin yönetiminde önemlidir (Altıntaş, 2006: 361).

Banka sistemindeki riskler içerisinde kredi riski % 72’lik oranla, diğer risklere göre daha büyük bir dağılıma sahiptir bu dağılımda piyasa riski %13, operasyonel risk ise %15 yüzdeye sahiptir. Kredi riski %72’lik oranla diğer risklere göre açık ara öndedir (Yüzbaşıoğlu, 2003: 19). Bu veriye dayanarak bankalar için en önemli riskin kredi riski olduğu söylenebilir. Haliyle bankalar için bu kadar önemli olan kredi riski yönetimi de ayrı bir öneme sahiptir.

3.2.2.1. Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin Temel İlkeler

Kredi risk yönetiminin amacı, bankanın karşı karşıya kalabileceği riskleri yönetmek ve bankanın riske göre ayarlanmış getirisini maksimize etmektir. Bankaların portföylerindeki tüm kredi risklerini, bireysel kredilere (individual credits) ilişkin risklerini, faaliyetlerine ilişkin risklerini yönetmeleri önerilmektedir. Ayrıca, bankalar kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de göz önünde bulundurmalıdır (TBB, 1999).

Bankaların kazanç elde etmesinde en etkili faktör krediler olarak kabul edilebilir. Bankaların faaliyetlerini gerçekleştirmelerinde bu kadar etkili olan krediler, bankaların karşılaştıkları risk gruplarında da kredi riskini ön sıralara taşımıştır. Bu sebeptendir ki bankalar karşılaşmış oldukları her riski minimize etmek istedikleri gibi kredi riskini de ortadan kaldırmak için bir takım yöntemler, ilkeler benimsemişlerdir.

3.2.2.1.1. Kredi Riski Konusunda Uygun Ortamın Oluşturulması

Kredi riski için uygun ortamın oluşturulması, banka üst yönetiminden başlar. Banka yönetim kurulu bankanın kredi riski stratejisini oluşturmalı ve kredi riski politikalarını gözden geçirmelidir. Kredi riski stratejisi belirlenirken, bankanın kredi riskine ilişkin esneklik derecesi ve üstlendiği kredi riskleri karşılığında elde etmeyi beklediği kar düzeyi dikkate alınmalıdır. Bankalar faaliyetlerine ve finansal ürünlerine ilişkin kredi risklerini tanımalı, yeni finansal ürün ve faaliyetlerine ilişkin risklerin, yönetim kurulu ya da uygun bir komite tarafından onaylanmadan önce uygun ve yeterli prosedürlere ve kontrole tabi olması sağlamalıdır (TBB, 1999). Başka bir deyişle banka en üst yönetiminden alt çalışanına kadar her birim riskin farkında olmalıdır.

3.2.2.1.2. Güvenilir Kredi Verme İşlevinin Bulunması

Bankaların kredilerin temerrüte veya takibe düşme ihtimallerini en iyi şekilde değerlendirmesi gerekmektedir. Her banka kendi misyon ve vizyonu çerçevesinde önceden belirlemiş olduğu kredi stratejileri doğrultusunda kredi vermelidir. Örneğin, ticari kredi müşterilerinin tüm bankalardaki kredilerine, çek ve senet ödeme bilgilerine bakmadan kredi vermemesi, bireysel müşterilerin kredi taksitlerinin almış oldukları maaşın veya toplam kazancının %70 geçmemesi koşulunun aranması gibi değerlendirmelerden geçirmesidir.

3.2.2.1.3. Kredilerin Uygun Yönetimi, Ölçümü ve İzlenmesi

Bankaların, portföylerinde yer alan kredilere, kredilerin risklerinin en etkili şekilde yönetilmesine ilişkin bir bilgi sistemi oluşturması gerekmiştir.

Bankaların segmentlere göre risk izleme birimleri oluşturması, risk içeren kredileri yakın izlemeye alması ve bu kredilerin temerrütlü ödenmesi veya ödenmeme ihtimalini göz önüne alarak karşılık ayırmasıdır.

3.2.2.1.4. Kredi Riskinin Uygun Kontrolünün Yapılması

Bankalar verdikleri kredilerin analizi ve incelenmesi için bir sistem kurmalıdır. Kredi analizlerinden elde edilen bilgiler banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime iletilmelidir. Bankaların kredi verme fonksiyonlarının uygun biçimde yönetilmesini ve maruz kalabilecekleri kredi risklerinin ihtiyati standartlar ve limitlere uygun seviyelerde tutulması sağlamalıdır (BDDK, 2016).

3.2.2.1.5. Gözetim ve Denetim Otoritesinin Rolü

Bankaların yapmış oldukları her faaliyetin her işlemin banka yönetimi ve üst düzey yöneticilerinin dışında kurum içi ve kurum dışı kişilerce de denetlenmesi gerekmektedir. Ne kadar etkin bir gözetim ve denetim sistemi oluşturulursa riskten korunma o kadar etkilidir. Ayrıca bankalar maruz kalabilecekleri riskleri sınıflandırarak buna göre kredi limitlerini oluşturmalıdır.

3.3. Basel I'e Göre Kredi Riski

BDDK düzenlemeleri çerçevesinde, kredi riski grupları itibariyle varlık ve taahhüt kalemleri (Altıntaş, 2006: 389);

1. Kredi riski ağırlığı %0 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, kredi riski taşımadığı varsayılan, dolayısıyla da karşılığında kredi riski için sermaye tutulması gerekli olmayan görülmeyen hesaplar yer almıştır. Bu çerçevede;

- Kasadaki nakit,
- Hazine Müsteşarlığına veya Hazine kefaleti ile kullanılan krediler ile Hazine Müsteşarlığı'nca ihraç edilen borçlanma senetlerinden yatırım portföyünde tutulanlar veya Hazine borçlanma senetleri teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler,
- T.C. Merkez Bankası nezdinde mevcut ve alacaklar,

- OECD ülkeleri merkezi idareleri ve merkez bankalarına veya bunların kefaleti ile kullanılan krediler veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerden banka yatırım portföyünde tutulanlar veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerin teminata alınması suretiyle kullanılan krediler, risksiz olarak nitelendirilen başlıca kalemlerdir.

2. Kredi riski ağırlığı %20 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, düşük kredi riski taşıdığı varsayılan,

- Yurtiçi bankalar ve merkezleri OECD ülkelerinde bulunan bankalarda olan vade dışında herhangi bir şarta bağlanmamış nakdi alacaklar ile bu bankaların garantisi ile veya bu bankalarca ihraç edilmiş menkul kıymetler teminata alınarak kullanılan krediler.
- Kısa vadeli, yüklenilecek mal ile teminatlandırılmış akreditif taahhütleri gibi varlık taahhütler yer almıştır.

3. Kredi riski ağırlığı %50 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, temel olarak gayrimenkul teminatına bağlanması nedeniyle kredi riski orta düzeyde kabul edilen varlık ve taahhütler yer almıştır.

4. Kredi riski ağırlığı %100 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, ilk üç gruba girmeyen varlık ve taahhütler yer almıştır.

Takipteki krediler;

- Ortaklık payları,
- Sabit kıymetler,

%100 oranında dikkate alınarak, asgari %8 oranında kredi riski sermaye yükümlülüğüne tabi tutulan varlıklar arasındadır. Basel I sermaye yeterliliği uzlaşısı altında, düşük risk grupları altında tasnif edilmeyen, örneğin çok yüksek kredi değerliliğine sahip bir şirkete kullanılan teminatsız kredi ile vadesi geçmiş takipteki kredilerin dikkate alınma oranı, dolayısıyla sermaye yükümlülüğüne eşittir.

3.4. Basel II'ye Göre Kredi Riski

Basel Komitesi'nin çalışmaları daha çok bankacılık sektöründeki risk yönetimine ilişkindir. Risk yönetimi ile bankacılık sisteminin daha verimli

çalışabileceği, piyasanın korunmasına katkıda bulunabileceği, herhangi bir sorunun risk yönetimi ile hızlı bir şekilde çözülebileceği ileri sürülmüştür. Basel II düzenlemesi ile risk duyarlılığı daha fazla olan daha esnek bir yapının oluşturulması, sermaye yeterlilik oranının hesaplamasında risk duyarlılığının artırılması, düzenleyici yükümlülüklerde teşviklerin ve uyumluluğun artırılması amaçlanmıştır (Özince, 2005: 18-22).

Bankacılık sisteminde sermaye yeterliliği kriterlerini yeniden tanımlayan ve risk yönetimini öne çıkaran Basel II düzenlemesi, bankaların risk yönetimi anlayışının kredi müşterilerine de yansıtmasını gerekli kılmıştır. Basel II kriterlerine göre kredilerin, farklı özellikleri açısından risk düzeyleri belirlenmeli ve kredi fiyatlamaları da bu risklerin sonucuna göre hesaplanmalıdır. Bu uygulamayla reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarından aldıkları kredi notuna göre risk değerlendirmesi yapılacak ve bu riske göre kredi fiyatlaması belirlenecektir. Bu nedenle, bankacılık sistemine yenilikler getiren Basel II kriterlerinin reel sektöre olabilecek etkilerinin şirketler tarafından değerlendirilerek gerekli hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Kredi müşterisinin kredibilitesinin sayısal olarak değerlendirilmesi, kredi müşterisinin borcunu, ödeme kapasitesini belirlemek, müşterileri risklerine göre sınıflandırmak, gelecekteki temerrüde düşme olasılığını tahmin etmek için kullanılacaktır (Kayalı ve Çümen, 2011: 115-126).

Basel II düzenlemesinin bankalar üzerindeki temel etkilerine bakıldığında Basel II düzenlemesi, borçlu-kredi kalitesine verilen önemin artmasına paralel olarak zaman içinde kurallara uygun bir kredi kültürünün yerleşmesini desteklemiştir. Basel II kriterleriyle piyasa disiplini, şeffaflık ve rekabetin artması ve daha etkin hale gelmesi beklenmiştir. Müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler olması muhtemeldir (Özince, 2005: 18-22).

Risk ağırlıkları halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye dayanmakta iken yeni düzenlemedeki standart yaklaşım uygulandığında uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenmiştir. Ülke notlarının fiili olarak derecelendirme tavanı olarak kullanılması ve bankaların kendi ulusal paraları cinsinden kendi devletinden olan alacakları için yerel para derecelendirme notlarının tanınmaması ülke kredi notunun önemini artırmıştır. Bu çerçevede, Hazine'nin borçlanma maliyetleri açısından ülke notunun yükselmesi büyük önem taşımaktadır.

Hiç kuşkusuz Türkiye'nin ekonomik ve finansal istikrarın sürdürülmesi yönündeki başarısı ülke notunun yükselmesine ve Basel II'ye uyumu destekleyecektir (Özince, 2005: 18-22).

Basel II, risk odaklı kredi fiyatlamasını ve sermaye yönetimini temel almıştır. Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalardan kredi alan işletmeleri etkileyecek bir uygulamadır. Basel II standartlarının benimsenmesi ile birlikte kredi talepleri Basel II kredi riski yönetimine göre değerlendirilmiştir. Kredi riski ise firmanın finansal verileri yanında firma faaliyetleri ve yönetimini de içeren bütün göstergelerin bir arada değerlendirilmesi sonucu tespit edilen "firma derecelendirme notu" ile belirlenmiştir. Öte yandan banka açısından yüklenilen risk de ise; tahsis edilen kredinin teminatı, vadesi, para birimi vb. gibi faktörler belirleyici olmuştur. Basel II, kredi işleminin kendisinden kaynaklanan riski ve kredi kullanan firmanın riskini bir arada değerlemiştir. Bu değerlendirme sonrasında riske göre kredi fiyatlaması yapılmakta, diğer bir ifade ile firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmıştır (Aras, 2007: 24).

Basel II' de açıklanan gelişmiş metotlar kredi risklerinin ölçümünde kullanılmıyorsa, bankaların sermaye ihtiyaçları artacaktır. Bu da bankaların katlanmış oldukları kredi maliyetlerini artıracaktır, böylece kişilerin kullandığı kredinin maliyetini de artırmış olacaktır. Günümüzde de bazı bankaların kişiye özel kredi faiz oranı teklif etmesi gibi bireysel kredi kullanımında kişinin ödeme performansının iyi veya kötü olmasına bağlı olarak riski analiz etmeleri ile ilişkilidir.

Basel II'nin tanımında bilhassa özel müşteriler yer almıştır. Bu sebeple derecelendirme, kredi skorlamasına benzer şekilde borçlunun kişisel veri bilgilerine göre gerçekleştirilmiştir. Bireysel kredileri derecelendirme de genellikle kullanılan veriler aşağıda belirtilmiştir (Giese, 2003: 73):

- **Bireysel müşteri verileri:** Yaş, cinsiyet, gelir, medeni hali, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı, bireyin yaşamı süresinde adreslerde oturma süresi, kiracı olma süresi v.b.
- **Meslek:** Çalışılan sektör, çalışma süresi, çalışan sayısı v.b.
- **Kredi:** Kredinin vadesi, kredinin miktarı, kredinin türü, geri ödeme süresi, kredinin teminat yapısı v.b.

- **Kredi geçmişi:** Bireyin geçmişte kullanmış olduğu kredilerin tutarı ve sayısı, kredi ödeme performansı v.b.

Ayrıca Basel Uzlaşısı bireysel kredi müşterilerini skortlama yöntemine göre sınıflandırılmasını talep etmiştir.

3.4.1. Basel III'e göre Kredi Riski

Basel III Kriterleri, mevcut sermayenin etkinlik hale getirilmesi ve sermaye yeterlilik oranında yapılan artışla bankaların risk yönetiminin önemini vurgulamıştır. Bankalar Basel III kriterlerinin uygulama aşamasında üstlenebilecekleri riskleri doğru bir şekilde belirlemek ve hesaplamak zorundadırlar. Diğer bir deyişle söz konusu kriterler ile artan sermaye maliyetleri kredi verenleri daha seçici olmaya zorlamıştır. Artan risk ağırlıkları bankaların kredi verirken, yüksek kredi derecesine ve yüksek teminatlı müşterilere yönelmiştir (Demirkol ve Aba Şenbayram, 2014: 258).

Basel III uygulamaları ile birlikte bankalar kredi kullandırmada daha seçici davranabilecek, kredi riski düşük, finansal raporlamaları açık, şeffaf ve güvenilir firmaları tercih edeceklerdir. Basel III uygulamalarında şeffaf olmayan ve yeterince kurumsallaşamayan reel sektör kuruluşları bankalarla sorunlar yaşayabileceklerdir. Risk analizleri daha önce sadece finansal tablolar üzerinde yapılmakta iken Basel III uygulamaları ile aynı zamanda şirketin yönetim sistemi, çalışanları, çalışanların yetkinlikleri, kullanılan program, kurumsallaşma, yönetim kademelerinin durumu vs. yönetsel bilgiler de değerlendirilerek risk notu verilecektir. Böylece kredi notu daha net belirlenmiş olacaktır. Aynı zamanda risklere göre kredi maliyetlerinde de farklılaşmalar gözlenebilmektedir. Diğer bir ifade ile bankalar aynı bilanço bilgilerine sahip iki firmadan yönetim sistemi daha iyi olana daha düşük maliyetli kredi verebilecektir (Kaderli, Doğu ve Arabacı, 2013: 507).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN TİCARİ BANKALARDA BİREYSEL KREDİLERİN KREDİ RİSKİNİ ETKİLEYEN BİREYSEL FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

4.1. Bireysel Krediler Üzerine Yapılan Daha Önceki Çalışmalar

Kasapoğlu (2009), bankacılık sektöründe yaşanan kredi riskleri üzerine yaptığı çalışmada kredilerin ödenmeme olasılıklarını hesaplamak için lojistik regresyon yöntemi ile hazırlanan skorkart kullanmıştır. Çalışmada Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren bir kuruluşun veri tabanından elde edilen veriler kullanılmıştır. Veri seti Ocak 2007-Ocak 2008 tarihleri arasında kapsamakta olup çalışmada konut kredisi başvurusunda bulunan kişilerin başvuru formunda yer alan istihbarat bilgileri incelenmiş ve krediler iyi veya kötü kredi olarak tanımlanmıştır. Analizde bağımlı değişken olarak kredilerin iyi/kötü kredi olma karakteristiği, bağımsız değişken olarak da başvuru sahibine ilişkin bilgiler kullanılmıştır. Çalışmada toplam 405 kredi incelemiş olup 301 kredi iyi, 104 kredi kötü kredi olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmada üç dönem ardışık olarak ödenmeyen krediler kötü kredi olarak kabul edilmiştir. Geçmişte benzer ödeme performansı sergilemiş kişiler ile benzer özelliklere sahip yeni başvuruların da aynı performansı sergileyeceği varsayımından yola çıkarak hazırlanan skorkartın bankanın kredi portföyünün performansını belirlemede etkin olduğu bulunmuştur.

Top Mavili (2008), çalışmasında sorunlu kredilerin önceden tespit edilmesi ve sorunlu kredileri etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırmada kullanılan veriler özel bir bankadan elde edilmiş olup, analizde kullanılan verilerin tamamı 2003 yılına ait sorunlu duruma gelmiş şirketlerin finansal tablolarından oluşturulmuştur. Kredilerin sorunlu hale gelmesinde etkili olan faktörlerin tahmin edilmesi için yapılan çalışmada Logit Regresyon yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada toplam 46 firmaya ait 47 finansal değişken kullanılarak yapılan analizde sorunlu kredi kriteri olarak 88/12937 sayılı karşılık kararına göre kredi değerliliğini yitirmiş veya temerrüde düşmüş 23 tane başarısız şirkete ve 23 tane başarılı şirkete ait gelir tablosu ve bilanço kalemlerinden oluşturulan oranlar kullanılmıştır. Karşılık kararı, bankaların sorunlu kredilerle ilgili hareket yöntemlerini kanunlarla sınırlandıran bir

kararnamedir. Diğer bir değişle sorunlu krediler belirli sürede tahsil edilmezse kredinin teminat ve diğer durumları göz önüne alınarak belirli sürede, belirli oranlarda karşılık ayrılması zorunluluğu getirilmiştir. Bu 47 finansal orandan 10 değişken anlamlı sonuç vermiştir. Çalışmanın sonucunda Finansman Giderleri / Net Satışlar, Net Kar / Net Satışlar, Özkaynak / Yabancı Kaynak, Banka Krediler / Yabancı Kaynak, Banka Kredileri / Özkaynak, Faaliyet Giderleri / Net Satışlar, Finansman Giderleri / Faaliyet Giderleri, Finansman Giderleri / Brüt Kar, Finansman Giderleri / Faaliyet Karı, Net Satışlar / Banka Kredileri oranlarının sorunlu kredileri tespit etmekte kullanılabilecek anlamlı değişkenler olduğu tespit edilmiştir.

Ataçoğlu (2006), çalışmasında örnek bir derecelendirme sistemi oluşturmuştur. Bankaların kendi derecelendirme sistemini oluşturarak ve bu derecelendirme sistemini belirli aralıklarla uygulayarak müşterilere ilişkin kredi risk derecesi tespit edilmiştir. Derecelendirme iki aşamada yapılmıştır. İlk olarak bankaların kredi kullandırdıkları firmalara 30 adet sözel soru sorulmuş ve her şık için ayrı puanlama yapılmıştır. İkinci olarak da 20 adet sayısal soru sorulmuştur. Aynı şekilde şıklar ayrı ayrı puanlanmıştır. Firmalara sorulan sözel soruların şıklarının en yüksek toplam puanı 80, sayısal olarak sorulan soruların en yüksek puanı 110 çıkmıştır. İki puanın toplamı 100 ($80*0.35+110*0.65=100$) olacak şekilde hesaplanmıştır. Böylece basit bir derecelendirme sistemi kurulmuştur. Toplamda bankanın aktif kredisi olan 12 firma müşterisi seçilerek üçer yıllık mali veriler kullanılmıştır. Sonuçlar soruların cevaplarına göre puanlanmış olup harflerle 10 puan skalası oluşturulmuştur. (>90 A, $89 - 85$ +B, $84 - 80$ B, $79 - 75$ -B, $74 - 70$ +C, $69 - 65$ C, $64 - 60$ -C, $59 - 55$ D, $54 - 50$ E, <50 F). Bankaların, aktif kredisi olan firma müşterilerine belirli periyod uyguladıkları derecelendirme sisteminin kredi riskini azaltmada etkili olduğu tespit edilmiştir.

Şahbaz (2014), Türk bankacılık sektöründeki sorunlu krediler ile reel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla büyüme hızı, toplam özel tüketim harcamaları büyüme hızı, toplam sabit sermaye harcamaları büyüme hızı, bankacılık sektörü yurt içi kredi hacmi büyüme hızı arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) üç aylık istatistik bültenlerinden elde edilen 1998-2009 arasındaki tarihleri veriler kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit

etmek için Granger nedensellik testini uygulamış daha sonra VAR Modeli kullanılarak etki-tepki fonksiyonunun sonuçları tahmin edilmiş ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Şirketlerin 90 günü geçmiş tahsilatsız borçları sorunlu kredi olarak ele alınmıştır. Sorunlu kredilerin artış hızı ile toplam özel tüketim harcamaları arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi söz konusudur. Diğer bir değişle toplam özel tüketim harcamaları artıkça krediler sorunlu haline gelmektedir.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de bankacılık sektöründe bireysel kredilerin kredi riskini etkileyen bireysel faktörleri belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde alt amacımız ise bireysel faktörlere ilişkin bankacılık sektöründe bireysel kredilerin riskli (sorunlu) kredi ya da risksiz (sorunsuz) kredi ayırımını yaparak bankaların kredi tahsisi ve kredi tahsilatı açısından işlerini kolaylaştıracak öneriler sunmaktır.

Bankacılık sektöründe bireysel kredi düzeyi günden güne hızla artmaya başlamıştır. Dünya ekonomileri gelişirken bu büyümeye en hızlı ayak uydurmak durumunda olan sektörlerden biri de bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörü her geçen gün kişiye özel sınırsız hizmetler vererek kendini yenilemektedir. Buna karşın bankaların küreselleşen dünyada karşılaştıkları riskler de ekonomik büyümeyle orantılı olarak artmıştır. Bu risklerden bankalar için en önemlisi bankaların temel işlevleri olan kredilerin geri ödenmemesini kapsayan kredi riskidir. Bankacılık sektörü kredilerin geri ödenmeme riskini azaltmak için her geçen gün daha fazla çalışma yapmak durumundadır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Bu tip analizlerde temel amaç, bağımlı (yordanan) ve bağımsız (yordayıcı) değişkenler arasındaki ilişkiyi, en az değişken ile en iyi uyuma sahip olacak biçimde tanımlayabilen kabul edilebilir bir model kurmaktır (Çokluk, 2010: 1357-1407). Neden sonuç ilişkilerinin ortaya konulması amacıyla yapılan çoğu sosyo-ekonomik araştırmada, incelenen değişkenlerden bazıları olumlu-olumsuz, başarılı-başarısız, evet-hayır, memnun-memnun değil şeklinde iki düzeyli verilerden oluşmaktadır. Bu türde bağımlı değişkenin iki düzeyli ya da çok düzeyli kategorik verilerden oluşması durumunda;

bağımlı değişken ile bağımsız değişken(ler) arasındaki neden-sonuç ilişkisinin incelenmesinde lojistik regresyon önemli bir yere sahiptir (Girginer ve Cankuş, 2008: 181-193).

Lojistik Regresyon Analizinin kullanım amacı, istatistikte kullanılan diğer model yapılandırma teknikleri ile aynıdır. En az değişken kullanarak en iyi uyuma sahip olacak şekilde bağımlı ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayabilmek ve kabul edilebilir bir model kurmaktır (Coşkun, vd., 2004: 42-50).

Lojistik regresyon, diğer regresyon yöntemlerine göre varsayımları açısından farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar araştırmacılar açısından avantaj olarak kullanılabilir. Ayrıca bu farklılıklar sonuçları yorumlamada da etkilidir. Lojistik regresyonlara ilişkin üstün yanlar avantajlar aşağıda sıralanmıştır (Ege ve Bayrakdaroğlu, 2012: 139-158):

- Basit doğrusal regresyon analizinde ve çok değişkenli regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin çoklu normal dağılım göstermesi gerekmektedir. Özellikle de bağımlı değişkenlerin sürekli olması koşulu aranır, ancak lojistik regresyonda bu koşullar aranmaz.
- Lojistik regresyon bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığını varsayar.
- Lojistik regresyon analizinde varyans-kovaryans matrislerinin eşitliği koşulu aranmamaktadır.
- Lojistik regresyon fonksiyonu, doğrusal olasılık fonksiyonunun bir hata terimi olan “e” nin birikimli olasılık dağılımı gösterdiğini varsayar. Ayrıca doğrusal regresyon modeli P_i nin X bağımsız değişkeni ile doğrusal ilişki içinde olduğunu varsayar. Aynı zaman da logit modeli üstünlük oranının (Odds ratio, olma olasılığını olmama olasılığına oranı) X bağımsız değişkeni ile doğrusal ilişkide olduğunu varsayar.

4.4. Veri Toplama Tekniği

Yapılan çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankadan veriler temin edilmiştir. Çalışmada 489 adet riskli (sorunlu) kredi 122 adet risksiz (sorunsuz) kredi kullanılmıştır. Bu veriler 2012-2015 dönemine ilişkin kredilerdir. 489 sorunlu kredi

müşterisi 4 il (Konya, Niğde, Aksaray ve Karaman) ve 6 ilçe (Ereğli, Seydişehir, Karapınar, Beyşehir, Bor ve Ortaköy) şubelerine ait verilerdir.

4.5. Çalışmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri

4.5.1. Bağımlı Değişken

Bu çalışmada kullanılan bağımlı değişken riskli (sorunsuz) krediler ve risksiz (sorunlu) kredilerdir. Riskli (sorunlu) kredi, 1-90 gün içinde ödenmeyen taksiti olan başka bir değişle aktif gecikmesi bulunan kredilerdir. Risksiz (sorunsuz) krediler ise gecikmesi bulunmayan düzenli periyotlar ile taksiti ödenen kredilerdir. Bu çalışmada 3 ay ve daha fazla süre ile gecikmeli ödenen krediler sorunlu kredi olarak kabul edilmiştir. Birçok çalışmada sorunlu kredi olarak takip müşterilerine ilişkin krediler değerlendirilmiş olmasına rağmen çalışmamızda sorunlu kredi, gecikmeli kredi olarak değerlendirilmiştir. Gecikmeli kredi, müşterilerin kullandığı kredilerin takibe düşmemiş fakat ödemelerin düzensizliği nedeniyle takibe düşebilmesi muhtemel görünen kredilerdir. Bu sebeple yakın izlemede sürekli incelenen bu krediler takibe düşmeden gecikmeli de olsa kredinin tahsilinin yapılmaya çalışıldığı kredileridir.

4.5.2. Bağımsız Değişkenler

Cinsiyet: Erkekler istihdamda önemli bir sayıya sahip olduklarından banka kredisi kullanımında da önemli bir sayıya sahiptir. (Kullandığımız cinsiyet verilerini dikkate aldığımızda kredi kullanan müşterilerin büyük bir kısmı erkek müşterilerdir.) Banka kredisi kullanımında cinsiyetin bireysel bir faktör olup olmadığını tespit etmek amacıyla ve kredilerin sorunlu hale gelmesinde cinsiyetin etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla cinsiyet bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

Gecikmeli Kredi Sayısı: Bazı bireyler birkaç bankadan konut, taşıt, tüketici gibi farklı çeşitlerde kredi kullanabilir. Müşterilerin diğer bankalardan kullandıkları kredilerde de gecikmeli ödeme yapmaları kredinin sorunlu hale gelmesinde etkili olabilir.

Geciken Gün Sayısı: Müşterilerin kullanmış oldukları kredilerde geciken kredinin gün sayısı kredinin tahsilinde önemli bir yere sahiptir. Her bireyin kredisinde

bazen özel sebeplerden kaynaklı olarak bazı kısa süreli gecikmeler yaşanması normal karşılanırsa da gecikmeli gün sayısının uzaması istenen bir durum değildir.

Toplam Risk (Kredi) Tutarı: Kişiyeye ait risk toplamı ne kadar büyük olursa kredinin riski o kadar fazladır. Örneğin toplam riski 10.000 TL olan bir müşteri ile toplam riski 100.000 TL olan bir müşterinin aynı şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir. Müşterinin kullandığı kredinin tutarı arttıkça kredinin de sorunlu kredi haline gelme olasılığının artacağı düşünülmektedir.

Maaş Tutarı: Kredi kullanımında en önemli etkenlerden birinin maaş tutarı olduğu düşünülmektedir. Çoğu banka müşterinin aylık gelirinin yeterli olmaması halinde kredi vermemektedir. Maaş tutarının kullanılan kredi tutarı için az ya da fazla olması kredinin sorunlu hale gelmesinde etkili olabilir.

Takip Tutarı: Aktif takip bakiyesi var olan müşteriye kredi kullanırlmaz. Fakat müşteri bir bankadan kredi kullandıktan sonra takibe düşmesi mümkündür. Böyle durumlarda bankalar kişinin aktif takip bakiyeleri mevcutsa vermiş oldukları krediyi sorunsuz tahsil etmeye özen gösterirler.

Gecikmeli Kredinin Taksit Tutarı: Kredi taksit tutarı kişinin ödeme performansı dikkate alınarak belirlenmektedir. Taksit tutarının çok yüksek olmasının müşterinin kredi geri ödeme performansını düşüreceği ve kredinin sorunlu hale gelmesinde etkili olacağı tahmin edilmektedir.

Mesleği: Kişilerin mesleği yaşam standartlarının da göstergesi olabilir. Müşterilerin mesleği, müşterinin kullanmış olduğu kredinin türünden, taksitine, kredi gecikmesine kadar birçok faktörün temelini oluşturabilir ve kredilerin sorunlu hale gelmesinde bireysel bir faktör olarak karşımıza çıkabilir.

Kredi Kayıt Bürosu Notu: Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. çeşitlenen ve artan bireysel kredi pazarlama faaliyetlerinin, bireysel portföy miktarının artmasının sonucu olarak kredi verilmesi aşamasında kredi riskinin doğru olarak ölçülmesini sağlamak amacıyla 1995 yılında 11 bankanın ortaklığı ile kurulmuştur. Kredi Kayıt Bürosu A.Ş.'nin belli bir kredi değerlendirme sistemi bulunmaktadır ve bu sistemden tüm bankalar yararlanmaktadır. Bankaların Kredi Kayıt Bürosu A.Ş.'nin kredi değerlendirme

sistemine göre müşterilerine bireysel kredi kullandırması ve kredi notu düşük olan müşterilerin kullandığı kredilerin sorunlu hale gelmesi mümkün olabilir.

Kredi Kayıt Bürosu (KKB) notunun hesaplanmasında temel bazı algoritmalar kullanılmıştır. Buna rağmen her banka kendi içinde yeni algoritmaları da sisteme ekleyerek hesaplanmalar yapmaktadır. KKB notunun bireysel kredi ürününe yönelik bilgileri şunlardır (Kaya, 2009, 152-153):

- Tüketici Kimliğini Tanımlayıcı Bilgiler: Adı, soyadı, cinsiyeti, doğum tarihi, nüfus kâğıdı/ehliyet/pasaport numarası, ana adı, baba adı, doğum yeri, v.b.
- Tüketicinin Konumunu ve Statüsünü Belirleyici Bilgiler: Medeni durumu, aile konumu (çocuk sayısı), ev ve iş adresleri, işi, geliri, tahsili, telefonları, v.b.
- Tüketicinin Kredi Başvuru Bilgileri: Tüketicinin geçmişte veya güncel olarak başvuruda bulunduğu kredi ürünlerini, talep ettiği limitleri, başvurunun kabul veya ret konumunu tanımlayan bilgilerdir.
- Tüketicinin Kredi Hesap Bilgileri: 'Asıl borçlu' ve/veya 'kefil' konumunda olduğu, geçmiş (kapalı) ve/veya aktif (açık) kredi hesapları ve bunlara ait bilgiler (hesabın açılış ve kapanış tarihleri, kredinin tutarı, aylık taksit sayısı, ödemiş olduğu tutar, kalan borcu, vb.). Tüketicinin Ödeme Performansı Bilgileri: KRS, tüketicinin kredi hesabına yönelik olarak ödeme performansını gösteren bir kodlama sistemine sahiptir. Böylece, tüketicinin her bir kredi hesabı için, son 36 ay boyunca nasıl bir ödeme performansı gösterdiğini belirlemek mümkün olabilmektedir. Ödeme Performansı Kodlama Sistemi ile tanımlanabilen kategoriler şunlardır:
 - Ödemenin zamanında yapılmış olması,
 - Bir dönemlik gecikme yapılmış olması,
 - 2, 3, 4, 5 ve 6 aydır ödeme yapılmamış olması, □
 - İdari Takip işlemine alınmış olması ve
 - Kanuni Takip işlemine alınmış olması.
- Uyarı Gerektiren Durumlara Karşı Uyarı Bilgisi: Üye, kurum bünyesinde tüketici hakkında geçmişe ait bir uyarı kaydı varsa veya üye kurum tarafından

başvuru anında bir uyarı gerektiren durum belirlenmişse ilgili bilgiler, üye kurum tarafından, uyarı kaydı olarak aktarılmakta ve diğer KKB üyelerinin de uyarılmaları sağlanmaktadır.

Kredi Kayıt Bürosu Notunda Aktif Takip Bakiyesi Olanlar: Kredi kayıt bürosu kayıtlarında her bireyin tüm bankalardan kullanmış olduğu kredi, kredi kartı ve açık hesap bilgileri tüm riskleri, taksit tutarları ve gecikmeleri kayıt altına alınmaktadır. Ancak, Kredi Kayıt Bürosu kesinlikle müşterinin çalıştığı banka isimlerini başka bankalara açıklamaz, banka isimleri gizlidir. Ayrıca kişiye ait aktif veya kapalı takip kayıtları da Büro veri olarak bulunmaktadır.

Maaş Tutarı / Toplam Risk (Kredi) Tutarı: Müşterinin maaşına oranla kullandığı kredi miktarının yüksek olması kredinin sorunlu hale gelmesinde bireysel bir faktör olabilir.

Kredilerin riskli olmasına etki eden 11 adet bağımsız değişken kullanılmış olup bunlar tablo 4.1’de belirtilmiştir.

Tablo 4.1:Analizde Kullanılan Potansiyel Değişkenler

	Bağımlı Değişken
X1	Riskli ve Risksiz Krediler
	Bağımsız Değişken
X2	Cinsiyet
X3	Gecikmeli Kredi Sayısı
X4	Geciken Gün Sayısı
X5	Toplam Risk (Kredi) Tutarı
X6	Maaş Tutarı
X7	Takip Tutarı
X8	Gecikmeli Kredinin Taksit Tutarı
X9	Mesleği
X10	Kredi Kayıt Bürosu Notu
X11	Kredi Kayıt Bürosu Kaydında Takip Bakiyesi Olanlar
X12	Maaş Tutarı / Toplam Risk (Kredi) Tutarı

4.5.3. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Analizde Kullanımı

Tablo 4.1 de yer alan 10 bağımsız değişken aşağıdaki gibi kodlanmıştır;

- Cinsiyet,

Bay 1

Bayan 2

- Gecikmeli kredi sayısı, müşteri birden fazla kredi kullandı ise müşterinin birden fazla kredisi gecikmede ise;

Gecikmesi yok ise 0

1 adet kredisi gecikmeli ise 1

2 adet kredisi gecikmeli ise 2

3 adet kredisi gecikmeli ise 3

Bireysel krediler, kredi tahsilatının 90. Günü (üç ay) geçmesi halinde gecikmeli kredi statüsünden takipteki krediye dönüşürler, 91. günde icra takibine başlanır. Çalışmamızda veri olarak kredi ödemesi en çok 3 ay gecikmiş, fakat, takibe düşmemiş krediler kullanılmıştır.

- Gecikmeli gün sayısı, kredinin geciktiği gün rakamsal verisi ile girilmiştir.
- Toplam risk tutarı, bireyin bankaya olan toplam bireysel kredi riskidir.
- Maaş tutarı; kişinin maaş bilgisi

1-999 ise 1

1000-1999 ise 2

2000-2999 ise 3

3000-3999 ise 4

4000-10000 ise 5 şeklinde kodlanmıştır.

- Takip tutarı, müşterilerin verilerini temin ettiğimiz bankaya ait takip bakiyesi mevcut ise rakamsal olarak veri girilmiştir.

- Gecikmeli, kredinin taksit tutarı, bireyin aktif gecikmesi bulunan kredinin taksit tutarıdır.
- Mesleği, kredi kullanan kişinin mesleği;

Kamu sektörü	1
Özel sektör	2
Emekli	3
Firma ortağı	4 şeklinde kodlanmıştır.

- Kredi kayıt bürosu notu;

Kredi Kayıt Bürosu A.Ş.'nin müşteriler için verdiği kredi notu çalışmamızda veri olarak kullanılmıştır.

- Kredi kayıt bürosu notunda aktif takip bakiyesi bulunanların takip tutarları kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan bağımlı değişken ve bağımsız değişkenlerle ilgili hemen hemen tüm olası modeller denenmiştir. Çalışmada denenilen modeller içinde açıklama gücü en yüksek olan lojistik regresyon model tercih edilmiştir.

4.6. Araştırmanın Modeli

4.6.1. Modelde Kullanılan Değişkenler

Çalışmada kullanılan 11 tane bağımsız değişkenin (cinsiyet, gecikmeli kredi sayısı, geciken gün sayısı, toplam risk tutarı, maaş tutarı, takip tutarı, gecikmeli kredinin taksit tutarı, mesleği, maaş tutarı, kredi kayıt bürosu notu, kredi kayıt bürosu kaydında takip bakiyesi olanlar) sadece 2 tanesi (maaş tutarı, kredi kayıt bürosu notu) anlamlı olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre maaş tutarının ve kredi kayıt bürosu notunun, riskli (sorunlu) ve risksiz (sorunsuz) bireysel kredilerin kredi riski üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.2: Modelde Kullanılan Değişkenler

	Bağımlı Değişken
X1	Riskli (Sorunlu) ve Risksiz (Sorunsuz) Krediler
	Bağımsız Değişken
X6	Maaş Tutarı
X10	Kredi Kayıt Bürosu Notu

4.6.2. Modelin Açıklama Gücü

Tablo 4.3: Modelin Açıklama Gücü

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	229,290 ^a	,465	,735
a. Estimation terminated at iteration number 8 because parameter estimates changed by less than ,001.			

Lojistik regresyonda, gözlenen değer tahmin edilen değer ile karşılaştırılması, log ihtimal/olabilirlik fonksiyonuna dayanır. Gözlenen sonuçların yüksek olasılık oluşturduğu model en iyi model olarak kabul edilir. Log olabilirlik değeri, 0-1 aralığında değerler alır. Bu oran, bağımlı değişkenin bağımsız değişkenler tarafından tahmin edilme olasılığını göstermektedir. Birden küçük sayıların logaritması 0 ile eksi sonsuz arasındadır. Yani olabilirlik oranı 1 ise, -2LogL istatistiği sıfıra eşit olmaktadır. Bunun anlamı -2LogL istatistiğinin küçük olmasıdır. Eğer model mükemmel uyumlu olursa diğer bir değişle, verileri en iyi şekilde temsil edebilirse, olabilirlik 1 ve -2 LogL olabilirlik de 0 olur. Tahmin edilen logit modeli genel olarak test eden bu istatistik, sabit terim dışındaki tüm logit katsayılarının sıfıra eşit olup olmadığını sınımlamaktadır (Ege ve Bayrakdaroğlu, 2012: 149).

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi Cox & Snell R² % 46,5 dur. Bu oranın maksimum değerinin 1’den küçük olması ilişki konusunda yorum yapılmasını güçleştirmektedir. Ancak, bu sakıncayı gidermeye yönelik olarak “Cox&Snell R²” istatistiğinin 0-1 aralığında değer almasını sağlayan “Nagelkerke R²” istatistiği geliştirilmiştir. Bu oran, bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Yani Nagelkerke R Square’e göre bu modeldeki bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama oranı % 73,5 ‘dir.

Tablo 4.4: Modelin Anlamlılık Testi Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	Df	Sig.
1	2,813	8	,946

Hosmer-Lemeshow testi: Oluşturulan lojistik modelin modelde kullanılan verilere uygunluğunu test etmektedir. Bu amaçla sıfır hipotezi “oluşturulan lojistik model uygundur” şeklinde formülize edilirken ve alternatif hipotez “oluşturulan lojistik model uygun değildir” şeklinde formülize edilir (Cımbız vd., 2007: 24).

Tablo 4.4 % 95 anlamlılık seviyesinde Hosmer ve Lemeshow testinin p değeri % 94,6 dur ve %5’in çok üzerindedir. Dolayısıyla model anlamlıdır.

Tablo 4.5: Lojistik Regresyon Modelinin Doğru Sınıflandırma Oran Tablosu

	Observed		Predicted		
			risk		Percentage Correct
	risksiz	riskli			
Step 1	risk	risksiz	97	25	79,5
		riskli	22	467	95,5
	Overall Percentage				92,3

a. The cut value is ,500

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi yapılan lojistik regresyon analizi sonucunda % 5 anlamlılık seviyesinde modelin toplam doğru sınıflandırma oranı % 92,3’dir. % 95 anlamlılık seviyesinde girilen 122 tane risksiz kredinin 97 tanesi doğru tahmin edilmiş olup 489 tane riskli kredinin de 467 tanesi doğru tahmin edilmiştir. Başka bir deyişle risksiz kredilerin % 79,5 riskli kredilerin % 95,5 ‘si doğru tahmin edilmiştir.

4.6.3. Parametrelerin Anlamlılık Testi

Tablo 4.6. Parametrelerin Anlamlılık Testi

Step 1 ^a		B	S.E.	Wald	df	Sig. (p)	Exp(B)
	maastuturu			32,673	4	,000	
	maastuturu(1)	4,437	1,359	10,664	1	,001	84,555
	maastuturu(2)	1,366	1,267	1,162	1	,281	3,919
	maastuturu(3)	1,575	1,265	1,549	1	,213	4,829
	maastuturu(4)	,051	1,484	,001	1	,973	1,052
	kkbnotu	-,011	,001	84,939	1	,000	,989
	Constant	11,862	1,825	42,267	1	,000	141749,298

a. Variable(s) entered on step 1: maastuturu, kkbnotu.

β katsayısı pozitif bir katsayı ise bu sayının dönüştürülmüş hali ya da üstel katsayısı 1'den büyük olacaktır. Diğer bir değişle bağımsız değişkendeki bir birim pozitif değişime karşılık $\text{Exp}(B)$ değeri yükselecektir. Aynı şekilde β katsayısı negatif ise, üstel katsayı 1'den küçük olacaktır. $\text{Exp}(B)$ değeri düşecektir. β katsayısının sıfır olması ise üstel katsayı değerinin 1 olması demektir. $\text{Exp}(B)$ katsayısının 1 olması ise bağımsız değişkendeki bir birimlik değişimin bağımlı değişkende bir değişime neden olmayacağı anlamına gelir (Çokluk, 2010: 1390).

Tablo 4.6 da yer alan maaş tutarı ve KKB notunun %1 anlamlılık düzeyinde p değerinin 0,000 olması modelin anlamlılığını kanıtlamaktadır.

Maaş tutarı 1-999 TL aralığında olan banka müşterilerinin maaş tutarlarında bir birimlik değişme olması halinde %1 anlamlılık düzeyinde müşterinin kullandığı bireysel kredinin riskini 84,5 kat arttırmaktadır.

Parametrelerin anlamlılık testine göre kredi kayıt bürosu notu da %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir değişkenlerdir. $\text{Exp}(B)$ değerinin 1'den küçük olması nedeniyle bağımlı değişkenle aralarında negatif ilişki vardır. Diğer bir değişle kkb notunda bir birimlik değişim (negatif değişim) (notun düşmesi) bireysel kredinin riskini 0.98 kat arttırmaktadır.

4.7. Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Dünya piyasalarında bankacılık sektörü hız kesmeden büyümeye devam etmekte olup krediler içerisinde bireysel kredi oranı da her geçen gün artmaktadır. Bireysel kredilerin sektördeki yerinin büyümesi ile kredi riski daha çok irdelenmeye başlanmıştır. Her hizmet sektöründe olduğu gibi amaç insanların ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamak, maksimum seviyede değer ve kar elde edebilmektir.

Bu çalışmada bireysel kredilerde kredinin tahsisinden tahsiline kadar geçen sürede bankaların edinmesi gereken bireysel bilgilerden hangisi ya da hangilerinin kredi riskini en çok etkilediği araştırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, bireysel kredilerde kredi riskini etkileyen bireysel faktörleri tespit etmektir.

Çalışmada sorunlu kredi kavramı, banka ile borçlu arasında var olan geri ödeme anlaşmasının bozularak kredi tahsilatında gecikmelerin oluşması ve bankanın verdiği kredilerde zarar etme olasılığı olarak tanımlanmaktadır. Birçok çalışmada

sorunlu krediler ile takibe düşmüş krediler -ihtiyaç kredilerinin ödemelerinin 90 günü geçmesi ile 91 günde yasal takip işlemi başlar- ifade edilmiştir. Diğer bir değişle sorunlu krediler 1 ile 90 gün arasında aktif gecikmesi bulunan kredilerdir.

Çalışmada bağımlı değişken olarak kredi riskini temsil ettiği varsayılan riskli (sorunlu) ve risksiz (sorunsuz) krediler ele alınmıştır. Diğer bir değişle kredi riski ile ifade edilmek istenen bireysel kredinin sorunlu hale gelmesidir. Bağımsız değişkenler olarak bankaların kredi tahsisi aşamasında sıkça kullandığı faktörler dikkate alınmıştır. Kredi kullanan bireyin ya da müşterinin cinsiyeti, gecikmeli kredi sayısı (konut, tüketici, taşıt vb.), aktif gecikmesi varsa gecikme günü, toplam risk (kredi) bakiyesi, maaş tutarı, verilerin alındığı bankaya ait takip bakiyesi, gecikmeli kredinin taksit tutarı, müşterinin ya da bireyin kredi kayıt bürosundan alınan kredi notu, kredi kayıt bürosundan alınan bilgilere istinaden başka bankada aktif bulunan müşterilerin takip bakiyesi ve maaş tutarının toplam (risk) kredi tutarı incelenmiştir.

Çalışmada bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisinin incelenmesinde en etkili analiz yöntemlerinden biri olan lojistik regresyon yöntemi kullanılmıştır. İncelenen değişkenler riskli (sorunlu) - risksiz (sorunsuz) kredi şeklinde iki düzeyli verilerden oluşmaktadır.

Çalışmada toplamda 611 adet aktif bireysel kredisi olan müşteri incelenmiş olup verileri aldığımız bankaca bu kredilerin 489 adedi riskli (sorunlu) kredi, 122 adedi risksiz (sorunsuz) kredi olarak kabul etmiştir. Fakat lojistik regresyon analiz sonucuna göre 489 kredinin 467'i riskli (sorunlu) kredi 22 adedi ise risksiz (sorunsuz) kredi olduğu bulunmuştur. 122 risksiz (sorunlu) kredinin 97 risksiz kredi 25'i ise riskli (sorunlu) kredi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama oranı %73.5' dir.

Çalışmada bağımlı değişken olan riskle tüm bağımsız değişkenler arasında farklı şekillerde olası bütün modeller denenmiştir. Oluşturulan modellerden en anlamlı sonucu veren model tercih edilmiştir. Çalışmada en anlamlı sonucu veren modelin bağımsız değişkenleri KKB notu ve maaş tutarıdır. KKB notu ile kredi kayıt bürosu tarafından kişiye özgü oluşturulmuş olan, kişinin kredi ödeme performansı gösteren puanlar dikkate alınmıştır. Maaş tutarı, kredi kullanan kişilerin kredi kullanma aşamasından taksit ödemelerine kadar her aşamasında kişiye özel net bilgi veren kişinin aylık kazancıdır. Parametrelerin anlamlılık testine göre kredi kayıt

bürosu notu %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir değişkenlerdir. Maaş tutarı 1-999 TL aralığında olan banka müşterilerinin maaş tutarlarında bir birimlik değişme olması halinde %1 anlamlılık düzeyinde müşterinin kullandığı bireysel kredinin riski 84.5 kat arttırmaktadır.

Sonuç olarak bireysel kredilerde kredi riskini etkileyen en önemli bireysel faktör maaş tutarıdır. Maaş tutarı 1-999 TL aralığında olan banka müşterileri, maaş tutarı daha yüksek olanlara göre daha riskli müşterilerdir. Bu sonuç, özellikle Basel II'de bireysel alanda derecelendirme için oluşturulmuş verilerle de uyumludur. Basel II'de cinsiyet, gelir, medeni durum, meslek, kredinin türü ve miktarı, vadesi, alınan kredi sayısı gibi faktörler bireysel alanda bir derecelendirme için kullanılacak veriler olarak görülmüştür.

SONUÇ

Globalleşen dünya ekonomisinde hizmet sektörleri içerisinde sürekli gelişim gösteren sektörlerden biri de bankacılık sektörüdür. Çağın gerisinde kalmamak başka bir deyişle çağı yakalamak için insanoğlu sürekli olarak birbirleriyle hatta kendisiyle bile yarış halindedir. Amacı daha yüksek hayat standartlarına erişerek, bitmek tükenmek bilmeyen ihtiyaçlarını maksimum seviyede karşılayabilmektir. Fakat değişen ekonomik koşullarda her zaman bunu sağlayabilmek mümkün değildir. İnsanlar amaçlarına ulaşmak, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için mali kaynaklara kısaca paraya ihtiyaç duyarlar. Bireylerin kısa ve uzun vadede para sıkıntılarını giderebilmelerinin en kısa ve kolay yolu ise kredi kullanmalarıdır. Kimi ekonomistlere göre kredi kullanmak var olmayan bir kaynağı tüketmek olarak yorumlanması sebebiyle sakıncalı bir durum olarak kabul edilirse de günümüzde bireyler kredi kullanmadan istek ve ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmişlerdir.

Bankaların, kredi açarken ödünç alanın geri ödeme konusundaki güvenilirliği, geri ödeme gücü gibi hususları değerlendirerek hareket etmesi gelecekteki risklere karşı daha ihtiyatlı davranması konusunda katkısı olacağı düşünülmüştür. Bankacılık sektöründe genellikle kredi denildiği zaman büyük şirketlere verilen büyük miktarda krediler ilk akla gelmektedir. Ancak günümüzde bireysel kredilerin sektör içindeki payı gün geçtikçe hızlı bir şekilde artmaktadır. 2000 yıllara göre son on yılda bireysel kredilerin toplam kredilerdeki payı % 30 artmıştır. (milliyet, 2010). Eylül 2016 verilerine göre 435 milyon TL ulaşmıştır (TBB, 2016). Bireysel kredilerin sektör içindeki payının artmasındaki temel etken, bireysel kredilerin ticari kredilere oranla riskinin daha az olması diğer bir ifade ile riskin daha fazla kişiye dağıtılmasıdır.

Başarıya ulaşmak için her sektörün mücadele etmesi gereken riskleri mevcuttur. Bankacılık sektöründe risk, riskten korunmak, riski minimize etmek, riski yaymak açısından ve maksimum değere ulaşmak için önemlidir. Bankacılık sektörü birçok riskle iç içe olsa da en önemli riskin kredi riski olduğu kabul gören bir görüş olmuştur. Kredi riski, ödünç alanın yükümlülüğünü yerine getirmemesi sonucu oluşan bir risktir. Bankadan, ödünç alan borcunu ödeyemediği takdirde daha büyük bir ödeme yükünü altına girerken banka alacağını tahsil edememesi sonucu zarara uğrar. Her iki taraf içinde sorun oluşturan kredi riskinin yönetimi bankalar arasında dikkatle yönetilmesi gereken bir süreçtir.

Uluslararası düzeyde bankacılık sektöründe etkin bir risk yönetimi oluşturabilmek için Basel kriterleri oluşturulmuştur. Basel, sektörün piyasalarda etkin olarak faaliyetlerini sürmesine olanak veren bir denetim otoritesidir. Basel kriterlerinin amacı, finansal piyasalarda istikrarı sağlayarak, bankacılık sektöründe karşılaşılan riskleri sınıflandırarak en etkin risk yönetimi sağlayabilmektir. Bu kapsamda sırasıyla Basel I, Basel II ve Basel III kriterleri hazırlanmıştır. Basel kriterleri birbirinden tamamen farklı olmamakla birlikte bir öncekinin eksiklerini tamamlamak için ortak bir amaç doğrultusunda revize edilmiştir.

Basel I kriterlerinde sermaye yeterliliğine ilişkin prensipler oluşturulmuş. Basel II de kredi riski ölçüm yöntemlerinden içsel derecelendirme yaklaşımları yaklaşımı öne çıkmıştır. Basel III'de olumsuz piyasa koşullarında ani düşüş gösterebilen "sermaye tamponu" kavramı üzerinde durulmuştur.

Bireysel kredilerdeki hızlı büyüme krediye konu olan risklerin daha ayrıntılı incelenmesine yol açmıştır. Çalışmada her bireysel kredi başvurusunda bankaca müşteriden elde edilen veriler ve müşterinin diğer banka ödemelerini de içeren bilgiler ele alınmıştır. Çalışmada sorunlu ve sorunsuz bireysel krediler bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise kredi kullanan kişinin cinsiyeti, gecikmeli kredi sayısı (konut, tüketici, taşıt vb.), aktif gecikmesi varsa gecikme günü, toplam risk bakiyesi, maaş tutarı, verilerin alındığı bankaya ait takip bakiyesi, gecikmeli kredinin taksit tutarı, bireyin kredi kayıt bürosundan alınan kredi notu ve kredi kayıt bürosundan alınan bilgilere istinaden başka bankada aktif bulunan takip bakiyesidir. Lojistik regresyon yardımı ile yapılan analiz sonucunda bireysel kredilerden kredi riskini en çok etkileyen faktörün bireyin maaş tutarı olduğu diğer faktörün ise KKB notu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda maaş tutarı ve KKB notu anlamlı değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu sonuç, bankaların kredi verirken sermaye rasyosunu etkileyemeyecek ve bankaların kredi portföy kalitelerinin yükselmesini sağlayacak bireysel kredi verebilmeleri için bireylerin aylık sabit gelirlerine ve KKB notuna dikkat etmeleri gerektiğini önerir.

KAYNAKÇA

- Akbalık, M., (2009). *Bankalarda Stres Testi*, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Akgüç, Ö., (2008). *Banka Yönetimi ve Performans Analizi*, (1. Baskı) İstanbul: Arayış Basın ve Yayıncılık.
- Akgüç, Ö., (2010). *Kredi Talebinin Değerlendirilmesi*, (8. Baskı) İstanbul: Arayış Basın ve Yayıncılık.
- Aksu, Y., (1997). *Bankalarda Hazine Yönetimi ve Uygulama Sorunları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktaş, M., (2002). *Kredilendirme Sürecinde Yapılan Bankacılık Hataları*. TBB Seminer Notları, İstanbul.
- Alkin, E., Savaş, T., Akman, V., (2001). *Bankalarda Risk Yönetimine Giriş*, (1. basım) İstanbul: Çetin Matbaacılık.
- Alpergin P., (1990). *Bireysel Bankacılık*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği. Yayın no: 160.
- Altıntaş, M., A., (2006), *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde: Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*, Ankara: Turhan Kitabevi Ofset Matbaacılık Tesisleri.
- Arslan, İ. (2007). Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 49-66. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/437> (E.T: 25.01.2016).
- Ataçoğlu, H. (2006), Kredi Riski Takibi, Sorunlu Krediler ve Erken Uyarı Sistemleri, İstanbul Üniversitesi, SBE, İktisat ABD, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Ayan, E., (2007). *Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı*, İstanbul: Beta Basım.
- Aydın, Nurhan, Şahin, Cumhuriyet (2009). Demografik Faktörlerin Tüketici Kredisi Kullananların Temerrüde Düşmeleri Üzerinde Etkisi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 44 s. 49-58.
- Aykut, C., (2008). Basel II Standartları, *Uluslararası Ekonomik sorunlar Dergisi*, 30 Sayı. 1-10. <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi30/basel.pdf> (ET: 26.08.2015).

- Babuşcu, Ş., (2005). *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, (4 basım), Ankara: Akademi Yayınevi.
- Babuşcu, Ş., Hazar, A. *Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri-3*, <http://www.akademiogretim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=49> (ET: 06.03.2015).
- BDDK, (2016). *Bankaların Kredi Yönetimine İlişkin Rehber*, MART Sayı: 6827 https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/14604bankalarin_kredi_yonetimine_iliskin_rehber.pdf (ET: 03.12.2016).
- BDDK, (2016). *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri*, Eylül Sayı: 6827 https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSSGG/15612tbs_temel_gostergeler_raporu_eylul_2016.pdf (ET: 28.12.2016).
- BDDK, (2015). *Bankacılık Kanuna İlişkin Düzenlemeler*, Ankara https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/13320kredi_yonetimine_iliskin_rehber_18.07.2014.pdf (ET: 28.04.2015).
- BDDK, (2014). *Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü*, Mart Sayı: 2014/2 https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/tbssgg/13131tbs_genel_gorunumu_2014.pdf (ET: 03.02.2015).
- BDDK, (2013). *Yıllık Faaliyet Raporu*, Ankara https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/kurum_bilgileri/yillik_raporlar/13028_yfr2013internet.pdf (ET: 15.02.2015).
- BDDK, (2010). *Sorularla Basel III*, Risk Yönetimi Dairesi, Aralık. https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf (ET: 04.01.2014).
- BDDK, (2004). *Basel Bankacılık Denetim Otoritesi, Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbirleriyle Uyumlaştırılması (Yeni Sermaye Uzlaşısı), Üçüncü Yapısal Blok-Piyasa Disiplini*, Haziran, <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel-ii/1244pillar3-tr.pdf> (ET: 18.05.2015).

- BIS, (2004), Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı). *BDDK Araştırma Dairesi (Çev.)*
- Bolak, M., (2004). *Risk ve Yönetimi*, İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Cangürel, O., (2012). *Basel II Kapsamında Kredi Riskinin Ölçümünde Otorite Etkinliği: Türkiye İçin Alternatif Bir Öneri*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:282 http://www.tbb.org.tr/content/upload/dokuman/1923/5ozan_cangurel.pdf (ET: 03.10.2014).
- Cengiz, E. (2013). *Basel I II III Sermaye Uzlaşısı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Chris Walker, Personal Loans, Money (Australia Edition), December 2002, p. 90. <http://eds.b.ebschost.com/eds/results?sid=91>
- Coşkun, S., Kartal, M., Coşkun, A., Bircan, H. (2004). Lojistik Regresyon Analizinin İncelenmesi ve Diş Hekimliğinde Bir Uygulaması. *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 7(1), 42-50.
- Çelik, F., Kızıl, İ., (2008). Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. Sayı 9. s.19-34.
- Çerçi, D., (2008). *Türk Bankacılık Sisteminde Kredi Riski Yönetimi ve Yapı Kredi Bankasına İlişkin Örnek Bir Uygulama*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Çokluk, Ö. (2010). Lojistik Regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(3), 1357-1407. <https://www.edam.com.tr/kuyeb/pdf/tr/3e2b1f84ce847e4fef09b68db9b1a420kfu1l.pdf>, (ET: 22.07.2015)
- Demirkol, Ö. F., Aba Şenbayram , E.(2014). Basel III Uzlaşısı ve Makro Ekonomik *Kahramanmaraş Sütçü İmam (KSI) Üniversitesi. Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* · Cilt 11, Sayı 2 (2014), <http://www.sbd.ksu.edu.tr/article/view/5000110788/5000103102> (ET: 14/06/2015).
- Demirtaş, Ö.,Güngör, Z. (2004). Portföy Yönetimi ve Portföy Seçimine Yönelik Uygulama. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1(4), 103-109.

- Dereköy, F. (2006). *Bankacılık Sektöründe Kredi Çeşitlendirmesinin Kredi Riskini Önlemeye Yönelik Etkisi ve Bir Uygulama*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Dinçer A., (2006). *Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler*, Ankara: Dpt Yayınları, Yayın No:2697,Ekim, S.126.
- Ege, İ., Bayrakdaroğlu, A. (2012). İMKB Şirketlerinin Hisse Senedi Getiri Başarılarının Lojistik Regresyon Tekniği İle Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(10), 139-158.
- Epikman, A., Kredi Riski Yönetimi ve İçsel Derecelendirme Modelleri, *Deloitte&Touche Risk Yönetimi Haber Bülteni*. Sayı:3, S.5
- Erol, M., (2007). "Basel-I ve Basel-II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması." *Muhasebe ve Finansman Dergisi Müfad*, Ekim (36) : 156-158.
- European Central Bank, “ What are Non Performing Loans (NPLS)?” www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmaxplained/html/npl.en.html.
- Geyikçi, B., (2013). *Basel Kriterleri Çerçevesinde Kredi Derecelendirme Model Önerisi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa
- Giese, G., (2003). Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Geçiş, (Çev. M. A. Boyacıoğlu), *Bankacılar Dergisi*, Sayı 46 s.69-81
- Girginer, N., Cankuş, B., (2008). Tramvay Yolcu Memnuniyetinin Lojistik Regresyon Analiziyle Ölçülmesi: Estram Örneği. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 15.1 181-193.
- Gürel, E., Gürel Bulgurcu, E., Demir, N., (2012). Basel III Kriterleri, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi* Cilt 1 Sayı 3-4 (Ocak 2012), s.16-28.
- İmişiker, S., (2005). Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri, *Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Yeterlilik Etüdü*, Kasım.
- İmre, A., N., (1989). Bireysel Kredileri, *Para ve Sermaye Piyasası Dergisi*, Sayı 124, s.14.

- Kasapoğlu, B. (2009). Kredi Riskinin Hesaplanmasında Skorlama Yaklaşımı, *İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Kaptan, Ö. B., (2011). *Bireysel Kredilerin Risk ve Tüketici Davranışı Açısından Analizi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karamustafa, C., (2011). *Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. T.C. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Denetçilik Tezi, İstanbul,
- Karamustafa, C., (2013). *Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Analizi ve Uygulamaya Yönelik Politika Önerileri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kavcıoğlu Ş., *Ticari Bankacılıkta Kredi Riskinin ve Kredi Riski Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesi*,
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/marufacd/article/viewFile/5000006280/5000006752> (ET: 18.05.2015).
- Kaya, F. (2009). *Türkiye’de kredi kartı uygulaması*. Türkiye Bankalar Birliği.
<https://www.tbb.org.tr/content/upload/dokuman/807/263.pdf> (ET: 19.02.2017)
- Kayalı, N., Çümen, A., (2011) Basel II Sürecinde Kredi Derecelendirme ve Bir Tekstil İşletmesinde Uygulaması. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18. 2: 115-126.
- Külahi Aslan, E., Tiryaki, G., Yılmaz, A., (2013). Türkiye’de Basel I, II ve III Kurallarına Uyum Süreci, Temmuz 185-200.
- Kweku Cosmos Yao, “Access to Loans at Ezi Savings and Lonans Ghana Limited at Ashaima Municipality of Ghana” a thesis submittid to Kwame Nkrumah University of Science and Technology Institute of Distance Learning.
- Leblebici Teker, D., Ülengin, B., (2005). Bankacılıkta Operasyonel Risk Ölçüm Modellerinin Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir Bankaya Uygulanması, *İTÜ Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 1 s. 13-24.
- Mandacı, P.E., (2003), Türk Bankacılık Sektörünün Taşdığı Riskler ve Finansal Krizi Asmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, İzmir.

- Özbilen, İ. G., Risk ve Risk Çeşitleri, *Aylık Bilişim Kültürü Dergisi*, Yıl 40 Sayı 145
http://www.bilisimdergisi.org/s145/ (ET: 16.08.2015).
- Özgül, S., (2010). Sorunlu Kredilerde Erken Uyarı Sinyalleri ve Takip Süreçleri,
Türkiye Bankalar Birliği Eğitim Merkezi Seminer Notları, İstanbul, 25-26 Mart,
27.
- Özince, E., (2005). Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri.
Bankacılar Dergisi 53: S18-2
- Parasız, İ., (2000). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. İstanbul: Kuşak Ofset.
- Savaşal, M. (2003). Kredi Türleri ve Risk Yönetimi, *TBB Seminer Notları, Ekim, İstanbul*. 51
- Seval, B., (1990). *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayını.
- Seval, B., (2015). *Kredi Derecelendirme*, Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu, Ders kodu: 1017 http://www.spl.com.tr/Upload/files/1017-Kredi%20Der_-2015_V1(1).pdf (ET: 26.08.2015).
- Şahbaz, N., İnkaya, A. (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri, *Optimum Ekonomi ve Yönetimi Dergisi*, Vo1. 1, No. 1- http://optimumdergi.usak.edu.tr/ (ET: 01.05.2015).
- Şişman, M. Ö. (2011). *Faiz Oranı Getiri Eğrisi Simülasyonu Yöntemleri ve Bankacılıkta Aktif Pasif Yönetimi Üzerine Etkileri: Türkiye'de Ticari Bankalar Üzerine Bir Uygulama*. Ankara https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/kitaplar/9613dr_sisman.pdf (ET: 03.07.2015).
- Takan, M., (2001). *Bankacılık: Teori ve Uygulama*, Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- TBB, (1999). *Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler*, İstanbul. www.tbb.org.tr/dosyalar/arastirma_ve_raporlar/risk_yonetim.doc (ET: 01/07/2015).
- TBB, (2002). *Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi*, Özet Sunum, http://www.tbb.org.tr/dosyalar/arastirma_ve_raporlar/basel.doc (ET: 01.05.2015).

- TBB, (2005). *Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri 2*. Baskı, Yayın No: 238, İstanbul.
- TBB, (2006). Basel II'nin Kobi'lere Etkileri, *Bankacılar Dergisi* Sayı:58. https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/baselin_kobilere_etkileri.pdf (ET: 04.05.2015).
- Teker, S. ,Turan, M., (2003). *Bankaların Kredi Riski Ölçümü İçin Önerilen İçsel Derecelendirme Sisteminin Türk Bankaları Tüketici Kredileri Portföyüne Uygulanması*, İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi, İnceleme Araştırma, Ağustos, S.1
- Teker, S. Bolgün, E., Akçay, B., (2005). Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3 Sayı: 12 S. (42-54) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000067971/5000063035> (ET: 08.03.2015).
- Tekirdağ, A. (2009). Türkiye’de Bireysel Kredi Artışı ve Risk Analizi, *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü* Haziran. <https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=Türkiye'de+bankalar+tarafından+bireysel+kredi+kullandırılması+1988+yılında+açıklanan+ekonomik+paket+sonrasına+dayanır&btnG=&lr=> (ET: 15.10.2015).
- Temizel, F., (2007). Basel II Perspektifinden Kredi Riski Olcum Yaklaşımlarının Kredi Fiyatlamasına Potansiyel Etkisi”, *Tuhis İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Mayıs / Ağustos Cilt.20, Sayı.6, Cilt.21, Sayı:1, S.55
- Top Mavili, P. (2008). *Ticari bankacılıkta sorunlu krediler ve yönetimi* (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Ulukapı, Ö. G. N. (1998). Ticari Bankaların Tüketici Kredi Pazarlaması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Myo Dergisi*, 1(1), 199-199. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/selcuksbmyd/article/view/5000084373/0> (ET: 09/08/2015).
- Uysal, E. U. (2009). *Operasyonel Risk Yönetiminde Senaryo Analizi*, Bankacılık Dergisi, Sayı 69. https://www.tbb.org.tr/dosyalar/arastirma_ve_raporlar/risk.doc (ET: 23.22.2016).

- Yavuz, S., T., (2002). Risk Yönetimi İçeri Mi Aktif Pasif Yönetimi Dışarı Mı? *Bankacılar Dergisi* Sayı: 41, https://www.tbb.org.tr/dosyalar/...ve.../riskyone_timi_haziran2002.doc (ET: 01.08.2015)
- Yayla, M., Türker Kaya, Y., (2005). Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, Ard Çalışma Raporları: 2005/3, BDDK Araştırma Dairesi.
- Yetim, S., (1997). *Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri* (1. Basım). Ankara: Spk Yayınları.
- Yüzbaşıoğlu, A., N., (2003). Risk Yönetimi ve Bankaların Denetim. *Risk yöneticileri Derneği BDDK Risk Yönetimi Konferans Notları*. <http://www.tmsf.org.tr/documents/reports/tr/riskmanagementny.pdf> (ET: 12.03.2015).
- Yüksel Mermod, A., Ceran, M., *Basel III Doğrultusunda Bankacılık Riskleri ve Sermaye Yeterliliği; Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*,
<http://e-dergi.marmara.edu.tr/marufacd/index> (ET: 20.08.2013).
<http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruoneri/index> (ET: 20.08.2013).
http://kobitek.com/basel_iii_ve_getirdikleri (ET: 02.03.2015)
<http://www.kkb.com.tr/kkbhakk%C4%B1nda/kkbyitan%C4%B1y%C4%B1n/tarih%C3%A7e.aspx> (ET: 21.08.2011)
<http://www.okanacar.com/2012/08/risk-cesitleri-nelerdir.html> (ET: 06.04.2015).
<http://www.reitix.com/makaleler/bankacilikta-kredi-ve-kredi-riski/id=1764> (ET: 15.08.2015)
<http://www.riskonomi.com/wp/?p=392> (ET: 08.03.2015)
<http://www.tmsf.org.tr/Aspx/kk/ashx/file.ashx?type=1&uploadId=597> (ET: 25.08.2015)
<http://www.tmsf.org.tr/documents/reklamlar/dergi-tmsf-22.pdf> (ET: 20.08.2015).
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/13320kredi_yonetimine_iliskin_rehber_18.07.2014.pdf (ET: 28.04.2015).

http://www.gureli.com.tr/assets/documentpool/kurumsalyonetimicdenetimriskyonetim_i2.pdf (ET: 08.09.2015).

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgileri:

Adı ve Soyadı : Şerife ALTINKAYA

Doğum Yeri ve Tarih : Niğde 04.02.1986

İletişim bilgileri : cak_maks@hotmail.com

GSM : 534 788 77 44

İş tel : 388 311 7988 /1022

Eğitim:

2004-2008 Ömer Halis Demir Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

2008-2017 Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İş Deneyimi:

2008- T. Halk Bankası A.Ş.

Bireysel Müşteri İlişkileri Yetkilisi

Yabancı Diller:

İngilizce